
DABAS PARKA DVIETES PALIENE

DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS

Daugavpils rajona Dvietes pagasts, Ilūkstes novads,
Jēkabpils rajona Rubenes pagasts.

Plāns izstrādāts laika periodam
no 2006. gada līdz 2015. gadam.

Izstrādātājs:

Juridiskās personas nosaukums:
Latvijas Ornitoloģijas biedrība

Projekta vadītājs:
Edmunds Račinskis

Rīgā
2005. gada 30. novembrī

Atjaunots:

____. gada __. _____

Saturs

Ievads.....	3
Kopsavilkums	4
1. Apraksts	5
1.1. Teritorijas juridiskās saistības.....	5
1.2. Vispārēja informācija par teritoriju.....	11
1.3. Teritorijas fiziski ģeogrāfiskais raksturojums.....	16
1.4. Teritorijas bioloģiskais raksturojums.....	21
1.5. Teritorijas sociālekonomiskais raksturojums.....	28
1.6. Izmantotās literatūras saraksts	31
2. Teritorijas novērtējums	33
2.1. Teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un to ietekmējošie faktori	33
2.2. Biotopi kā dabas un sociālekonomiskā vērtība, tos ietekmējošie faktori	35
2.3. Sugas kā dabas un sociālekonomiskā vērtība, tās ietekmējošie faktori	38
2.4. Citas teritorijas vērtības un tās ietekmējošie faktori	42
2.5. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums	42
3. Teritorijas saglabāšanas mērķi.....	45
3.1. Teritorijas apsaimniekošanas ideālie jeb ilgtermiņa mērķi.....	45
3.2. Teritorijas apsaimniekošanas īstermiņa mērķi.....	46
4. Apsaimniekošanas pasākumi	46
4.1. Apsaimniekošanas pasākumi	46
4.2. Apsaimniekošanas pasākumu apraksts un komentāri.....	55
4.3. Ieteicamais teritorijas zonējums.....	69
5. Plāna ieviešana un atjaunošana.....	70
5.1. Plāna ieviešanas praktiskie aspekti	70
5.2. Plāna atjaunošana.....	70
5.3. Nepieciešamie grozījumi teritorijas plānojumos	71
5.4. Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts.....	71

Ievads

Dabas parks "Dvietes paliene" izveidots 2004. gadā, lai nodrošinātu unikālu dabas vērtību, galvenokārt – reto un īpaši aizsargājamo savvaļas putnu un augu sugu, kā arī biotopu aizsardzību. Aizsardzības nepieciešamību nosaka Latvijas normatīvās saistības attiecībā uz Eiropas Savienības (ES) Putnu un Biotopu direktīvām. Dabas parka teritorija iekļauta ES īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000* sarakstā ar kodu LV0302900 kā teritorija, kas noteikta atbilstoši ES direktīvai „Par savvaļas putnu aizsardzību” (79/409 EEK) un direktīvai „Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību” (92/43 EEK) (avots: Latvijas *Natura 2000* – Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju saraksts¹).

Dvietes paliene jau 1990. gadu sākumā atzīta par dabas daudzveidības saglabāšanai svarīgu teritoriju (Anon. 1992) un vēlāk iekļauta *CORINE Biotopes* projekta vietu sarakstā "Dvietē" (platība 1746 ha; Opermanis u.c. 1997). Turpmāk tikusi labi apzināta un dokumentēta palienes nozīme putniem - teritorija iekļauta trīs secīgos starptautiski nozīmīgu vietu sarakstos (Heath & Evans 2000, Račinskis un Stīpniece 2000, Račinskis 2004).

2003. gadā SIA Limnoloģijas institūts izstrādāja apsaimniekošanas plānu potenciālajai *Natura 2000* vietai "Dvietes paliene" (Škute 2003). Plāns bija paredzēts pieciem gadiem (2003.–2008. gads) un bija balstīts galvenokārt uz Dvietes palienes sugu un biotopu inventarizācijas datiem, kas iegūti 2003. gada vasarā, kā arī uz vietējo iedzīvotāju aptauju par palienes apsaimniekošanu.

Latvijas Dabas fonda īstenotā *LIFE-Daba* projekta „Palienu pļavu atjaunošana ES sugām un biotopiem” ietvaros un ar Dabas Aizsardzības pārvaldes finansiālu atbalstu Latvijas Ornitoloģijas biedrība 2005. gadā izstrādāja dabas aizsardzības plānu dabas parkam „Dvietes paliene”. Plāna aprakstošā daļa balstīta lielākoties uz minēto apsaimniekošanas plānu, pārskatot un papildinot tajā apkopotās zināšanas par dabas parka Dvietes paliene dabas vērtībām. Lai to paveiktu, 2005. gadā LOB veica teritorijas putnu faunas papildu izpēti, kā arī koordinēja bezmugurkaulnieku, abinieku un rāpuļu inventarizāciju, un pētījumus reto un īpaši aizsargājamo augu sugu atradņu un biotopu noskaidrošanai ārpus 2003. gadā apsekotajām dabas parka teritorijas daļām. Tika izstrādāti teritorijas aizsardzības mērķi, teritorijas zonējums un apsaimniekošanas pasākumi.

¹ http://www.dap.gov.lv/public/files_uploaded/Natura%202000/latvijas_natura_2000_saraksts.pdf

Kopsavilkums

Dabas parks „Dvietes paliene” izveidots 2004. gadā, lai saglabātu unikālu starptautiskas nozīmes savvaļas putnu pulcēšanās un ligzdošanas teritoriju, kurā pārstāvēti Latvijā un Eiropā reti dabisko, mazpārveidoto un applūstošo zālāju biotopi. Tā kopējā platība ir 4989 ha. Teritorija ir viens no lielākajiem un labāk saglabātajiem dabisko palienu ekosistēmu paraugiem Latvijā un Eiropā.

Dabas aizsardzības plānā apkopota informācija par dabas parka „Dvietes paliene” dabas, kultūrvēsturiskajām un sociālekonomiskajām vērtībām. Plānā ir noteikti teritorijas saglabāšanas ilglaicīgie un īslaicīgie mērķi, kā arī ieteikti apsaimniekošanas pasākumi.

Pavisam dabas parka teritorijā uz šo brīdi konstatētas vairāk kā 40 Latvijā vai Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamās putnu sugas, neskaitot ES Putnu direktīvas 4. panta 2. punktam atbilstošās migrējošās sugas. Dvietes paliene ir viena no labākajām ormanīša, griezes un ķikuta ligzdošanas vietām Latvijā. 2005. gada pavasarī Dvietes palienē novēroto ūdensputnu kopējais skaits tika novērtēts kā vismaz 25-30 tūkstoši migrējošo putnu vienlaikus, līdz ar to šī teritorija atbilst globālas nozīmes putnu pulcēšanās vietu kritērijiem.

Teritorijā konstatēti divi Latvijā un septiņi Eiropas Savienībā aizsargājamie biotopi: stāvās vilkakūlas pļavas, zilganās molīnijas pļavas, sugām bagātas vilkakūlas pļavas, sugām bagātas atmatu pļavas, molīnijas pļavas uz kaļķainām, kūdrainām vai mālainām augsniem, eitrofas augsto lakstaugu audzes, mēreni mitras pļavas (palienu pļavas), pārmitri platlapju meži, dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju. Teritorijā konstatētas 8 īpaši aizsargājamās augu, 8 bezmugurkaulnieku, divas abinieku un divas zīdītāju sugas.

Dabas parka teritorijā izdalītas divas funkcionālās zonas – dabas lieguma un dabas parka zona. Dabas aizsardzības plāns izstrādāts laika periodam no 2006. līdz 2015. gadam. Plāns ir jāpārskata un jāatjauno 2015. gadā. Dabas aizsardzības plānam ir pievienots teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts, kas ir apspriests plāna sabiedriskās apspriešanas laikā.

1. Apraksts

1.1. Teritorijas juridiskās saistības

1.1.1. Latvijas Republikas normatīvie dokumenti

- **Likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”**, 2.03.1993., ar grozījumiem 05.08.1997., 30.10.1997., 28.02.2002. un 20.11.2003. nosaka aizsargājamo teritoriju kategorijas un nepieciešamību tām izstrādāt dabas aizsardzības plānus, individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus.
- **Ministru kabineta (MK) noteikumi Nr. 83 “Noteikumi par dabas parkiem”**, 9.03.1999. ar grozījumiem Nr. 331 28.09.1999., Nr. 136 11.04.2000., Nr. 118 18.03.2003. un Nr. 267 8.04.2004. nosaka teritoriju robežas un aizsardzības statusu.
- **MK noteikumi Nr. 415 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”**, 22.07.2003. ar grozījumiem 26.10.2004. (MK noteikumi Nr. 898) nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējo aizsardzības un izmantošanas kārtību, tostarp pieļaujamās un aizliegtās darbības veidus aizsargājamās teritorijās, kā arī teritoriju apzīmēšanai dabā lietojamās speciālās informatīvās zīmes paraugu un tās lietošanas un izvietojuma kārtību.
- **MK noteikumi Nr. 199 „Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju (Natura 2000) izveidošanas kritēriji Latvijā”** 28.05.2002. (izdoti saskaņā ar likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. panta otro daļu) - nosaka kritērijus, kas piemērojami Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanai Latvijā.
- **“Sugu un biotopu aizsardzības likums”**, 16.03.2000. ar grozījumiem 15.09.2005. regulē sugu un biotopu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, veicina populāciju un biotopu saglabāšanu, kā arī regulē īpaši aizsargājamo sugu un biotopu noteikšanas kārtību. Likums nosaka valsts pārvaldes un institūciju kompetenci, un zemes īpašnieku un pastāvīgo lietotāju pienākumus un tiesības sugu un biotopu aizsardzībā, kā arī nepieciešamību veikt sugu un biotopu monitoringu.
- **MK noteikumi Nr. 421 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”**, 5.12.2000, ar grozījumiem 25.01.2005. (MK noteikumi Nr. 161) nosaka īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu.
- **MK noteikumi Nr. 396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”**, 14.11.2000., ar grozījumiem 27.07.2004. nosaka Latvijā apdraudētās, izzūdošās vai retās sugas, vai arī sugas, kuras apdzīvo specifiskus biotopus.
- **MK noteikumi Nr. 117 “Noteikumi par zaudējumu atlīdzību par īpaši aizsargājamo sugu indivīdu un biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu”**, 13.03.2001. nosaka zaudējumu atlīdzināšanas kārtību un atlīdzības lielumu, ja ir iznīcināti vai bojāti īpaši aizsargājami biotopi vai sugas.
- **MK noteikumi Nr. 45 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”**, 30.01.2001., ar grozījumiem 31.05.2005 (MK nr. 378) nosaka mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību un to

aizsardzības nosacījumus, kā arī nosaka tās augu un dzīvnieku sugas, kurām mikroliegumi veidojami.

- **LR „Meža likums”** 24.02.2000., ar grozījumiem 13.03.2003., 27.01.2005. un 29.04.2005. nosaka mežu ilgtspējīgas apsaimniekošanas principus, mežu īpašnieku pienākumus.
- **MK noteikumi Nr. 189 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”** 8.05.2001., ar grozījumiem 26.02.2002., 8.02.2005., 17.05.2005. nosaka vispārējās dabas aizsardzības prasības meža apsaimniekošanā.
- **MK noteikumi Nr. 152 „Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs”** 9.04.2002. nosaka koku ciršanas kārtību meža zemēs, nosaka galvenās un kopšanas cirtes kritērijus, slimību inficēto un kaitēkļu invadēto koku ciršanas kārtību, cirsmu izveidošanas kārtību un koku ciršanas kārtību ārkārtas situācijās.
- **MK noteikumi Nr. 398 „Meža atjaunošanas noteikumi”** 11.09.2001., ar grozījumiem 6.11.2001. nosaka meža atjaunošanas termiņus atsevišķiem meža augšanas apstākļu tipiem, kritērijus, pēc kuriem mežaudzi atzīst par atjaunotu, un atjaunotas mežaudzes (jaunaudzes) kopšanas pārbaudes kritērijus.
- **MK noteikumi Nr. 169 „Meža valsts reģistra informācijas aprītes noteikumi”, MK noteikumi Nr. 94 „Meža zemes transformācijas noteikumi”** 28.09.2004. nosaka meža zemes transformācijas nosacījumus un meža zemes transformācijas atļaujas saņemšanas kārtību, kā arī valstij nodarīto zaudējumu aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību par dabiskas meža vides iznīcināšanu transformācijas rezultātā.
- **MK noteikumi Nr. 416 “Kārtība koku ciršanai ārpus meža zemes”**, 2.12.2000. paredz, ka koku ciršana ārpus meža zemes ir jāaskaņo ar attiecīgās reģionālās vides pārvaldes Dabas aizsardzības daļu, ja īpaši aizsargājama dabas teritorijai nav savas administrācijas.
- **LR likums „Par vides aizsardzību”** 6.08.1991., ar grozījumiem 22.05.1997., 20.06.2000., 20.12.2001., 24.10.2002. un 15.05.2003. nosaka resursu ilgtspējīgu izmantošanu, valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību institūciju kompetenci vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, Latvijas Republikas iedzīvotāju tiesības uz kvalitatīvu dzīves vidi, LR iedzīvotāju pienākumus vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, sabiedrības tiesības saņemt informāciju par vidi un piedalīties ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā.
- **“Aizsargjoslu likums”** 11.03.1997., ar grozījumiem 21.02.2002., 19.06.2003. un 22.06.2005 nosaka aizsargjoslu veidus un aprobežojumus katrā no tiem. Saskaņā ar šo likumu aizsargjoslas platums Dvieteī un Ilūksteī ir ne mazāks kā visā palienes platumā, jo abām upēm ir izteikta paliene. Aizsargjoslu robežas jāatzīmē zemes gabalu plānos un jāieraksta zemesgrāmatā šā likuma 60. un 62. pantā noteiktajā kārtībā.
- **MK noteikumi Nr. 284 „Ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu noteikšanas metodika”** 04.08.1998. regulē aizsargjoslu noteikšanas kārtību, apzīmēšanu dabā, vides aizsardzības prasības aizsargjoslās.
- **MK noteikumi Nr. 27 „Noteikumi par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus”**, 15.01.2002. nosaka upes un to posmus, uz kuriem zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus.

- **LR „Medību likums”** 8.07.2003. nosaka medību saimniecības principus, kā arī medību un medību saimniecības organizēšanu dzīvnieku skaita regulēšanas nolūkos īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.
- **MK noteikumi Nr. 760 “Medību noteikumi”** 23.12.2003., ar grozījumiem Nr. 162, 23.03.2004. nosaka medījamo dzīvnieku sugas, to medību termiņus, kā arī gadījumus, kādos iespējamas medības ārpus medību termiņiem.
- **VARAM noteikumi Nr. 120 „Par ieteikumiem dabas aizsardzības plānu izstrādāšanai”** 4.07.2002. nosaka, kā izstrādājami dabas aizsardzības plāni, lai nodrošinātu vienotu aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādāšanas, apspriešanas un atjaunošanas kārtību.
- **LR „Būvniecības likums”** 30.08.1995., ar grozījumiem 10.01.1997., 27.02.1997., 5.08.1997., 1.10.1997., 7.03.2002., 27.02.2003., 13.03.2003., 31.03.2004., 10.03.2005. nosaka būvniecības dalībnieku savstarpējās attiecības, kā arī viņu tiesības un pienākumus būvniecības procesā un atbildību par būvniecības rezultātā tapušās būves atbilstību tās uzdevumam, ekonomiskajam izdevīgumam, paredzētajam kalpošanas ilgumam un attiecīgajiem normatīvajiem aktiem, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci attiecīgajā būvniecības jomā.
- **LR „Teritorijas plānošanas likums”** 12.06.2002., ar grozījumiem 27.12.2002., 10.04.2003., 27.01.2005. Likuma mērķis ir veicināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību valstī, izmantojot efektīvu teritorijas plānošanas sistēmu. Tas nosaka teritorijas plānošanas principus, kārtību, līmeņus u.c.
- **MK noteikumi Nr. 423 “Noteikumi par teritorijas plānojumiem”**, 5.12.2000., ar grozījumiem 31.07.2001. nosaka teritorijas plānojuma izstrādāšanas, saskaņošanas, spēkā stāšanās, apturēšanas, grozīšanas, sabiedriskās apspriešanas un ievērošanas pārraudzības kārtību, kā arī nacionālā līmeņa teritorijas attīstības plāna saistošās daļas.
- **MK noteikumi Nr. 883 “Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi”**, 19.10.2004. nosaka vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma un detālpilānojuma sastāvdaļas, to sagatavošanas, sabiedriskās apspriešanas, spēkā stāšanās, likumības izvērtēšanas, ievērošanas pārraudzības un darbības apturēšanas kārtību, kā arī vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma grozīšanas kārtību.
- **LR „Zvejniecības likums”** 12.04.1995. nosaka tauvas joslas platumu un īpašuma tiesību aprobežojumus tauvas joslā.
- **MK noteikumi Nr. 574 “Licencētas amatierzvejas – makšķerēšanas kārtība – Latvijas Republikas ūdeņos”**, 14.10.2003. nosaka kārtību, kādā veicama licencētās amatierzvejas (makšķerēšanas), licencēto zemūdens medību un licencētās vēžošanas ieviešana un kontrole, kā arī izstrādājams konkrētās ūdenstilpes licencētās makšķerēšanas nolikums.
- **MK noteikumi Nr. 67 “Makšķerēšanas noteikumi”**, 13.02.2001., ar grozījumiem Nr. 231 29.04.2003. nosaka kārtību, kādā fiziskās personas var nodarboties ar amatierzveju (makšķerēšanu), kā arī ar zemūdens medībām, vēžu un citu ūdens bezmugurkaulnieku ieguvi rekreācijas vai sporta nolūkā ar šajos noteikumos atļautiem makšķerēšanas rīkiem LR ūdeņos.
- **LR „Tūrisma likums”** 17.09.1998., ar 27.02.2003. grozījumiem nosaka kārtību, kādā valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un uzņēmumi (uzņēmēj sabiedrības) darbojas tūrisma jomā, kā arī aizsargā tūristu intereses. Likums definē, ka dabas tūrisms ir tūrisma veids, kura mērķis ir izzināt dabu, apskatīt raksturīgās ainavas, biotopus, novērot augus un dzīvniekus dabiskajos apstākļos, kā arī izglītoties dabas aizsardzības jautājumos.

- **LR likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”**, 14.10.1998, ar grozījumiem 30.05.2001., 19.06.2003., 26.02.2004. un 15.09.2005. un no tā izrietošie **MK noteikumi Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”, Nr. 91 „Kārtība, kādā reģionālā vides pārvalde izdod tehniskos noteikumus paredzētajai darbībai, kurai nav nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums”**. un 17.02.2004. pieņemtie **MK noteikumi Nr. 87 ”Kārtība, kādā vērtējama ietekme uz vidi”**, kas reglamentē likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” noteikto prasību izpildes mehānismu, paredz, ka Ietekmes uz vidi novērtējums jāveic, ja paredzētā darbība var būtiski ietekmēt Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000* vietu).
- **LR likums „Par nekustamā īpašuma nodokli”** 17.06.1997., ar grozījumiem 20.06.2003. nosaka nodokļu aprēķināšanas un kārtību, nodokļu atvieglojumus.
- **LR „Lauksaimniecības un lauku attīstības likums”** 7.04.2004. nosaka lauksaimniecības un lauku attīstības politikas īstenošanu, uzraudzību un novērtēšanu, lai sekmētu šīs politikas ilglaicīgu attīstību.
- **LR likums „Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos”**, 30.06.2005. Likums aktuāls galvenokārt privāto meža zemju īpašniekiem, jo paredz vai nu zemes maiņu vai vienreizēju kompensāciju par negūtajiem ienākumiem no mežsaimnieciskās darbības. Stājas spēkā, sākot ar 2006. gada 1. janvāri.
- **MK noteikumi Nr. 385 „Lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācijas nosacījumi un zemes transformācijas atļauju izsniegšanas kārtība”** 1.09.2001. nosaka, ka zemes transformācija ir aizliegta īpaši aizsargājamajos biotopos.
- **LR likums „Par zemes lietošanu un zemes ierīcību”** 21.06.1991. nosaka zemes lietotāju tiesības un regulē zemes lietošanas un zemes ierīcības pamatnoteikumus.
- **LR Zemkopības ministrijas “Latvijas lauku attīstības plāns lauku attīstības programmas īstenošanai 2004. – 2006. gadam”** (turpmāk – LA plāns) ir pamata dokuments nacionālā un ES finansiālā atbalsta Latvijas lauku attīstības veicināšanai saņemšanai. LA plānā ir definēti lauku attīstības stratēģiskie mērķi, prioritātes un atbalsta pasākumi. Tajā ir ietverti visu īstenojamo pasākumu apraksti, pasākumu administrēšanas un īstenošanas uzraudzības veidi, īstenošanā iesaistīto institūciju sadarbība un pasākumu saskaņotība ar ES un nacionālo politiku un citiem atbalsta pasākumiem.
- **MK noteikumi Nr. 272 “Meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi”** 8.04.2004. nosaka prasības, kādas zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam jāievēro valsts, valsts nozīmes, pašvaldības, koplietošanas vai viena īpašuma meliorācijas sistēmu izmantošanā, kopšanā un saglabāšanā.

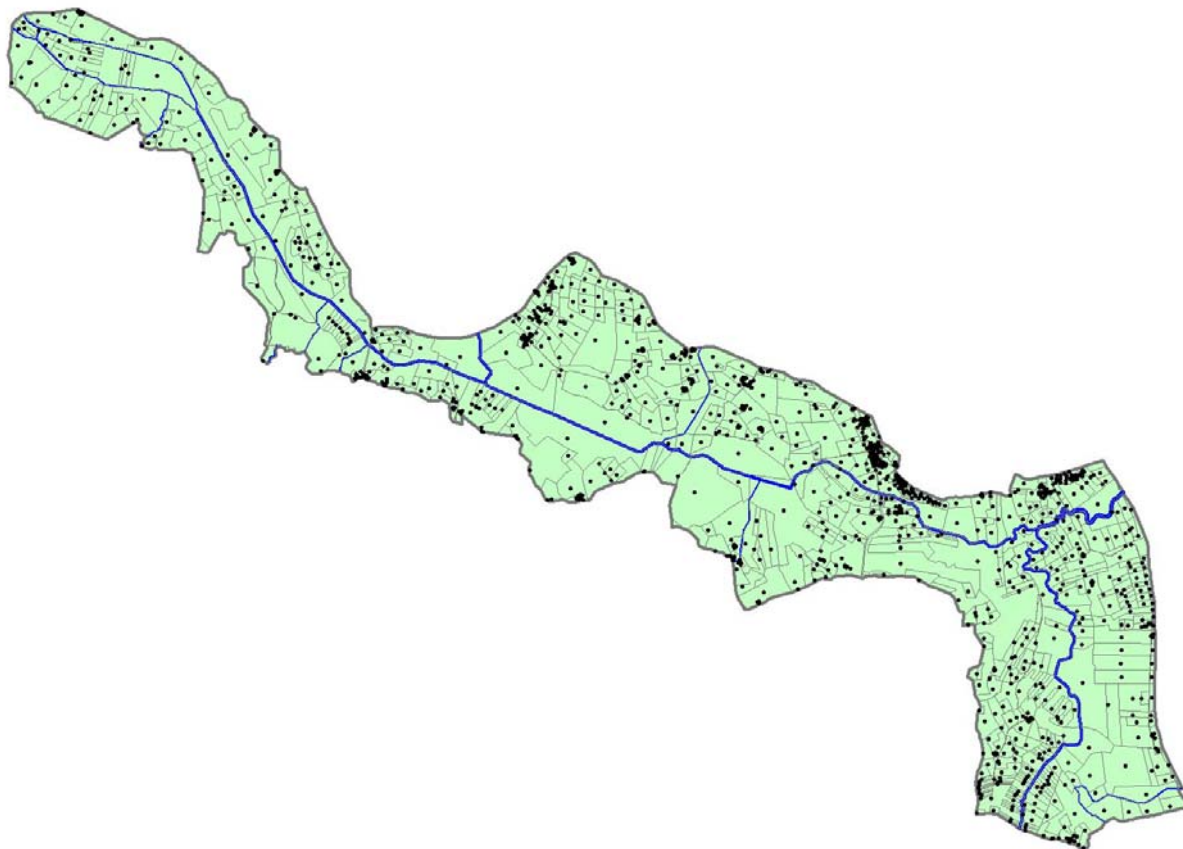
1.1.2. Eiropas Savienības un citas starptautiskās saistības saistības

- **Konvencija „Par bioloģisko daudzveidību”**, Riodežaneiro, 1992. g. Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu “Par 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvenciju par bioloģisko daudzveidību” (8.09.1995.). Šīs konvencijas uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana.

- **Bernes konvencija**, 1979. g., Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu “Par 1979. gada Bernes Konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu” (17.12.1996.). Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, un veicināt šādu sadarbību. Īpašs uzsvars likts uz apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.
- **Bonnas konvencija** Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu “Par 1979. gada Bonnas Konvenciju par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību” (11.03.1999.). Puses atzīst migrējošo sugu saglabāšanas nozīmīgumu un šim mērķim lietojamo pasākumu saskaņošanu starp areāla valstīm, un, kur tas iespējams un ir mērķtiecīgi, sevišķu uzmanību veltot tām migrējošām sugām, kuru aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs, kā arī veicot pasākumus, kas nepieciešami šādu sugu vai to dzīves vides saglabāšanai.
- **Orhūsas konvencija** Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu “Par 1998. gada 25. jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem” (18.04.2002.). Konvencija nosaka sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu attiecības saistībā ar vides jautājumiem, sevišķi pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs.
- **Ramsāres konvencija**, Ramsāre, 1971. g., pieņemta Latvijā ar likumu 29.03.1995., grozījumi 13.11.2002. „Par 1971.gada 2.februāra Konvenciju par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi”. Konvencijas mērķis ir saglabāt teritorijas, kas atbilst Ramsāres kritērijiem, nodrošinot raksturīgās floras un faunas, īpaši ūdensputnu dzīves vidi.
- **Vašingtonas konvencija** par Starptautisko tirdzniecību ar apdraudētām savvaļas dzīvnieku un augu sugām – CITES konvencija (pieņemta 1973. gadā, ratificēta 17.12.1996.) nosaka sugu sarakstu, kuru eksporta, importa vai ieviešanas no jūras gadījumā jāsaņem atļauja Dabas aizsardzības pārvaldē.
- **Eiropas Kopienas direktīva “Par savvaļas putnu aizsardzību”** 79/409/EEC nosaka principus un prasības attiecībā uz Eiropas Savienības dalībvalstu pienākumiem savvaļas putnu aizsardzībā un populāciju izmantošanā, tostarp paredzot, ka jāveic nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo putnu sugu un citu regulāri sastopamo migrējošo putnu sugu populāciju aizsardzību.
- **Eiropas Kopienas direktīva “Par dabisko savvaļas faunas un floras aizsardzību”** 92/43/EEC. Direktīvas mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos, veicot dabisko biotopu, faunas un floras aizsardzību. Abas EK direktīvas paredz katrā dalībvalstī izveidot aizsargājamo dabas teritoriju *Natura 2000* tīklu, lai nodrošinātu direktīvu pielikumos minēto sugu un biotopu aizsardzību.

1.1.3. Īpašuma tiesības

Dabas parkam Dvietes paliene raksturīga sīki fragmentēta, galvenokārt privātu un pašvaldību zemes īpašumu mozaīka ar pavisam 1472 atsevišķām kadastra vienībām (1. attēls). Valsts meži teritorijā neietilpst.

1. attēls. Dabas parka Dvietes paliene dalījums zemes īpašumos (pēc zemes kadastra datiem).

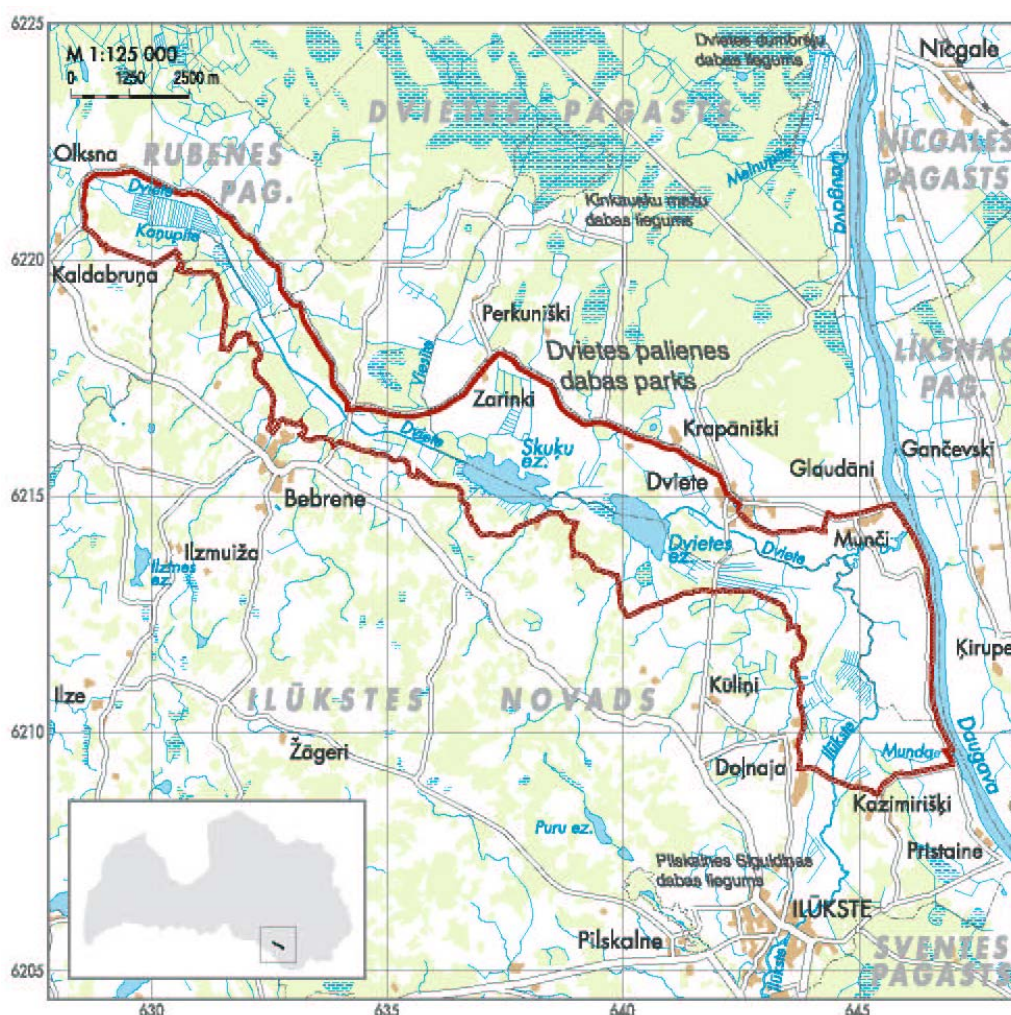
1.2. Vispārēja informācija par teritoriju

1.2.1. Atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātas

Dabas parks un *Natura 2000* teritorija Dvietes paliene atrodas Latvijas dienvidaustrumos, Daugavas kreisajā krastā (Augšzemē), Daugavpils rajona Dvietes pagastā un Ilūkstes novadā² un Jēkabpils rajona Rubenes pagastā (2. attēls). Teritorijas kopējā platība ir 4989 ha. Lielākā teritorijas daļa atrodas Dvietes senlejā. Austrumos tā robežojas ar Daugavu, dienvidos – ar Augšzemes augstieni, rietumos un ziemeļos – ar Aknīstes nolaidenumu. Teritorijas galējo punktu koordinātas (ģeogrāfiskās un LKS92):

- galējais Z punkts: 56°07'29"N jeb Y 6220070;
- galējais D punkts: 55°59'56"N jeb Y 6206065;
- galējais A punkts: 26°21'25"E jeb X 646986;
- galējais R punkts: 26°04'00"E jeb X 628887.

Dabas parka centrālā punkta ir koordinātas: 56°03'47,4"N, 26°12'46,1"E jeb X 637770, Y 6215319.

2. attēls. Dabas parka Dvietes paliene ģeogrāfiskais novietojums un robežas.

² Ar 21.10.2003. MK Not. Nr.581 Ilūkstes novadā apvienotas šādas agrākās Daugavpils rajona pašvaldības: Ilūkstes pilsēta, Pilskalnes pagasts, Bēbrenes pagasts un Šēderes pagasts.

1.2.2. Esošais zonējums

Pirmais šīs teritorijas zonējums izstrādāts šī dabas aizsardzības plāna ietvaros, agrāk dabas parka teritorija nav bijusi zonēta.

1.2.3. Apsaimniekošanas infrastruktūra

Dabas parka teritoriju pārvaldi atbilstoši likumam “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” veic pašvaldības. Saskaņā ar Meža likumu Valsts meža dienests veic valsts pārvaldes funkcijas meža nozarē, uzraugot normatīvo aktu un meža apsaimniekošanas prasību ievērošanu. Reģionālās Vides pārvaldes un Valsts vides dienests veic dabas aizsardzības un izmantošanas noteikumu kontroli. Par dabas aizsardzības plāna ieviešanu un tās uzraudzību ir atbildīga Dabas aizsardzības pārvalde.

Dabas parkam nav savas administrācijas, taču tās izveidošanai labs priekšnoteikums ir 2003. gadā izveidotā sabiedriskā organizācija “Dvietes senlejas pagastu apvienība” (saīsināti - DSPA³). Tajā ir pārstāvētas visas pagastu pašvaldības, kuru teritorijā atrodas Dvietes paliene. DSPA mērķi ir:

- Dvietes senlejas bioloģiskās daudzveidības un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un aizsardzība;
- tradicionālās lauku ainavas saglabāšana un aizsardzība;
- ekotūrisma attīstības veicināšana Dvietes senlejā un tās apkārtnē;
- sabiedrības informēšana un izglītošana.

1.2.4. Aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture

Vienīgie teritorijas aizsardzības pasākumi pirms dabas parka dibināšanas ir bijuši Pilskalnes pagasta padomes 2001. gada lēmums par vietējas nozīmes īpaši aizsargājamas dabas teritorijas izveidošanu Skuķu un Dvietes ezeros un Bebrene pagasta padomes 2002. gada lēmums par Dvietes senlejas aizsardzību pagasta teritorijā.

Dvietes palienes līdzšinējā apsaimniekošana ir saistīta ar pļavu izmantošanu lauksaimniecībā, kā arī upju un ezeru meliorāciju. Biežo Daugavas palu dēļ līdz pat 20. gadsimta vidum Dvietes paliene tika izmantota galvenokārt sienu pļaušanai un mājlopu ganīšanai. Pēc II Pasaules kara vietējo iedzīvotāju represiju un masveida kolektivizācijas rezultātā daudzas viensētas Dvietes senlejas krastos tika pamestas, daļa palienes vairs netika pļauta un pamazām aizauga ar krūmiem, kas šobrīd jau veido lielus vienlaidu krūmājus uz R no Skuķu ezera u.c. vietās. Citur pļavas tika uzartas un turpmāk izmantotas kultūraugu audzēšanai. Samazinoties lauksaimnieciskajai ražošanai, 20. gadsimta beigās zemnieku saimniecībās ievērojami saruka mājlopu skaits. Līdz ar to ievērojama daļa Dvietes palienes mūsdienās vairs netiek apsaimniekota.

Lai samazinātu palu perioda ilgumu un lauksaimniecības zemju applūšanu, 20. gadsimtā vairākkārt tika veikta Dvietes palienes meliorācija. Rezultātā Dvietes upes gultne ir iztaisnota un padziļināta, kā arī pēc 1930. gados veiktajiem ezeru nolaišanas darbiem (Kavacs 1995) ievērojami pazemināts Skuķu un Dvietes ezeru mazūdens perioda līmenis. Tas savukārt ir izraisījis abu ezeru strauju aizaugšanu ar krūmiem un niedrēm. 1980. gados institūtā “Meliorprojekts” tika izstrādāts jauns Dvietes palienes

³ - DSPA adrese: Pagasta māja, Bebrene, Daugavpils rajons, LV-5439. Tālr.: 5464227. Interneta adrese: <http://www.bebrene.lv/Parvalde/DSPA.htm>.

meliorācijas projekts pavasara palu sekmīgākai novadīšanai (Beikerts 1989), taču līdz šim palicis neīstenots.

Pēc SIA Limnoloģijas institūts izstrādātā apsaimniekošanas plāna potenciālajai *Natura 2000* vietai "Dvietes paliene" (Škute 2003), kas bija paredzēts pieciem gadiem (2003.– 2008. gadam), ar Dabas aizsardzības pārvaldes finansiālu atbalstu uzsākti pasākumi pļavu biotopu atjaunošanai, nelielās platībās izcērtot krūmus. 2004. gadā līdz ar dabas parka Dvietes paliene nodibināšanu panākts teritorijas juridiskās aizsardzības statuss. Šajā pašā gadā uzsākts LIFE-Daba projekts „Latvijas palienu pļavu atjaunošana ES prioritāro sugu un biotopu aizsardzībai”, kurā kā viena no 16 bioloģiski vērtīgākajām palienu pļavu teritorijām iekļauta arī Dvietes paliene. Projekta galvenie mērķi ir atjaunot bioloģiski vissvarīgākās un pašlaik aizaugošās palienu pļavu teritorijas, kā arī nodrošināt sekojošu ilgstošu palienu pļavu apsaimniekošanu, dodot labumu apdraudētajām sugām (griezei, mazajam ērglim, vidējam ērglim, ķikutam, lapkoku praulgrauzim u.c.) un biotopiem (upju palienu pļavas, parkveida pļavas, sugām bagātās atmatu pļavas u.c.).

1.2.5. Kultūrvēsturiskais raksturojums

Dvietes senleja un paliene ir viena no senākajām apdzīvotajām vietām Latvijā. Pirmie iedzīvotāji šeit ir ienākuši jau leduslaikmeta beigu posmā, vēlajā paleolītā pirms aptuveni 11 tūkstošiem gadu. Tās ir bijušas zvejnieku-mednieku ciltis, kuru apmetnes atradās galvenokārt upju un ezeru krastos. Kā liecina arheoloģiskie pētījumi, Dvietes senleja bijusi intensīvāk apdzīvota, sākot ar neolītu (vēlo akmens laikmetu), par ko liecina daudzās tā laika apmetnes un senlietu savrupatradumi Dvietes senlejā (LVM Arheoloģijas nodaļas fondi; 3. attēls). Vidējā neolītā Dvietes senlejai bija raksturīga t.s. ķemmes-bedrīšu keramikas kultūra, kuras nesēji bija somugru zvejnieku-mednieku ciltis.

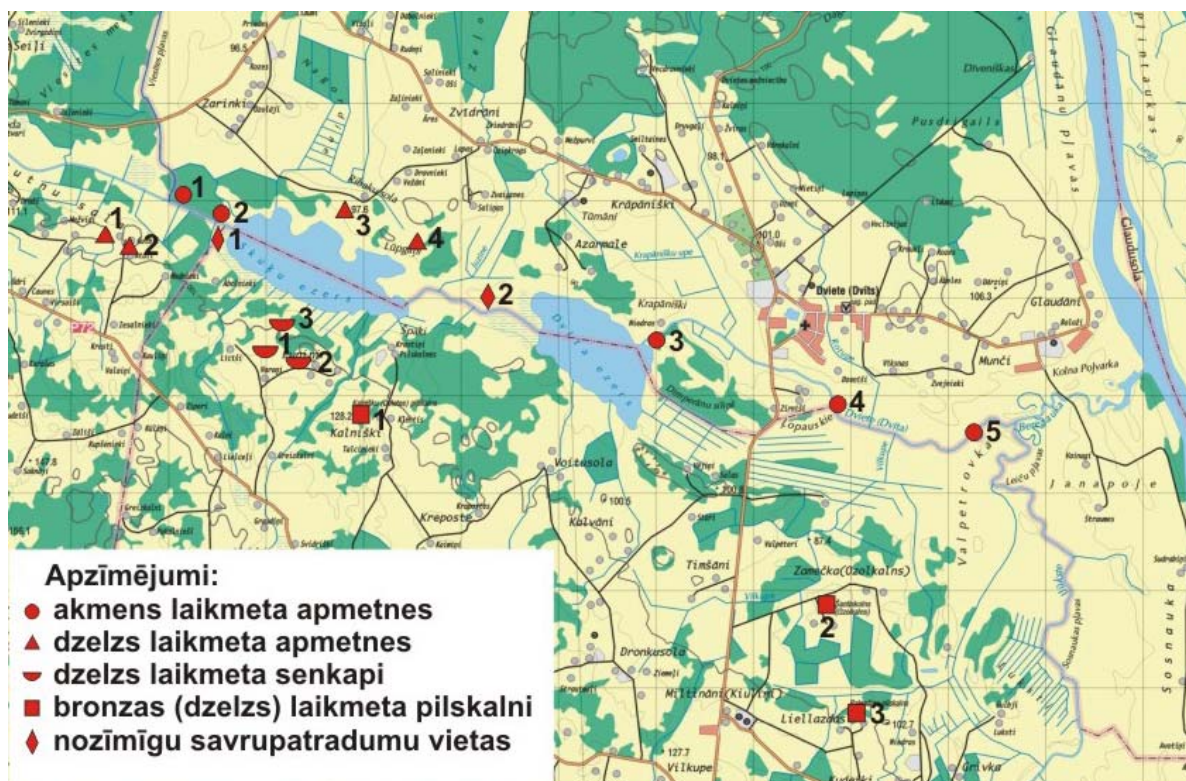
Neolīta beigās, tāpat kā citur Latvijā, arī Dvietes senlejā parādījās pirmās baltu ciltis, kurām bija raksturīga t.s. auklas keramika un kuras jau nodarbojās ar zemkopību. Vēlāk bronzas laikmetā to nomainīja švikātās keramikas kultūra, kas šajā Latvijas daļā pastāvēja arī agrajā dzelzs laikmetā. Šīs kultūras laikā tika celti un apdzīvoti daudzie pilskalni, kuri atrodas Augšzemes augstienes nogāzēs, galvenokārt Pilskalnes pagastā. Dvietes senlejā ir zināmi tikai daži senlietu atradumi, kas attiecas uz šo laiku.

Kopš vidējā dzelzs laikmeta šīs teritorijas pamatiedzīvotāji ir bijuši sēļi – viena no četrām baltu ciltīm, no kurām vēlāk veidojās latviešu tauta. Par to liecina gan 13. gadsimta dokumenti, gan sēlisko izlokšņu izplatība Augšzemes austrumdaļā, gan mūsdienu antropoloģiskie un etnogrāfiskie pētījumi (Stradiņš 1996). 13. gadsimta otrajā pusē šī teritorija ir iekļauta Livonijas ordeņvalsts sastāvā. Pēc Livonijas kara 16. gadsimta vidū tā tika iekļauta Kurzemes un Zemgales hercogistē, bet kopš 18. gadsimta vidus – Kurzemes guberņā. Pēc I Pasaules kara šī teritorija ietilpa Ilūkstes apriņķī (Latvijas vēstures atlants 1998).

Pēdējā laikā šeit ir atklāti vairāki jauni arheoloģiskie pieminekļi, kas liecina par Dvietes senlejas apdzīvotības vēsturiskajām pārmaiņām. Nozīmīgs ir atklājums, ka Dvietes senlejas arheoloģisko pieminekļu izvietojums ir cieši saistīts ar senlejas dabas apstākļiem. Senlejas zemākajā, applūstošajā daļā – Dvietes palienē ir izvietotas visas šeit atklātās akmens laikmeta apmetnes. Savukārt augstāk – Dvietes senlejas krastu pauguros atrodas visas šeit zināmās vēlā dzelzs laikmeta un viduslaiku apmetņu vietas, agrā dzelzs laikmeta pilskalni un vēlā dzelzs laikmeta senkapi.

Senākā apdzīvotība Dvietes senlejā attiecas uz vēlo paleolītu (Latvijas senākā vēsture 2001). Par to liecina ziemeļbrieža raga harpūna, kas tika atrasta t.s. Dvietes

apmetnē, kas atrodas Dvietes krastos pie iztekas no Dvietes ezera. Šeit atrasto senlietu lielākā daļa attiecas uz mezolītu un neolītu, bet ir atrastas arī bronzas laikmeta senlietas un dzelzs laikmeta keramika (Šturms 1938). Dvietes apmetne ir tikusi izpostīta Dvietes upes meliorācijas gaitā, kas tika uzsākta 1937. gadā.

3. attēls. Senās apmetnes un citi arheoloģiskie objekti Dvietes palienes dabas parkā un tā apkārtnē (Ziediņa, Melne 2002). *Akmens laikmeta apmetnes:* 1 - Slobodas; 2 - Grīvas; 3 - Dvietes; 4 - Dzenīšu; 5 - Dvietes Munču. *Dzelzs laikmeta apmetnes:* 1 - Vējakaļna; 2 - Putnu salas (Atālu); 3 - Robežnieku; 4 – Viļņu. *Dzelzs laikmeta senkapi:* 1 - Varoņu; 2 - Grantiņu I; 3 - Grantiņu II. *Bronzas (dzelzs) laikmeta pilskalni:* 1 - Kalnišķu (Dvietes); 2 - Ozolkaļna (Zamečkas); 3 – Palazdiņu. *Nozīmīgu savrupatradumu vietas:* 1 - Vecaine; 2 - pacēlums starp Skuķu un Dvietes ezeriem (sala).

Dvietes Munču apmetne atrodas Dvietes kreisajā krastā pie satekas ar Ilūksti pretī Dvietes pagasta Munčiem. Šeit atrasta neolīta, bronzas laikmeta un dzelzs laikmeta keramika. Arī šī apmetne, iespējams, ir cietusi Dvietes meliorācijas rezultātā. Bez tam, tās teritorijā tiek veikta regulāra lauku uzrašana, kas rada papildu postījumus. 1960. gados Dvietes krastos tika atklātas vēl divas iespējamās akmens laikmeta apmetņu vietas – Dzenīšu un Berezovkas apmetnes. Tās abas atrastas Dvietes krastos un, iespējams, tāpat ir cietušas meliorācijas un aršanas rezultātā.

Grīvas apmetne atrodas Skuķu ezera rietumu krastā, pie senās Dvietes upes deltas. Veicot pārbaudes izrakumus, zem velēnas tika atklāts neskarts apmetnes kultūrslānis. Kultūrslānī tika atrasti apdeguši dzīvnieku kauli, māla trauku lauskas un krama atšķīlas, starp tām arī viens krama bultas gals un krama kasīklis. Senlietu vidū īpaši izcēlās neliels kaltiņš, kas bija gatavots no melna slānekļa. Apskatot iegūto materiālu, īpaši keramikas atradumus, jādomā, ka šī apmetne attiecināma uz vidējo neolītu (Ziediņa un Melne 2002).

Slobodas apmetne tika atklāta, veicot pārbaudes rakumu Dvietes vecupes kreisajā krastā pie Viesītes ietekas. Arī šeit zem velēnas tika atklāts neizpostīts

kultūrlānis, kurā tika konstatēts liels daudzums dzīvnieku kaulu, māla trauku lausku un krama atšķilu. Starp tām tika atrasts arī viens krama bultas gala fragments, šķēpa gala fragments un krama kasīklis. Kā interesantākais atradums te minams neliels dzintara trapecveida piekariņš. Noņemot kultūrlāni, zem tā iezīmējās trīs stabu vietas. Iespējams, ka šīs stabu vietas norāda uz kādas celtnes paliekām. Apskatot iegūto materiālu, jādomā, ka šī apmetne attiecināma uz vēlo neolītu (Ziediņa un Melne 2002).

Grīvas un Slobodas apmetņu kultūrlānis ir labi saglabājies, jo tās abas atrodas mitrās un regulāri applūstošās palienes pļavās. Acīmredzot, tādēļ šīs vietas ir izmantotas vienīgi siena pļaušanai un nekad nav uzartas (Gruberts 2002a). Šīs apmetnes ir cieši saistītas ar Skuķu ezeru, pie kura ir atrastas arī citas iespējamās apmetņu vietas. Vidējā neolīta trauku lauskas un krama rīki ir atrasti Skuķu ezera rietumu senkrastā – t.s. Vecainē, kur iespējamās apmetņu vietas ir cietušas gan meliorācijas, gan aršanas rezultātā. Akmens laikmeta senlietas ir atrastas arī lēzenā pacēlumā starp Dvietes un Skuķu ezeriem. Arī šeit, acīmredzot, ir veikta aršana, tāpēc apmetne nav saglabājusies.

Iespējams, ka Dvietes senlejā ir atrodamas vēl citas akmens laikmeta apmetnes, kuras ir saglabājušās, pateicoties savam novietojumam un tradicionālajai zemes izmantošanai. Lai tās atklātu un saglabātu, ir nepieciešams turpināt Dvietes senlejas arheoloģisko izpēti un novērst palieņu pļavu uzaršanu un meliorāciju. Šajā ziņā Dvietes senlejas akmens laikmeta apmetņu aizsardzībai ir tādas pašas prasības, kā palieņu pļavu aizsardzībai.

Atšķirībā no akmens laikmeta apmetnēm, vēlajā dzelzs laikmetā un viduslaikos apmetnes tika ierīkotas galvenokārt Dvietes senlejas krastu pauguros, kuri palos neapplūst. Par apmetņu pastāvēšanu šajās vietās šobrīd liecina galvenokārt gludās bezripas un ripas keramikas trauku lausku savrupatradumi. Līdz šim Dvietes senlejā ir atklātas deviņas iespējamās dzelzs laikmeta un viduslaiku apmetnes, kuras atrodas bijušo un esošo viensētu teritorijā vai to tiešā tuvumā (Gruberts 2002c). Tas, iespējams, liecina par Dvietes senlejas nepārtrauktu apdzīvotību, sākot ar vēlo dzelzs laikmetu.

Viena no plašākajām dzelzs laikmeta apmetnēm Dvietes senlejā ir Putnu salas (Atālu) apmetne, kas atrodas Dvietes senlejas labajā krastā, Bebreņu pagasta Putnu salā. Tai ir konstatēts ap 0,6 m biezs kultūrlānis, kas aizņem pāris hektārus lielu platību „Atālu”, „Lukstu” un „Gulbju” māju zemē. Putnu salas apmetnes apdzīvotība attiecas galvenokārt uz vidējo un vēlo dzelzs laikmetu un viduslaikiem, bet dažas senlietas liecina par apmetnes izmantošanu jau vēlajā mezolītā un agrajā dzelzs laikmetā.

Vēlā dzelzs laikmeta un viduslaiku apmetnes ir atrastas arī citos Dvietes senlejas krastu pauguros (Vēja kalnā u.c. vietās). Arī vēlā dzelzs laikmeta līdzenie kapulauki (Grantiņu I un II senkapi, Varoņu senkapi; sk. 3. attēlu) ir ierīkoti līdžigos senlejas krasta pauguros uz D no Skuķu ezera un ir cietuši aršanas rezultātā.

Iespējams, ka šie nav vienīgie dzelzs laikmeta arheoloģiskie pieminekļi Dvietes senlejā un tās apkārtnē. Tāpēc ir jāturpina arī Dvietes senlejas krastu pauguru apzināšana un izpēte un jāveic pasākumi jau zināmo arheoloģijas pieminekļu saglabāšanai un aizsardzībai. Efektīvākais aizsardzības pasākums būtu aršanas, meliorācijas, būvniecības u.c. zemes darbu ierobežošana šo pieminekļu teritorijā.

Dvietes senlejas krastos atrodas arī vairāki kultūrvēsturiski objekti, kuri organiski iekļaujas aizsargājamajā teritorijā un ir cieši saistīti ar Dvietes senlejas vēsturi. Tas ir Dvietes muižas ēku komplekss un parks (19. gs. otrā puse), vairākas nelielas lauku kapsētas kā arī I Pasaules kara ierakumu līnijas, kas atrodas abos Dvietes senlejas krastu pauguros.

1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls

Par šo teritoriju ir pieejamas dažāda mēroga topogrāfiskās u.c. veida kartes, kas izdotas, sākot ar 1920. gadiem. Daļa no tām ir pieejamas digitālā veidā. Lielākā daļa karšu ir pieejama DU Ģeogrāfijas katedrā (1. tabula).

1. tabula.

Kartogrāfiskais materiāls par Dvietes palienes dabas parka teritoriju.

Izd. gads	Mērogs	Kartes veids	Nomenklatūra	Iestāde, kur pieejams oriģināls vai kopija
1915	1:126 000	topogrāfiskā, analogā	Karte von Russland, Reihe IX, Blatt 6: Illukßt	Latvijas Nacionālā bibliotēka
1917	1:100 000	topogrāfiskā analogā	Karte des Westlichen Rußlands, S.16: Jakobstadt.	Latvijas Nacionālā bibliotēka
1925	1:75 000	topogrāfiskā analogā	78-Bebrene	DU Ģeogrāfijas katedra, Latvijas Nacionālā bibliotēka
1936	1:25 000	topogrāfiskā, digitalizēta	78 d; 78 g; 78 h; 78 i	LU ĢZZF ĢIS laboratorija; DU Ģeogrāfijas katedra
1975	1:10 000	topogrāfiskā analogā	C-49-26-B-a-2; C-49-26-B-6-1, 3, 4; C-49-26-B-Г-2; C-49-26-Г-a-3, 4; C-49-26-Г-b-1, 4; C-49-26-Г-Г-1, 3.	Institūts "Ceļuprojekts"; Latvijas Nacionālā bibliotēka
1980. gadi?	1:25 000	topogrāfiskā, digitalizēta	C-49-26-B-6; C-49-26-Г-b; C-49-26-Г-Г; C-48-26-B-a.	Latvijas Ornitoloģijas biedrība (LOB)
1981	1:50 000	topogrāfiskā analogā	0-35-137-B; 0-35-137-Г	DU Ģeogrāfijas katedra; LOB
1981	1:100 000	topogrāfiskā analogā	0-35-137	DU Ģeogrāfijas katedra
1998	1:50 000	satelītkarte, analogā	Ilūkste 3412	Karšu veikals „Jāņa sēta”, u.c.
1998	1:50 000	satelītkarte, digitāla	Ilūkste 3412	LR VZD Nacionālais mērniecības centrs; DU Ģeogrāfijas katedra
1995-1997(?)	-	ortofoto karte, digitāla	3412	LR Valsts Zemes dienests; Dabas aizsardzības pārvalde
2003	M 1:50 000	topogrāfiskā karte, analogā	Ilūkste 3412	LR Valsts Zemes dienests, Karšu veikals „Jāņa sēta”, u.c.

1.3. Teritorijas fiziski ģeogrāfiskais raksturojums

1.3.1. Klimats

Klimats Dvietes senlejas rajonā ir mēreni kontinentāls, vidējā gaisa temperatūra janvārī šeit ir zem $-6,5^{\circ}\text{C}$, jūlijā – virs $+17^{\circ}\text{C}$. Gada nokrišņu daudzums – 620-650 mm

(Zelčs 1994). Dvietes senlejas apkārtnē vasara sākas agrāk, nekā pārējā Latvijā – šeit tiek novērota visstraujākā vidējās gaisa temperatūras celšanās pavasarī un visagrākā noteiktas gaisa temperatūras iestāšanās vasarā, salīdzinot ar citām Latvijas vietām (Климатический атлас Латвийской ССР 1972). Līdz ar to šeit ir iespējams agrāks veģetācijas perioda sākums un agrāka putnu ligzdošana, nekā citur Latvijā.

2005. gadā Daugavpils Universitātes pētnieki Dvietes palienes dabas parkā pie Bebreņu pagasta Putnu salas "Atālu" mājām ir uzstādījuši pastāvīgu staciju meteoroloģisko mērījumu veikšanai (*Vantage Pro 2*. Ražotājs: *Davis Instruments*, ASV). Regulāri mērījumi uzsākti DU doktorantūras projekta ietvaros 2005. gada 31. martā un tos paredzēts turpināt vismaz līdz 2006. gada rudenim. Pavisam tiek mērīti 28 dažādi meteoroloģiskie rādītāji, tostarp gaisa temperatūra, relatīvais mitrums, atmosfēras spiediens, vēja virziens un ātrums, nokrišņu daudzums un intensitāte, Saules radiācija, UV starojums u.c. Lielākā daļa mērījumu meteostacijas atmiņā tiek fiksēti reizi stundā.

Viens no nozīmīgākajiem atklājumiem šajā laikā ir īpaši augsta UV radiācija (8,7 balles no 16) 2005. gada jūnija otrajā pusē, kas liecina par "ozona caurumu" virs Eiropas, par kuru tai laikā tika ziņots arī no Čehijas. Novērotas arī vairākas citas ekstremāli augstas vai zemas meteoroloģisko parametru vērtības (ārkārtīgi augsta lietusgāzu intensitāte, neparasti zems atmosfēras spiediens), kas, iespējams, liecina par klimata nestabilitātes pieaugumu. Tas saskan ar LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes speciālistu prognozēm par globālo klimata izmaiņu gaitu Latvijā.

1.3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija

Dabas parka lielākā daļa atrodas Dvietes senlejā. Tas ir sekls ielejveida pazeminājums, kas ir izveidojies virs t.s. apraktās ielejas – sena iegrauzuma augšdevona pamatiežu virsmā (Страйме 1979). Aprakto ieleju pilnībā aizpilda kvartāra perioda nogulumi. No tiem šajā teritorijā zemes virsmā atsedzas tikai leduslaikmeta beigu posma un pēcduslaikmeta nogulumi.

Izplatītākais nogulumu ģenētiskais tips šeit ir aluviālie nogulumi – smalkgraudaina smilts un māls ar organiskas izcelsmes materiāla piejaukumu. Tie ir izplatīti galvenokārt Daugavas, Berezovkas, Dvietes un Ilūkstes krastos un vecupēs, kā arī Dvietes un Skuķu ezeros. Dvietes pagasta DA daļā no aluviālajiem nogulumiem ir veidoti vairākus km gari un 1-2 km plati Daugavas piegultnes vaļņi, kas applūst tikai lielos palos un tiek izmantoti graudaugu audzēšanai.

Otrajā vietā pēc izplatības šajā teritorijā ir ledāju veidotie glaciofluvālie nogulumi – smilts, smilšmāls, mālsmilts, grants un oļi, kas atrodas galvenokārt Dvietes senlejas krastu pauguros. Bebreņu un Pilskalnes pagastos notiek šo nogulumu ieguve atklātos karjeros un izmantošana ceļu remonta un celtniecības vajadzībām.

Trešajā vietā pēc izplatības ir purvu nogulumi – kūdra, kas ir uzkrājusies mitrās starppauguru ieplakās un palienes virsmas pazeminājumos (Skuķu un Dvietes ezeru ieplakās). Mazākas platības aizņem glaciolimniskie nogulumi – smilšmāls un māls, kas ir izplatīti galvenokārt Dvietes senlejas reljefa pacēlumos.

Dvietes senlejas reljefs ir veidojies galvenokārt leduslaikmeta beigu posmā. Pēc savas formas un izmēriem Dvietes senleja ir pieskaitāma ielejveida pazeminājumiem, kuru attīstībā galvenā loma ir bijusi ledāja un tā kušanas ūdeņu darbībai (Эберхард 1972). Dvietes senlejas garums no Dvietes līdz Zasas pagasta Liepām pārsniedz 30 km, tās platums ir aptuveni 0,8-2,0 km, dziļums – 5-10 m. Senleja atrodas uz robežas starp Augšzemes augstieni un Austrumlatvijas zemieni, tādēļ šķērsgriezumā tā ir asimetriska, ar augstāku un stāvāku labo krastu.

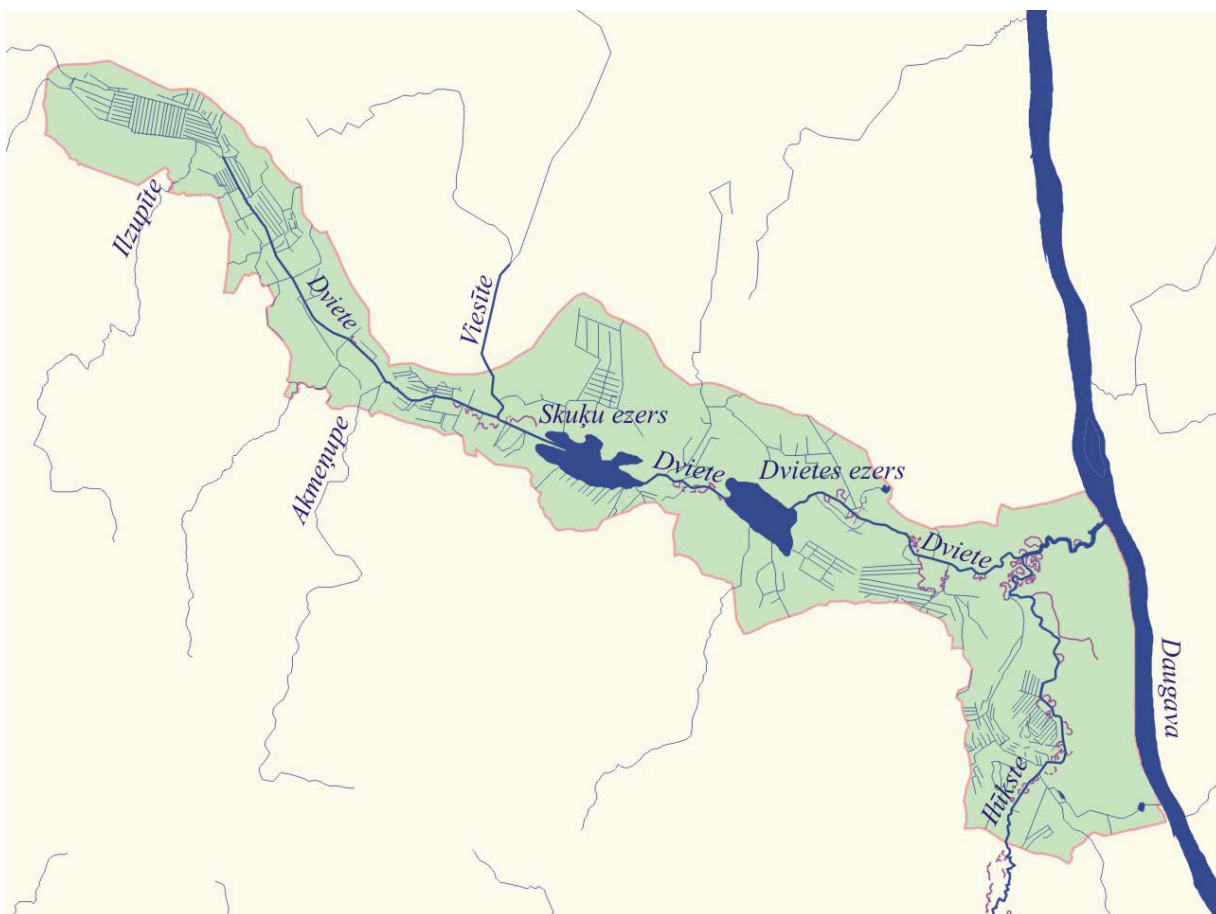
Abus Dvietes senlejas krastus visā tās garumā veido t.s. kēmu terases. Tie ir aptuveni 10-12 m augsti, iegareni kupolveida pauguri, kas veidoti no glaciofluviālajiem nogulumiem. Kēmu pauguru nogāzes atsevišķās vietās šķērso sengravas, kas iesniedzas Dvietes palienē. Pauguru virsotnēs un nogāzēs daudzviet saglabājušies I Pasaules kara ierakumi un bumbu bedres. Uz tiem atrodas arī lielākā daļa Dvietes senlejā atklāto vēlā dzelzs laikmeta arheoloģisko pieminekļu (apmetnes, senkapi).

Teritorijas lielāko daļu, ap Dvietes upi un tās pietekām aizņem Daugavas (Dvietes, Ilūkstes) palienes līdzenumi. Tās virsma ir samērā līdzena un pazeminās Daugavas virzienā. Palienes virsmu saposmo Dvietes, Ilūkstes un Berezovkas gultnes, vecupes un daudzie meliorācijas grāvji, kas izrakti 20. gadsimta otrajā pusē. Palienes augšējā robeža atrodas aptuveni 92,0-93,0 m v.j.l. un dabā ir grūti nosakāma. Palienes zemākā daļa (līdz 90,0 m v.j.l.) regulāri applūst un tiek izmantota galvenokārt siena pļaušanai un ganībām, tādēļ tajā ir saglabājušās neielabotas palieņu pļavas. Palienes augstākā daļa (virs 90 m v.j.l.) applūst retāk un tiek izmantota kultivēto zālāju un kultūraugu audzēšanai.

1.3.3. Hidroloģija

Dvietes palienes hidrogrāfisko tīklu veido Dviete (Sloboda) un Ilūkste (4. attēls). Tās pieder Sēlijas mazo upju hidroloģiskajam rajonam, kur upju gada noteces apjoms ir 35% no kopējā gada nokrišņu daudzuma (Pastors 1995b). Ilūkste faktiski tikai šķērso dabas parku tā DA daļā, toties Dviete tek pa Dvietes palieni aptuveni 20 km garā posmā. Dvietei saplūstot kopā ar Ilūksti, izveidojas 2 km garā Berezovka, kas ietek Daugavā augšpus Gludānu salas.

Dvietes tecējums sākas Ilūkstes-Kaldabruņas paugurgrēdas rietumu daļā, Jēkabpils rajona Asares pagastā starp Anceni un Červonku. Sākumā Dviete tek Z virzienā lejup pa Augšzemes augstienes nogāzi, bet sasniedzot Dvietes senleju pie Kaldabruņas, tā asi pagriežas A-DA virzienā un turpmāk tek pa senlejas gultni. Lejtecē Dviete tek cauri diviem sekliem ezeriem – Skuķu un Dvietes ezeru. Dvietes upes kopējais garums ir 37 km, sateces baseina laukums ~ 254 km², gada noteces apjoms ~ 0,057 km³, kopējais kritums ~ 49 m (Pastors 1995a).

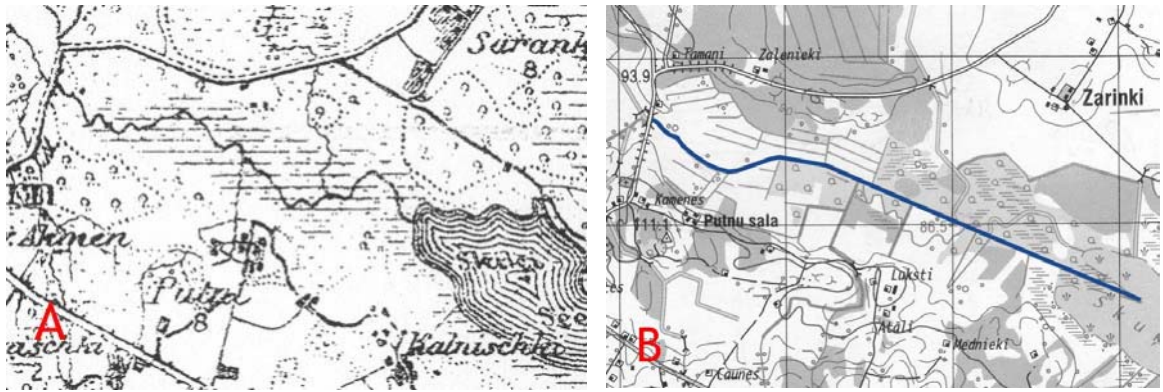

4. attēls. Upju un grāvju tīkls Dvietes palienes dabas parkā ar Skuķu un Dvietes ezeriem centrā. Violetās līnijas iezīmē vecupes un vecgultnes (saglabājušās pēc upju iztaisnošanas).

Dvietes kreisā krasta garākās pietekas ir Viesīte un Alkšņupīte; garākās labā krasta pietekas – Akmeņupe, Kaldabruņa, Ilzupīte un Pastaune. Akmeņupē un Pastaunē pastāvīgi ieplūst neattīrītie Bebrenes ciema notekūdeņi, tāpēc šo pieteku ūdens bioloģiskā kvalitāte Bebrenes tuvumā atbilst β - α mezosaprobītai. Tālākajā tecējumā pieteku tīrības pakāpe palielinās un pie ietekas Dvietē sasniedz β mezosaprobītāti.

Dvietes senlejas pazeminājumos starp Bebreni un Dvieti atrodas divi glaciālas izcelsmes ezeri – Skuķu (Grīvas) un Dvietes ezers, kuriem cauri tek Dviete. 20. gadsimta sākumā Skuķu ezera platība bija aptuveni 1,1 km², Dvietes ezera platība – 0,8 km² (Lūmane 1994). 1930. gados Dvietes upes meliorācijas gaitā (upes gultnes pārmaiņu piemēru sk. 5. attēlā) abu ezeru ūdens līmenis tika pazemināts par aptuveni 1,5 m un tagad tie ir praktiski aizauguši. Dvietes senlejas ezeri pēc sava hidroloģiskā režīma un novietojuma ir pieskaitāmi palieņu ezeriem, jo pavasarī tajos ieplūst Daugavas palu ūdeņi (Gruberts 2002b).

Abiem ezeriem ir raksturīgas ievērojamas ūdens līmeņa gada svārstības (vidēji 4-5 m) un palieņu ezeriem tipiskās hidroloģiskā režīma fāzes – papildīšanās, caurtece, drenāža un izolācija (Gruberts 2000). Šobrīd Dvietes palienes ezeri atrodas savas attīstības noslēguma stadijā. Aptuveni 2/3 no Skuķu ezera gultnes ir aizaugusi ar niedrēm, grīšļiem un kārkliem. Vasarā ūdens saglabājas tikai atsevišķās seklās ieplakās, kas kalpo par barošanās un ligzdošanas vietu melnajam zīriņam un citām ūdensputnu sugām.

5. attēls. Meliorācijas rezultātā pārveidotās Dvietes upes gultnes posma piemērs: A – dabiska, meandrējoša gultne posmā starp Bebreņu-Dvietes ceļa tiltu un Skuķu ezeru (1917. g. karte⁴) un B – iztaisnotās upes tecējums mūsdienās (LR topogrāfiskā karte M 1:50 000, LR VZD Kartogrāfijas pārvalde 2003).

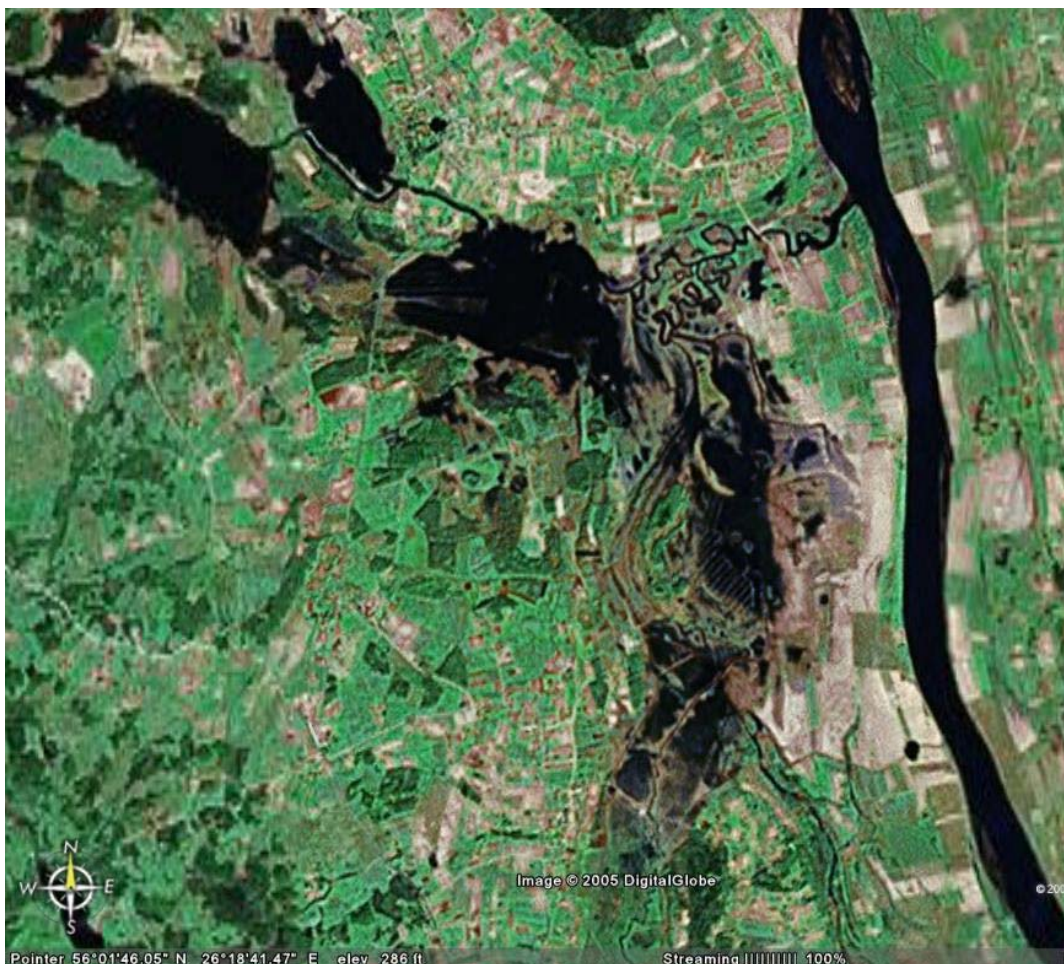
Dvietes senleja ir daļa no Daugavas kreisā krasta palienes, tādēļ Dvietes lejteces hidroloģisko režīmu palu laikā nosaka Daugava. Augstākie palu ūdens līmeņi šajā rajonā tiek novēroti tajos gados, kad Daugavas posmā no Gludānu salas līdz Vaikuļāniem veidojas ledus sastrēgumi. Tie var saglabāties vairākas dienas. Visaugstākie 20. gadsimta pali (~ 94,0 m v.j.l.) šeit tika novēroti 1931. gadā, kad Daugavas baseinā ziemas laikā bija uzkrājies liels sniega daudzums, kas intensīvi kusa ledus iešanas beigu posmā (Zavickis un Gruberts 1986; Пасторс 1987).

Daugavas palu ūdeņiem ieplūstot Dvietes senlejā, ūdens līmenis Dvietes lejtecē strauji ceļas (6. attēls). Lielos palos ūdens līmenis Dvietes lejtecē pavasarī var celties vairāk nekā 6 m virs mazūdens perioda līmeņa. Sevišķi augstos palos Daugavas ūdeņi applūšina Dvietes senleju vairāk nekā 20 km garumā un Viesītes augštecē šķērsojot zemo Dvietes baseina ūdensšķirtni caur Kinkausku purvainajiem mežiem aizplūst tālāk uz Daugavu.

Palu ūdens līmeņa krišanās Dvietes senlejā notiek lēnāk, nekā līmeņa celšanās, un tas atstāj ilgstošu ietekmi uz Dvietes vidusteces un lejteces hidroloģiskajiem apstākļiem. Ūdeņiem bagātos pavasaros palu perioda ilgums Dvietes senlejā var sasniegt trīs mēnešus (no marta vidus līdz jūnija vidum).

Mainoties klimatam, tuvākajās desmitgadēs tiek prognozēta Austrumeiropas upju (tai skaitā Daugavas) pavasara noteces apjoma samazināšanās (pali kļūs zemāki un agrāki nekā līdz šim) un vasaras noteces pieaugums, galvenokārt uz intensīvu lietusgāžu izraisītu katastrofālu plūdu rēķina (Eiropas Vides Aģentūra, 2005: www.eea.eu.gov). To apstiprina arī Dvietes upes ūdens līmeņa sezonālo izmaiņu novērojumi, kurus 2005. gadā veikuši DU Ģeogrāfijas katedras studenti un pasniedzēji: intensīvas lietusgāzes maija sākumā dažu nedēļu laikā Daugavā radīja tik augstu plūdu vilni, kas par aptuveni 0,5 m pārsniedza šī gada pavasara palu augstāko līmeni (D. Gruberts, pers. komentārs).

⁴ Karte des Westlichen Rußlands, 1:100 000 / hrsg. Von der Kartogr. Abteilung der Kgl. Preuß. S16.: Jakobstadt. – 1917.

6. attēls. Applūduši Dvietes un Ilūkstes upju sateka (Satelītattēls, © GoogleEarth, 2005).

1.3.4. Augsnes

Dabas parka teritorijai ir raksturīga liela augšņu daudzveidība. Pauguru virsotnēm un nogāzēm ir raksturīgas podzolaugsnes, kultūraugsnes un erodētās augsnes, pauguru nogāžu lejasdaļā izplatītas deluviālās augsnes, starppauguru ieplatās un palienes virsmas pazeminājumos – glejaugsnes un zemā purva kūdraugsnes. Dvietes palienē un tās pieteku ielejās pārstāvētas aluviālās un sociogēnās augsnes. Lielākās platības teritorijā aizņem aluviālās augsnes, kas veidojušās Daugavas palu ietekmē un ir izplatītas palienes teritorijā. Palu laikā tajā izgulsnējas ievērojams daudzums ūdenī suspendēto vielu, kas nodrošina palienes augšņu auglības saglabāšanos. Uz tām ir izveidojies ļoti daudzveidīgu biotopu komplekss, kurā lielu daļu aizņem palieņu pļavas.

1.4. Teritorijas bioloģiskais raksturojums

1.4.1. Biotopi

Dabas parka teritorijā izplatītākie biotopi pēc Latvijas klasifikatora ir mitras un mēreni mitras pļavas, tīrumi, atmatas un krūmāji. Mazākas platības aizņem meži, ezeri un citi biotopi. Pļavu un krūmāju biotopi ir izplatīti galvenokārt bieži applūstošajā

palienē, mežu un atmatu biotopi – Dvietes senlejas krastu pauguros, tīrumu biotopi – Daugavas virspalu terasē.

Dvietes palienē sastopamie Latvijā aizsargājami biotopi ir:

- stāvās vilkakūlas *Nardus stricta* pļavas;
- zilganās molīnijas *Molinia caerulea* pļavas.

Abi šie biotopi aizņem nelielas platības Dvietes senlejā Bebreņu tuvumā. Šobrīd ir apdraudēts molīnijas pļavas biotops, kas netiek apsaimniekots un aizaug.

Dvietes palienē sastopamie Eiropas Savienībā aizsargājami biotopi:

- sugām bagātas vilkakūlas pļavas;
- sugām bagātas atmatu pļavas;
- molīnijas pļavas uz kaļķainām, kūdrainām vai mālainām augsnēm;
- eitrofas augsto lakstaugu audzes;
- mēreni mitras pļavas (palieņu pļavas);
- pārmitri platlapju meži;
- dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju.

Izplatītākie ES aizsargājami biotopi šeit ir mēreni mitras pļavas (regulāri koptas palieņu pļavas), kurās dominē pļavas lapsaste *Alopecurus pratensis*, un eitrofas augsto lakstaugu audzes (aizaugošas palieņu pļavas), kurās dominē parastā ciņusmilga *Deschampsia caespitosa*, purva gandrene *Geranium palustre*, parastā vīgrīze *Filipendula ulmaria*, ciņu grīslis *Carex caespitosa* u.c. sugas. Palieņu pļavas ir izplatītas visā Dvietes palienes teritorijā bieži applūstošās augsnēs. To kopējā platība ir vismaz 1171 ha. Tās ir radušās cilvēka saimnieciskās darbības rezultātā un pastāv, pateicoties regulārai pļaušanai un noganīšanai. Eitrofas augsto lakstaugu audzes dominē tur, kur ir pārtraukta palieņu pļavu pļaušana un noganīšana. Šiem biotopiem ir raksturīga vislielākā aizsargājamo augu sugu daudzveidība.

Kopš 20. gadsimta vidus šajā teritorijā ir stipri mainījusies palieņu pļavu izmantošana. Daļa agrāko pļavu vairs netiek pļauta un noganīta un pakāpeniski aizaug ar krūmiem. Citur pļavas ir apertas un pārvērstas par tīrumiem. Līdz ar kolektīvo saimniecību sistēmas sabrukumu 1990. gadu sākumā arī šīs platības vairs netiek tik intensīvi izmantotas un ir daļēji pārvērtušās par atmatām, kurās dominē dažādas nezāļu sugas.

Cilvēka darbības dēļ 20. gadsimtā ir ievērojami izmainījušies arī Skuķu un Dvietes ezeri. Gadsimta sākumā tie bija plaši, sekli ezeri ar smilšainu piekrasti, kas bija daļēji aizaugusi ar niedrēm vai meldriem. 1930. gados uzsāktās meliorācijas rezultātā ezeru mazūdens perioda ūdens līmenis pazeminājies par ~1,5 m, kas savukārt veicinājis ezeru spēcīgu pārpurvošanos un aizaugšanu. Šobrīd niedres un meldri sedz gandrīz visu Dvietes ezeru un vairāk kā 2/3 no Skuķu ezera gultnes. Ezeru piekrastē ir sastopami arī kārkli un vītoli. Aizaugums ar krūmiem samazina ezeru un to piekrastes atklāto biotopu platības un līdz ar to arī teritorijas pievilcību migrējošajiem un ligzdojošajiem ūdensputniem. Šobrīd abu ezeru maksimālais dziļums vasarā nepārsniedz 1 m un tajos dominē augstākie ūdensaugi.

2. tabula.

Dabas parkā Dvietes paliene pārstāvētie biotopi.

1. Stāvoši ūdeņi	Ezeru krasti Ezeru piekraste Vecupes Piemājas dīķi Bebri dīķi Periodiski izzūstošas lāmas
2. Upes	Krāces upēs

	Straujteces posmi upēs Smilšu sēres Upju piekrastes virsūdens augu josla Saliktā ūdensaugu josla upēs Peldaugu augājs upēs
3. Pļavas	Sausas pļavas Mēreni mitras pļavas Mitras pļavas Slāpjas pļavas Ruderalizētas pļavas
4. Meži	Sausieņu meži Slāpjie meži Meži ar savdabīgu zemsedzes sugu sastāvu (palieņu meži) Izcirtumi Krūmāji
5. Tīrumi un dārzi	Graudaugu tīrumi Rušināmkultūru un dārzeņu tīrumi Lopbarības augu tīrumi Sakņu dārzi Augļu dārzi Ogu krūmu stādījumi Košumdārzi
6. Parki un apstādījumi	Lauku parki Kapsētas Alejas un koku rindas
7. Ruderālie biotopi	Atmatas Nezālienes Karjeri Ceļi un ceļmalas Elektropārvades līniju trases
8. Apdzīvoto vietu apbūve	Ciemu dzīvojamā apbūve Saimniecības būves
9. Regulētas ūdensteces	Regulēti upju posmi Grāvji

1.4.2. Flora

Dabas parka teritorijā atklātas vairāk nekā 200 augstāko augu sugas (2003. gada lauka pētījumu rezultāti), no kurām deviņas ir iekļautas Latvijas Sarkanajā grāmatā. Pie tām pieder atvašu saulrietenis *Jovibarba sobolifera*, Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica*, stāvlapu dzegužpirkstīte *Dactylorhiza incarnata*, plankumainā dzegužpirkstīte *Dactylorhiza maculata*, dumbrāja vijolīte *Viola persicifolia*, jumstiņu gladiola *Gladiolus imbricatus*, mājīgā knīdija *Cnidium dubicum*, Sibīrijas skalbe *Iris sibirica* un stāvā vilkakūla *Nardus stricta*. Lielākā daļa šo sugu ir atrastas palieņu pļavās starp Dvieti un Bebreņu - Rubenes pagastu robežu.

1.4.3. Bezmugurkaulnieki

Dvietes palienes dabas parka austrumu daļā no Dvietes ezera līdz Daugavas krastam 2005. gadā konstatētās astoņas Latvijā īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas (R. Cibulskis, nepubl. dati).

Lielais gludgliemezis *Cochlicopa nitens* plaši izplatīts apsekotajā teritorijā. Suga atrasta samērā lielā skaitā gandrīz katrā vietā, kur biotopi tika speciāli pārbaudīti un visur, kur ievākti zemsegas paraugi gliemežu pētīšanai. Suga konstatēta palienu pļavās gar Mundas, Ilūkstes, Dvietes upēm un pie Dvietes ezera, kā arī mitros un periodiski applūstošos mežos pie Berezovkas ietekas Daugavā, gar Mundas upi un pie Dvietes ezera.

Mirdzošā ūdensspolīte *Segmentina nitida* konstatēta Mundas un Dvietes upēs un Dvietes ezerā. Sugai piemēroti biotopi ir ūdensaugiem bagātas aizaugošas ūdenstilpes ar stāvošu un lēni tekošu ūdeni. Pārbaudot rūpīgāk tamlīdzīgus ūdeņus, tai skaitā meliorācijas grāvjus, suga var tikt atrasta daudzās citās vietās dabas parkā. Domājams, ka mirdzošā ūdensspolīte ir plaši izplatīta teritorijā līdzīgi iepriekšējai sugai.

Kroklūpas vārpstiņgliemezis *Laciniaria plicata* konstatēts Ošlapu kļavu mežā pie Berezovkas ietekas Daugavā. Šī ir tipiska mežu suga, pie tam – meža atslēgas biotopu indikatorsuga, kurai nepieciešami dabiski meži. Apsekotajā dabas parka daļā citur mežos vārpstiņgliemežu sugu atrašana ir maz ticama.

Upes raibgliemezis *Theodoxus fluviatilis* konstatēts Daugavā pie minētā ošlapu kļavu meža. Upju suga, Daugavā arī citur izplatīta gliemežu suga. Acīmredzot, sastopams gar visu Daugavas krastu dabas parka teritorijā. Citur dabas parka upēs sugas sastopamība maz ticama.

Biezā perlamutrene *Unio crassus* konstatēta turpat netālu Daugavā. Te un citās upēs ar smilšainu gultni izplatīta gliemeņu suga. Acīmredzot, sastopama gar visu Daugavas krastu dabas parka teritorijā. Tas arī ir vienīgais biotops, kur sugu teritorijā varētu konstatēt.

Ap Dvietes ezeru trīs vietās konstatēta spožā skudra *Lasius fuliginosus*. Suga saistīta ar lapu kokiem, arī veciem platlapjiem, kuru atmirušā koksne veido pūzni, visbiežāk dobumos. Teritorijā sugai piemērotu biotopu ir maz. Tā kā suga apdzīvo arī atsevišķus vecus kokus tās atrašana ir iespējama arī citur teritorijā.

Marmora rožvabole *Liocola marmorata* un lapkoku praulgrauzis *Osmoderma eremita* konstatēti pēc kāpuru izkārnījumiem vecas kļavas dobuma detritā neliela meža malā pretī Dvietes ezera dienvidu galam pie bijušās viensētas, kur saglabājušies stādīti veci platlapji. Turpat dobumā atrasta arī spožā skudra. Dobumainā kļava ir tipisks biotops abām vaboļu sugām, taču arī vienīgais apsekotajā teritorijā. Dvietes parkā pie atsevišķām viensētām un blakus dobumainajai kļavai ir citi liela diametra platlapji, bet tie nav dobumaini un šobrīd šīm sugām nav piemēroti. Dabiski veidojušos biotopu ksilofāgajām vabolēm teritorijā nav. Kopumā dabas parks ar atmirušu koksni saistītajām vaboļu sugām ir maz piemērots.

Teritorijā 2005. gadā netika atrasta neviena no aizsargājamām mitro biotopu tauriņu sugām, kuras citur sastopamas daudz mazākās mitro pļavu platībās nekā Dvietes paliene. Iespējams, ka tauriņu attīstību šeit traucē lielās ūdens līmeņa svārstības palienē un varbūt barības augu trūkums.

Dvietes un Skuķu ezeros būtu iespējams konstatēt divjoslu airvaboli *Graphoderus bilineatus*, tāpat turpmāk speciāli būtu jāpārbauda mazos ezeriņus, dīķus un vecupes, kur šīs sugas klātbūtne arī ir iespējama. Pārpurvojušies Mundas upes posmi varētu būt piemēroti zaļajai dižspārei *Aeschna viridis* un purvuspārēm. Dvietes upe, iespējams, arī Ilūkste, varētu būt piemērotas zaļajai upjuspārei *Ophiogomphus cecilia*. Nav zināms, kā spāru sugas ietekmē ārkārtīgi mainīgais ūdens līmenis Dvietes palienes upēs un ezeros, tāpēc grūti prognozēt, cik ticama ir šo sugu sastopamība dabas parkā. Spāru fauna apsekotajā teritorijā ir kopumā nabadzīga.

Daugavā būtu iespējams konstatēt vēl divas sugas – upes akmeņgliemezi *Lithoglyphus naticoides* un upes micīšgliemezi *Ancylus fluviatilis*, kas sastopami arī citur Daugavā Daugavpils rajona teritorijā, kā arī Dvietes labā krasta pietekā Akmeņupē

2-4 km attālumā no ietekas Dvietē (Gruberts 1998). Dabas parka nepētītajā daļā vecākos mežos varētu konstatēt kādu no vārpstīngliemežu sugām. Pumpurgliemežu atrašana teritorijā ir maz ticama. Zemsegas paraugos netika konstatēta neviena no biežāk sastopamajām pumpurgliemežu sugām. Tomēr mitrās pļavu ieplakās un zemajos purvos to konstatēšana ir iespējama. Kopumā Dvietes paliene ir piemērota teritorija gliemjiem un to aizsardzībai, izņemot mežu sugas.

1.4.4. Rāpuļi un abinieki

Dabas parka „Dvietes paliene” apsekošanu rāpuļu un abinieku faunas pētījumiem 2005. gadā apgrūtināja augstais ūdens līmenis. Tomēr konstatēta bagāta abinieku fauna – salīdzinoši daudzveidīgs sugu sastāvs un liels īpatņu skaits (M. Deičmane, nepubl. dati).

Konstatētas vairākas dotajam Latvijas reģionam raksturīgas sugas – parastā varde *Rana temporaria*, parastais krupis *Bufo bufo*, zaļais krupis *B. viridis*, purva varde *Rana arvalis*, dīķa varde *Rana lessonae*, zaļā varde *Rana esculenta*, kā arī pļavas ķirzaka *Lacerta vivipara* un divas Latvijā retas abinieku sugas – ezera varde *Rana ridibunda* un smilšu krupis *Bufo calamita*. Visas Latvijā esošās abinieku sugas aizsargā Bernes konvencijas II vai III pielikums (3. tabula).

Pastāv uzskats, ka ezera varde Latvijā senāk nebijusi sastopama, bet šī gadsimta sākumā izbēgusi no augstskolu vivārijiem un iedzīvojusies Rīgai tuvākajos ūdeņos. Arī I. Caune (Caune 1992) šo sugu Latvijā uzskata par ievestu. Ezera varžu izplatība Latvijā pēdējā laikā nav pētīta. Suga droši konstatēta tikai Rīgas tuvākajā apkārtnē – Bolderājā un Jūrmalā (Priedaine, Lielupes stacija, Bulduri, Lielupes līcis, Lielupē ietekošs kanāls; Latvijas abinieku un rāpuļu datu bāze). 1920. gadā atrasta Lucavsalā (Siliņš un Lamsters 1934), 1999. gadā šeit atrasta atkārtoti (Latvijas abinieku un rāpuļu datu bāze). Ārpus šī reģiona zināmi tikai divi ezera vārdes atradumi - 1986. gadā Vesetā un 1999. gadā Ķemeru nacionālajā parkā (Latvijas abinieku un rāpuļu datu bāze). Zināms, ka ezera varde ir vienmērīgi izplatīta Lietuvā (Gasc *et al.* 1997, Arnold & Burton 1978), tādēļ iespējams, ka tā no Lietuvas ienāk Latvijā un izplatās valsts dienvidu rajonos. Šādi iespējams izskaidrot arī ezera varžu populācijas izveidošanos Dvietē.

Smilšu krupis ir Latvijā un lielākajā Eiropas daļā reta suga. Latvijā izplatīts pārsvarā Piejūras zemienē. Zināmas tikai divas atradnes ārpus Piejūras zemienes – dabas liegums “Garākalna smilšu krupja atradne” Dobeles rajonā un Jelgavas rajona Glūdas apkārtnē.

3. tabula

Retās un aizsargājamās abinieku un rāpuļu sugas dabas parkā “Dvietes paliene”.

Nosaukums	Latīniskais nosaukums	SG	ES	BK	ĪAS
Parastais krupis	<i>Bufo bufo</i>			III	
Smilšu krupis	<i>Bufo calamita</i>	2	IV	II	+
Zaļais krupis	<i>Bufo viridis</i>		IV	II	+
Parastā varde	<i>Rana temporaria</i>		V	III	
Purva varde	<i>Rana arvalis</i>	4	IV	II	
Dīķa varde	<i>Rana lessonae</i>		IV	III	
Zaļā varde	<i>Rana esculenta</i>		V	III	
Ezera varde	<i>Rana ridibunda</i>		V	III	
Pļavas ķirzaka	<i>Lacerta vivipara</i>			III	

Tabulā lietotie apzīmējumi: SG – aizsardzības kategorija Latvijas Sarkanajā Grāmatā; ES – Eiropas Savienības Direktīva par dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu sugu aizsardzību 92/43/EEC; BK – Bernes konvencija; ĪAS – īpaši aizsargājama suga, 1. pielikums MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr. 396.

Saņemts ticams ziņojums par ugunskrupja *Bombina bombina* sastapšanu Dvietes ciema centrā esošajā dīķī. Taču pēc dīķa apsekošanas dabā 2005. gadā konstatēts, ka tas nav piemērots ugunskrupju nārstam (nepiemērots augu sastāvs un dziļums, dīķī konstatētas zivis). Dīķi ugunskrupji var izmantot migrējot. Iespējams, tuvumā atrodas ugunskrupju populācija, no kuras periodiski daži īpatņi atmigrē līdz minētajam dīķim.

Dabas parka biotopi ir piemēroti arī tritoniem – lielajam tritonam *Triturus cristatus* un mazajam tritonam *Triturus vulgaris*, varžukrupim *Pelobates fuscus* (taču tie sava slēptā dzīvesveida dēļ ir grūti konstatējami), glodenei *Anguis fragilis*, zalktim *Natrix natrix* un odzei *Vipera berus*. Tāpat teorētiski iespējama purva bruņurupuču *Emys orbicularis* klātbūtne dabas parkā, par ko saņemtas nepārbaudītas un novecojušas ziņas. Arī šai sugai biotopi ir piemēroti un dabas parks atrodas sugas teorētiskajā izplatības areālā gar Latvijas D un A robežu. Sugas konstatēšanu apgrūtina bruņurupuču slēptais dzīvesveids un uzvedības īpatnības.

1.4.5. Putni

Dvietes palienes dabas parkam ir raksturīga liela putnu sugu daudzveidība un vairākām putnu sugām arī ievērojama skaita koncentrēšanās. Teritorija ir starptautiskā mērogā nozīmīga caurceļojošo ūdensputnu pulcēšanās vieta pavasarī un svarīga ūdensputnu ligzdošanas vieta, kas atbilst putniem nozīmīgo vietu kritērijiem (Račinskis 2004). Gandrīz katru gadu šeit uzturas tūkstošiem migrējošo zosu, pīļu gulbju. To sastopamība, skaits un izvietojums sezonas laikā un pa gadiem mainās galvenokārt atkarībā no palu gaitas un ūdens līmeņa palienē.

2005. gada pavasarī Dvietes palienē novēroto ūdensputnu kopējais skaits tika novērtēts kā vismaz 25-30 tūkstoši migrējošo putnu vienlaikus, līdz ar to šī teritorija atbilst globālas nozīmes putnu pulcēšanās vietu kritērijam A4iii. Līdz šim tādā skaitā ūdensputni konstatēti vēl tikai sešās putniem nozīmīgajās vietās Latvijā – Liepājas, Engures, Babītes ezerā, Svētes lejtecē, Lubānā un zivju dīķos un Ķemeru nacionālajā parkā (Račinskis 2004).

Pavisam dabas parka teritorijā uz šo brīdi konstatētas vairāk kā 40 Latvijā vai Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamas⁵ putnu sugas, neskaitot ES Putnu direktīvas 4. panta 2. punktam atbilstošās migrējošās sugas. Lielākā daļa jeb apmēram 70% no tām ir tipiskas ūdensputnu vai ar ūdeņiem saistītu sauszemes putnu sugas (4. tabula). Dvietes palienes dabas parkā vērojama augsta pļāvām raksturīgo putnu daudzveidība un lielas šo sugu populācijas – šeit ievērojamā skaitā ligzdo pūkšķes *Anas querquedula*, griezes, ķīvītes *Vanellus vanellus*, mērkaziņas *Gallinago gallinago*, retāk arī platknābji *A. clypeata*, ķikutī, gugatņi, pļavas tilbītes, kuitalas, melnās puskuitalas u.c. Dvietes paliene ir viena no labākajām ormanīša, griezes un ķikuta ligzdošanas vietām Latvijā (Račinskis 2004).

⁵ - Latvijā īpaši aizsargājamās sugas (MK Nr. 396 1. pielikums), ES Putnu direktīvas (79/409/EEC, Council Directive on the Conservation of Wild Birds) 1. pielikuma sugas.

Dabas parkā Dvietes paliene konstatētās īpaši aizsargājamās⁶ putnu sugas.

Nr.	Sugas nosaukums latīniski	Sugas nosaukums latviski	Sezona	Populācija, skaits
1	<i>Botaurus stellaris</i>	Lielais dumpis	L	1-2p
2	<i>Ciconia nigra</i>	Melns stārķis	L	0-1p
			N	4-8i
3	<i>Ciconia ciconia</i>	Baltais stārķis	L	25-35p
4	<i>Cygnus columbianus</i>	Mazais gulbis	M	P
5	<i>Cygnus cygnus</i>	Ziemeļu gulbis	M	100i
6	<i>Mergus albellus</i>	Mazā gaura	M	10i
7	<i>Milvus migrans</i>	Melnā klija	L	0-1p
8	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Jūras ērglis	N	1i
9	<i>Circus aeruginosus</i>	Niedru lija	L	2-5p
10	<i>Circus cyaneus</i>	Lauku lija	L/M	P
11	<i>Circus pygargus</i>	Ļāvu lija	L	2-5p
12	<i>Aquila pomarina</i>	Mazais ērglis	L	1p
			N	8-12i
13	<i>Aquila clanga</i>	Vidējais ērglis	N	1i
14	<i>Perdix perdix</i>	Laukirbe	R	P
15	<i>Coturnix coturnix</i>	Paipala	L	P
16	<i>Porzana porzana</i>	Ormanītis	L	10-20p
17	<i>Crex crex</i>	Grieze	L	100-200p
18	<i>Grus grus</i>	Dzērve	N, M	30i
19	<i>Philomachus pugnax</i>	Gugatnis	L/M	3-15p
20	<i>Gallinago media</i>	Ķikuts	L	15-20p
21	<i>Numenius arquata</i>	Kuitāla	L, M	P
22	<i>Limosa limosa</i>	Melnā puskuitala	L	P
23	<i>Tringa totanus</i>	Ļāvas tilbīte	L	P
24	<i>Tringa glareola</i>	Purva tilbīte	N, M	10-100i
25	<i>Larus minutus</i>	Mazais ķīris	N, M	P
26	<i>Larus ridibundus</i>	Lielais ķīris	N	10-1000i
27	<i>Sterna hirundo</i>	Upes zīriņš	L	10p
28	<i>Sterna albifrons</i>	Mazais zīriņš	N	20i
29	<i>Chlidonias niger</i>	Melnais zīriņš	L	50-80p
30	<i>Chlidonias leucopterus</i>	Baltspārnu zīriņš	N	20-200i
31	<i>Asio flammeus</i>	Purva pūce	L	0-2p
32	<i>Jynx torquilla</i>	Tītiņš	L	P
33	<i>Picus canus</i>	Pelēkā dzilna	R	1-3p
34	<i>Dryocopus martius</i>	Melnā dzilna	R	1-2p
35	<i>Dendrocopos medius</i>	Vidējais dzenis	R	3-10p
36	<i>Dendrocopos leucotos</i>	Baltmugurdzenis	R	3-10p
37	<i>Lullula arborea</i>	Sila cīrulis	L	5-15p
38	<i>Locustella luscinioides</i>	Seivi ķauķis	L	P
39	<i>Remiz pendulinus</i>	Somzīlīte	L	P
40	<i>Lanius collurio</i>	Brūnā čakste	L	10-50p

Tabulā lietotie apzīmējumi: L – ligzdo, M – migrē, N – neligzdojoši putni, R – nometnieks, p – pāri, i – īpatņi, P – (*present*) suga sastopama, taču populācijas lielums nav novērtēts.

1.4.6. Zīdītāji

Speciāli zīdītāju pētījumi Dvietes palienes dabas parkā 2005. gadā nav veikti. Putnu un biotopu izpētes laikā visbiežāk konstatētā īpaši aizsargājamo zīdītāju suga bija beбри *Castor fiber*. Pastāvīgas bebru apmetnes, dambji un barošanās pēdas visvairāk reģistrētas palienes augšējā daļā, posmā no Kaldabruņas ceļa tilta līdz Skuķu ezeram. Augšpus Bebreņu-Dvietes ceļa tilta vairāki bebru dambji konstatēti uz Dvietes upes, kā arī uz tajā ietekošajiem grāvjiem. Turpat Dvietes upes krastos konstatēta ūdra *Lutra lutra* klātbūtne – zvēra pēdas un dubļos uzkaštie pauguriņi.

Dvietes palienes dabas parka teritorija, īpaši palienes daļa ar ūdeņiem un pļavām ir nozīmīga sikspārņu barošanās vieta. Palienei tuvākā zināmā sikspārņu kolonija, kas ir nozīmīga diķa naktssikspārņu *Myotis dasycneme* vairošanās vieta, atrodas Bebreņu baznīcā (G. Pētersona ziņas), no kurienes šie dzīvnieki izlido baroties plašākā apkārtnē, lielākoties virs ūdeņiem un mitrājiem. Šī suga ir iekļauta ES Biotopu direktīvas 2. pielikumā (Latvijā īpaši aizsargājamas ir visas sikspārņu sugas).

Teritoriju ietekmējošo faktoru apskats zīdītājiem turpmāk plāna tekstā nav veikts. Var secināt, ka dabas parka teritorijai kopumā ir liela nozīme ar saldūdens biotopiem un mitrājiem saistīto zīdītāju sugu aizsardzībai. To populācijas ietekmē galvenokārt hidroloģiskā režīma stāvoklis un ūdeņu kvalitāte, un tāpat kā putniem un citām dzīvnieku grupām, arī zīdītājiem palieņu sistēmas saglabāšana un atjaunošana būs labvēlīga. Ūdeņi ir galvenais priekšnoteikums sikspārņu barošanās bāzei, tāpēc īpaši nozīmīga šo dzīvnieku aizsardzībai būtu Dvietes un Skuķu ezeru mazūdens perioda ūdens līmeņu atjaunošana (V. Vintulis, G. Pētersons, pers. komentāri).

1.5. Teritorijas sociālekonomiskais raksturojums

1.5.1. Demogrāfiskā analīze (iedzīvotāji, nodarbinātība)

Līdz pat 20. gadsimta vidum vietējo iedzīvotāju pamatnodarbošanās šeit bija lauksaimniecība. Tā balstījās uz tradicionālo viensētu saimniekošanas sistēmu, kura tika mērķtiecīgi iznīcināta 20. gadsimta vidū, iedzīvotāju masveida kolektīvizācijas un deportāciju rezultātā. Kopš 20. gadsimta vidus iedzīvotāju skaits šajos pagastos ir samazinājies aptuveni 2 reizes (Latvijas vēstures atlants 1998). Līdz ar to ir iznīkušas arī daudzas viensētas, kuras atradās Dvietes senlejas krastos.

Šobrīd turpinās vietējo iedzīvotāju skaita samazināšanās, kuras cēloņi ir ļoti mazā dzimstība un jauniešu un darbaspēka vecuma iedzīvotāju izceļošana no laukiem uz pilsētām labākas dzīves meklējumos (Junkurs & Gruberts 2002).

1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi

1.5.2.1. Tūrisms un atpūta

Ņemot vērā Dvietes senlejas dabas daudzveidību un kultūrvēsturisko mantojumu, kā arī pašvaldību sociāli ekonomisko stāvokli, 2002. gada sākumā ar Bebreņu, Dvietes un Pilskalnes pašvaldību atsevišķiem lēmumiem tika noteikta nepieciešamība izstrādāt vienotu ekotūrisma attīstības koncepciju (Junkurs & Gruberts 2002). Tas nozīmē, ka ar ekotūrisma attīstības palīdzību pašvaldības vēlas nodrošināt šīs vēsturiski svarīgās un dabas daudzveidībai nozīmīgās teritorijas pilnvērtīgu, ilgtspējīgu apsaimniekošanu un saskaņotu pārvaldīšanu.

Lai nodrošinātu Dvietes senlejas ilgtspējīgu apsaimniekošanu un attīstību, tajā būtu jāizveido Ekotūrisma attīstības centrs, kurš pildītu sekojošas funkcijas:

- ekotūrisma iespēju piedāvājuma organizācija un koordinācija;
- Dvietes senlejas dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma eksponēšana un pētniecības koordinācija;
- Dvietes senlejas vides monitorings;
- vietējo iedzīvotāju informēšana, izglītošana un konsultēšana ekotūrisma, kultūrvēsturiskā mantojuma un vides aizsardzības jomā.

Lai dabas tūristi un citi interesenti varētu orientēties apvidū, kopā ar šo Centru ir jāizveido speciālu informācijas zīmju tīkls, kas atvieglotu tūrisma objektu apmeklējuma kārtību Dvietes senlejā. Kopā ar Centru ir jāizveido arī vairāku ekotūrisma taku tīkls pārgājieniem Dvietes senlejā un jānodrošina iespēja ceļot ar laivām pa Dvietes senlejas palieni palu laikā. Šī ideja iekļauta arī „Latvijas ekotūrisma attīstības stratēģijā” (2002). Saskaņā ar to Dvietes senleja un tās apkārtnē ietilpst „Augšzemes un Daugavas loku” ekotūrisma areālā.

2002.-2005. gada palu laikā Dvietes palienes Bebreņu-Dvietes posmā veikti vairāki ūdenstūrisma izmēģinājuma un maršrutu izpētes braucieni ar piepūšamajām laivām 6-20 cilvēku lielās grupās gida vadībā. Braucienų pieredze rāda, ka laivošanas apstākļi Dvietes palienē pavasarī strauji mainās, bieži jāpārvar negaidīti šķēršļi un ir jābūt labam teritorijas pazinējam, lai atrastu drošāko maršrutu. Lielākas ūdenstūristu grupas ar trīs un vairāk laivām ir grūti vadīt, jo spēcīgais pretvējš tās var izkliedēt pa palieni (D. Gruberts, pers. koment.).

Šobrīd labiekārtota atpūtas vieta ir ierīkota vienīgi Dvietes pagasta teritorijā Dvietes ezera A krastā. To izmanto galvenokārt vietējie iedzīvotāji.

1.5.2.2. Lauksaimniecība

Teritorijā joprojām ir diezgan daudz aktīvu zemnieku saimniecību, kuras atrodas galvenokārt Dvietes senlejas un Ilūkstes ielejas krastos un nodarbojas ar lopkopību un zemkopību.

Lielākie mājlopu ganāmpulku turētāji šeit ir kooperatīvās sabiedrības “Zemgale Ltd” un “Skaidrītes” Pilskalnes pagastā, Bebreņu profesionālā vidusskola Bebreņu pagastā un zemnieku saimniecība “Mežāres” Rubenes pagastā. Šīs saimniecības izmanto Dvietes palieņu pļavas gan siena pļaušanai, gan mājlopu ganīšanai.

Dvietes pagasta DA daļā (Sosnovkā), Daugavas virspalu terasē starp Ilūkstes lejteci un Daugavu atrodas lieli tīrumu masīvi, kas tiek izmantoti graudaugu audzēšanai un ik gadus pievilina lielus migrējošo zosu barus. Dvietes un Bebreņu ciemu un viensētu tuvumā palienē nelielās platībās tiek audzēti arī kartupeļi, lopbarības bietes u.c. dārzeņi. Citur palieņu pļavas tiek izmantotas galvenokārt siena pļaušanai.

Lai gan lielākā daļa šīs teritorijas pieder privātpašniekiem, tomēr lielākie zemes nogabali pieder pagastu pašvaldībām. Neliela daļa no pašvaldību zemes tiek iznomāta vietējiem iedzīvotājiem lauksaimniecības vajadzībām, bet lielākā daļa šobrīd netiek apsaimniekota.

Līdz šim vietējie iedzīvotāji regulāri veica kūlas dedzināšanu palieņu pļavās, lai atvieglotu siena pļaušanu vasarā. Rezultātā tika daļēji ierobežota arī krūmāju un niedrāju izplatīšanās palienē. Nereti notika kūdras slāņa aizdegšanās palieņu augsnēs, kas varēja turpināties pat līdz nākamajiem paliem.

1.5.2.3. Mežsaimniecība

Meži šajā teritorijā pieder privātīpašniekiem un vietējām pašvaldībām. Tie aizņem nelielu daļu teritorijas un ir izplatīti galvenokārt Dvietes senlejas krastos. Tomēr tiem ir būtiska loma teritorijas ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. Mežu nogabalu platības parasti ir nelielas (daži hektāri līdz daži desmiti hektāru), tāpēc to izciršana var radīt būtiskas izmaiņas tradicionālajā lauku ainavā. Turklāt mežos ligzdo vairāk putnu sugu, nekā palienē. Tāpēc, lai saglabātu esošo ainavu un dabas daudzveidību, ir nepieciešams veikt teritorijas mežu inventarizāciju un bioloģiski un ainaviski vērtīgāko mežu saglabāšanu.

1.5.2.4. Zivsaimniecība

Dvietes senlejā līdz pat mūsdienām pastāv daži seni cilvēka saimnieciskās darbības veidi, kuri ir tieši saistīti ar palienes dabas resursu izmantošanu. Tā ir zvejošana Dvietes senlejas ezeros un upēs un medīšana to krastos. Šo tradīciju aizsākumi ir meklējami jau akmens laikmetā, par ko liecina medību un zvejas rīki (bultas, šķēpi, harpūnas, tīklu gremdes) un dzīvnieku kauli, kas atrasti Dvietes senlejas senajās apmetnēs (Šturms 1938).

Mūsdienās ar zivju zveju Dvietes senlejā oficiāli nodarbojas tikai atsevišķi zvejnieki, kuriem ir licence šāda tipa darbībai. Tomēr kopumā zivju zvejošana ar tīkliem ir izvērtusies par nesaudzīgu un nekontrolējamu maluzvejniecību, kas īpaši intensīvi notiek pavasara palu laikā. Lai gan nekādi pētījumi par maluzvejniecības ietekmi uz Dvietes senlejas zivju faunu nav veikti, tomēr domājams, ka zvejošana ar tīkliem palu laikā (martā, aprīlī, maijā) rada negatīvu ietekmi uz šeit nārstojošo Daugavas zivju populāciju. Savukārt pēc paliem maluzvejnieku rīcības dēļ ir stipri ierobežota zivju migrācija, jo ar tīkliem tiek aizsprostota Berezovka - Dvietes un Ilūkstes satekupe, vienīgais zivju ceļš uz Daugavu mazūdens periodā.

1.5.2.5. Medības

Otrs vietējo iedzīvotāju tradicionāls nodarbošanās veids – medības - regulāri tiek piekopts tikai atsevišķās Dvietes senlejas vietās un ir saistīts galvenokārt ar stirnu u.c. dzīvnieku medīšanu mežmalā no slēpņa. Ūdensputnu medības notiek galvenokārt Dvietes un Skuķu ezeros un Dvietes upes lejtecē rudenī, pīļu medību sezonas laikā. Nomedīto ūdensputnu uzskaitē netiek veikta, tādēļ nav iespējams pamatoti spriest par medību ietekmi uz senlejas putnu faunu. Malumedniecība Dvietes senlejā nav īpaši izplatīta, tomēr tā var radīt negatīvu ietekmi, ja notiek ūdensputnu migrāciju laikā (pavasārī un rudenī) vai ligzdojošo ūdensputnu koloniju tuvumā.

1.5.2.6. Citi izmantošanas veidi

Šajā teritorijā atrodas viens smilts un grants karjers (pie Pilskalnes pagasta “Vējiņiem”).

1.6. Izmantotās literatūras saraksts

- Anon. 1992. WWF Project 4568: Conservation Plan for Latvia, final report. Rīga: LU Ekoloģiskais centrs. 132. lpp.
- Arnold E. N., Burton J. A. 1978. Pareys Reptilien und Amphibienführer Europas. Hamburg, Berlin.
- Auniņš A. 2001. Ķikuta populācijas teritoriālais izvietojums, skaits un biotopa izvēle Latvijā: patreizējā situācija (1999–2001) un vēsturiskā informācija. Putni dabā I pielikums: 4-12.
- Beikerts G., 1989. Austrumlatvijas zemiene: “Pēdējie plūdi - XX gadsimtā ...” Rīga, Zinātne un Tehnika N 2. 10., 11. lpp.
- Caune I. 1992. Latvijas abinieki un rāpuļi. Rīga, Gandrs.
- Gasc J-P. *et al.* (red.) 1997. Atlas of Amphibians and Reptiles in Europe. Soc. Europaea Herp. / Mueum National d histoire Naturelle, Paris.
- Gruberts D. 1998. Sēlijas novada virszemes ūdeņu kvalitāte un to ietekmējošie faktori. Bakalaura darbs. Rīga: LU Vides zinātnes nodaļa
- Gruberts D. 2000. Daugavas ietekme uz Grīvas ezera ekosistēmu. Maģistra darbs. LU ĢZZF, Vides zinātnes nodaļa. 64 lpp.
- Gruberts D. 2002a. Nozīmīgi arheoloģiskie atklājumi Dvietes senlejā. – Daugavpils, Latgales laiks Nr 37 (1276), 2002. gada 17. maijā, 2. lpp.
- Gruberts D. 2002b. Daugavas palienu ezeru hidrogrāfija un hidroloģija. Latvijas Universitātes 60. konferences referātu tēzes. Ģeoloģija, Ģeogrāfija, Vides zinātne. Rīga, LU izd., 205.-207. lpp.
- Gruberts D. 2002c. Dvietes senlejas vides apstākļi un senās apmetnes. Referāts LZA konferencei “Sēļu raksti” Jēkabpilī, 2002. gada 17.-18. maijā.
- Gruberts D. 2003. Dvietes senlejas dabas un kultūrvēstures vērtības. Daugavpils: DU. 30 lpp.
- Gruberts D. 2005. Daugavas pulss jeb atbūda Dvietes Lukstos. Vides vēstis 3: 36-39.
- Heath M., Evans M. (eds.) 2000. Important bird areas in Europe: priority sites for conservation. 1: Northern Europe. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No.8).
- Junkurs A., Gruberts D. 2002. Dvietes senlejas ekotūrisma attīstības koncepcija. LETS, DU. 28 lpp.
- Kabucis I. 2000. Biotopu rokasgrāmata. Rīga: Preses nams. 160 lpp.
- Kabucis I. 2001. Latvijas biotopi. Rīga: Jāņa sēta. 96 lpp.
- Kavacs G. (atb. red.) 1995. Latvijas dabas enciklopēdija. Rīga, 2. sējums – “Latvijas enciklopēdija”, 19.-20. lpp.
- Keišs O., sagatavošanā. Impact of changes in agricultural land use on Corncrake *Crex crex* population in Latvia. Acta Universitatis Latviensis: Biology.
- Latvijas lauku putni. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 1999. 208 lpp.
- Latvijas senākā vēsture: 9. g. t. pr. Kr. – 1200. g. Rīga: Latvijas Vēstures Institūta apgāds, 2001. 463 lpp.
- Latvijas ūdeņu putni. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība, 1999. 208 lpp.
- Latvijas vēstures atlants. Rīga: Apgāds Jāņa sēta, 1998. 88 lpp.
- Latvijas Vēstures Muzeja Arheoloģijas nodaļas fondi.

- Lūmane H. 1995. Dvietes ezeri. Enciklopēdija "Latvijas Daba", 2. sēj. Rīga, Latvijas enciklopēdija. 20. lpp.
- Opermanis O., Kabucis I., Auniņš A. 1997. CORINE Biotopes projekts Latvijā, 1994-1997. Rīga, Latvijas Dabas fonds.
- Pastors A. 1995a. Dviete. Enciklopēdija "Latvijas Daba", 2. sēj. Rīga, Latvijas enciklopēdija. 19.-20. lpp.
- Pastors A. 1995b. Hidroloģiskā rajonēšana. Enciklopēdija "Latvijas Daba", 2. sēj. Rīga, Latvijas enciklopēdija. 148.-151. lpp.
- Račinska I. 2002. Rokasgrāmata īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem. Rīga.
- Račinskis E. 2004. Eiropas Savienības nozīmes putniem nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga, Latvijas Ornitoloģijas biedrība. 176 lpp.
- Račinskis E., Stīpniece A. 2000. Putniem starptautiski nozīmīgās vietas Latvijā. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība. 114.-115. lpp.
- Siliņš J., Lamsters V. 1934. Latvijas rāpuļi un abinieki. Rīga, Valters un Rapa.
- Strazdiņa E., Auniņš A., Kabucis I., Priednieks J. 2000. Dabas daudzveidības saglabāšana lauku ainavā. Rīga: Latvijas Dabas fonds. 20 lpp.
- Stradiņš J. 1996. Sēļu gads un Sēlijas problēmas Latvijas kultūrvēsturē. LZA Vēstis. A. 50. sēj. 4./5. nr. 71.-74. lpp.
- Škute A. (projekta vadītājs) 2003. Potenciālās NATURA-2000 vietas "Dvietes paliene" apsaimniekošanas plāns 2003./2004. gadam. Daugavpils, SIA "Limnoloģijas institūts".
- Šturms E. 1938. Dvietes un Lubāna kaula senlietas. R.: Senatne un Māksla 71.-81. lpp.
- Zavickis J., Gruberts R. 1986. Tilts pār Dvieti autoceļā Bebrene-Zariņi-Dviete. Tehniskais projekts. A/S Ceļuprojekts.
- Zelčs V. 1994. Aknīstes nolaidenums. Enciklopēdija "Latvijas Daba", 1. sēj. Rīga, Latvijas enciklopēdija. 37. lpp.
- Ziediņa E., Melne I. 2002. Pārskats par arheoloģiskās apzināšanas darbiem Dvietes senleņķā. R.: LVM. 59 lpp.
- Климатический атлас Латвийской ССР. Рига, Звайгзне, 1972. 147 стр.
- Пасторс А. А. 1987. Зажоры и заторы льда на р. Даугаве на участке г. Екабпилс – г. Плявиняс. Сборник работ Гидрометеорологического центра. Выпуск 1(21). Ленинград, Гидрометеоиздат, стр. 107-120.
- Страуме А. Я. 1979. Геоморфология. Геологическое строение и полезные ископаемые Латвии. Рига, Зинатне, стр. 392-394.
- Эберхард Г. Я. 1972. Строение и развитие долин бассейна реки Даугава. Рига, Зинатне, 130 стр.

2. Teritorijas novērtējums

2.1. Teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un to ietekmējošie faktori

Dabas parks „Dvietes paliene” ir unikāla, pasaules mēroga nozīmes savvaļas putnu pulcēšanās un ligzdošanas teritorija, kurā pārstāvēti Latvijā un Eiropā reti dabisko, mazpārveidoto un applūstošo zālāju biotopi. Teritorijai raksturīgs augsts bioloģiskās daudzveidības līmenis, galvenokārt pateicoties daudzu reto un īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku (īpaši – bezmugurkaulnieku, abinieku un putnu) sugu sastopamībai.

Dabas parka teritorijā esošo dabas aizsardzības vērtību komplekss ir veidojies un saglabājies, pateicoties, pirmkārt, joprojām labi funkcionējošām Dvietes un Ilūkstes upju palienēm, un otrkārt, ilgstošai un visumā ekstensīvai (uz tradicionālām, dabai draudzīgām un nenoplicinošām saimniekošanas metodēm balstītai) lauksaimniecībai. Teritorijā ietilpst visplašākā paliene Daugavas tecējumā (Gruberts 2004) un vienas no lielākajām palieņu pļavu platībām Latvijā vispār.

Līdz ar īpatnējo palienes hidroloģisko režīmu, Dvietes senlejas ainavām, lielajām mazpārveidoto zālāju biotopu platībām un teritorijai raksturīgo augsto sugu daudzveidību un ievērojamām īpaši aizsargājamo sugu populācijām, dabas parks „Dvietes paliene” atbilst valsts un starptautiskas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izvēles kritērijiem. Tas ir atbilstoši iekļauts Latvijas ĪADT sarakstā un ES nozīmes *Natura 2000* teritoriju sarakstā. Teritorijas īpašo ornitoloģisko nozīmi apliecina putniem nozīmīgās vietas statuss, pie tam Dvietes paliene atbilst ne tikai Eiropas Savienības, bet arī globālā līmeņa PNV kritērijiem. Dabas parka teritorija atbilst starptautiskas nozīmes mitrāju kritērijiem saskaņā ar Ramsāres konvenciju.

Dvietes palienes dabas parka teritorija veido vienotu un labi funkcionējošu ekoloģisku sistēmu, kas gandrīz pilnībā ietver Dvietes upes palieni un lielāko daļu no Ilūkstes palienes, un ir savienota ar vienīgo hidroloģiski nepārveidoto Daugavas posmu Latvijas teritorijā. Vienīgā būtiskā sistēmas daļa, kas pašreiz dabas parka robežas fragmenta neloģiskās konfigurācijas dēļ ir nepamatoti izslēgta, ir dabas parka pļavām kvalitatīvi līdzvērtīgā Ilūkstes upes paliene starp Doļņajas-Kazimirišku ceļu un Ilūkstes pilsētu. Šīs robežas nepilnības nepieciešams novērst, veicot nepieciešamos dabas parka robežu grozījumus.

Galvenie faktori, kas ietekmē Dvietes palienes dabas parka dabas vērtības – biotopus, floru un faunu – kopumā, ir ļoti līdzīgi vairākumam šeit pārstāvēto bioloģiskās daudzveidības elementu, pateicoties ilgstošai līdzāspastāvēšanai vienotā ekosistēmā (5. tabula). Atšķirības ietekmējošo faktoru iedarbības raksturā iezīmējas galvenokārt starp tiem biotopiem un sugām, kas pārstāv krasi atšķirīgus dabiskās sukcesijas posmus (piemēram, starp pļavām un mežiem) un ir tuvāk apskatītas nākamajā apakšnodaļā.

Bebru darbība, kas līdzšinējā apsaimniekošanas plāna versijā (Škute 2003) minēta pie negatīvajiem faktoriem, tāpat kā pļavu pārpurvošanās, šeit tomēr par tādu netiek uzskatīta. Pirmkārt, bebru darbība dabas parkā nav intensīva, acīmredzot, stipri mainīgā palu un plūdu ūdens režīma ietekmē. Otrkārt, tai var būt pozitīva ietekme uz hidroloģisko režīmu, kavējot straujo ūdens noteci meliorācijas sistēmās, palielinot palienes ietilpību un samazinot ūdens līmeņa pārmaiņu ātrumu, kā arī veicinot sedimentācijas un ūdens attīrīšanās procesus. Treškārt, tā var daļēji kavēt vai mazināt

krūmu apaugumu gar grāvjiem. Līdz ar to bebru klātbūtne Dvietes palienē ir pat vēlama no dabas vērtību aizsardzības viedokļa. Arī pastāvīgi mitras un pārpuvotas ieplakas pļavās ir bioloģisko daudzveidību veicinošs elements, kas palielina augu un dzīvnieku sugu dažādību, veidojot jaunas vairošanās un barošanās vietas atsevišķām pārmitru pļavu un seklu ūdenstilpju putnu (piemēram, ormanītis) un abinieku (smilšu krupis u.c.) sugām.

5. tabula.

Dvietes palienes dabas parka kopējās dabas vērtības ietekmējošie faktori

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Reljefs, augsnes, nokrišņi, hidroloģiskais režīms, pāli un plūdi Dvietes un Ilūkstes upju palienēs, piemērotu biotopu klātbūtne, bagāti barības resursi, bebru darbība, populāciju atjaunošanās, simbioze, augu un dzīvnieku vairošanās.	Pastiprināta ūdens notece pārveidotajā hidrogrāfiskajā (upju un grāvju) tīklā, pļavu aizaugšana, ezeru eitrofikācija un aizaugšana, Amerikas ūdeles u.c. plēsēju klātbūtne, starpsugu konkurence.
Dabiskie ārējie faktori	Labvēlīgs klimats, regulāri Daugavas pāli, aluviālo nogulumu veidošanās, augu izplatīšanās, dzīvnieku pārvietošanās un periodiska ceļošana (migrācijas).	Daugavas hidroloģiskā režīma un klimata krasas vienvirziena pārmaiņas, savvaļas augu un dzīvnieku sugu populāciju sarukšanas un izzušanas izraisīta ierobežota izplatīšanās un ieceļošana.
Antropogēnie iekšējie faktori	Palienes regulāra izmantošana siena pļaušanai un mājlopu ganīšanai, vēla pļaušana un dzīvniekiem draudzīgu pļaušanas paņēmieni ievērošana, zema vai mērena noganīšanas slodze, krūmu izciršana pļavās un gar meliorācijas grāvjiem.	Pļavu uzāršana, meliorācija, pārāk agra un dzīvniekiem nedraudzīga pļaušana, pļavu un ganību pamešana, nekontrolēta kūlas dedzināšana, piesārņojums, mežu izciršana, cilvēka klātbūtnes radīts traucējums gājputnu pulcēšanās un ūdensputnu ligzdošanas vietās, informācijas trūkums par dabas vērtībām un aizsardzības prasībām.
Antropogēnie ārējie faktori	Tradicionālās lauksaimniecības saglabāšanās, Latvijas un ES īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss teritorijai, Latvijas un ES vides politika, atbalsts bioloģiski nozīmīgo zālāju uzturēšanai u.c. biotopu apsaimniekošanas pasākumiem.	Kopumā nelabvēlīgā sociāli ekonomiskā situācija laukos, informācijas trūkums par dabas vērtībām un aizsardzības prasībām, jaunu hidroelektrostaciju un citu hidrotehnisku iekārtu būvēšanas plāni uz Daugavas augšpus Pļaviņu HES(!).

2.2. Biotopi kā dabas un sociālekonomiskā vērtība, tos ietekmējošie faktori

2.2.1. Pļavas

Dvietes palienes dabas parka teritorija ietver lielākās Daugavas palienes pļavu platības Latvijā, šeit dominē ES aizsargājami pļavu biotopi.

Sugām bagātas vilkakūlas pļavas (kods 6230*) veidojas vietās, kur regulāri un ilgstoši bez pārtraukuma ir pļauts un ganīts. Sugu daudzveidība tajās ir atkarīga tieši no apsaimniekošanas nepārtrauktības. Biotops sastopams samērā reti visā Latvijas teritorijā, visbiežāk Piejūras zemienē. Šai Latvijas daļai netipisks, Eiropā rets un prioritārs īpaši aizsargājams biotops. Īpaši aizsargājams arī Latvijā (Kabucis 2000).

Molīnijas pļavas uz kaļķainām, kūdrainām vai mālainām augsnēm (6410) veidojas galvenokārt ganīšanas ietekmē. Sugu sastāvs tajās ir atkarīgs no augšnes mitruma režīma, reakcijas (pH līmeņa) un apsaimniekošanas. Latvijā sastopams diezgan reti, galvenokārt rietumu daļā. Šai Latvijas daļai netipisks, Latvijā un Eiropā rets un īpaši aizsargājams biotops (Kabucis 2000).

Sugām bagātas atmatu pļavas (6270*) veidojas galvenokārt ilgstoši ganītās vai regulāri pļautās vietās. Sugu sastāvs ir atkarīgs no apsaimniekošanas režīma. Latvijā sastopams reti, galvenokārt upju ielejās. Šai vietai tipisks, Eiropā rets un īpaši aizsargājams prioritārs biotops (Kabucis 2000).

Mēreni mitras pļavas (6510) veidojas vietās, kas tiek vairāk vai mazāk regulāri pļautas. Sugu sastāvs ir atkarīgs no apsaimniekošanas nepārtrauktības. Latvijā sastopams samērā bieži. Šai vietai ļoti tipisks, Eiropā rets un īpaši aizsargājams biotops (Kabucis 2000).

Eitrofas augsto lakstaugu audzes (6430) mēreni mitro un mitro pļavu reģenerācijas fāze pēc ganīšanas un pļaušanas pārtraukšanas. Sugu sastāvs atkarīgs no pārtraukuma ilguma. Sastopams visā Latvijā, lielākās platības Lielupes, Aiviekstes un Ventas krastos. Šai vietai ļoti tipisks, Eiropā rets un īpaši aizsargājams biotops (Kabucis 2000).

Pļavu biotopu dabas aizsardzības vērtības:

- aizsargājamo putnu sugu (griezes, ķikuta u.c.) ligzdošanas biotops;
- aizsargājamo putnu sugu (baltā stārķa, mazā ērgļa u.c.) barošanās biotops;
- zīdītājdzīvnieku (stirnu, briežu, aļņu) barošanās biotops;
- aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu (lielais gludgliemezis) dzīvotnes;
- aizsargājamo augu sugu atradnes.

Pļavu biotopu sociālekonomiskās vērtības:

- siena vākšanas un mājlopu ganīšanas vieta;
- kultūraugu audzēšanas vieta;
- ārstniecības un dekoratīvo augu ievākšanas vieta;
- medību vieta;
- seno apmetņu atrašanās vieta;
- ekotūrisma objekts;
- kultūrainavas elements;
- zinātnisko pētījumu objekts.

Pļavu biotopus ietekmējošie faktori

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Reljefs, augsnes, hidroloģiskais režīms, regulāri pali Dvietes un Ilūkstes palienēs, savvaļas zālēdāju putnu (gk. caurceļojošās zosis pavasaros) un zvēru sugu darbība (barošanās, ganīšanās).	Pļavu aizaugšana.
Dabiskie ārējie faktori	Regulāri Daugavas pali, augu sugu izplatīšanās.	Hidroloģiskā režīma un klimata krasas vienvirziena pārmaiņas.
Antropogēnie iekšējie faktori	Regulāra pļaušana, mājlopu ganīšana, krūmu izciršana, kūlas dedzināšana.	Pļavu pamešana (pļaušanas un ganīšanas pārtraukšana), uzāršana, ielabošana, kūlas dedzināšana, meliorācija, minerālmēsli, pesticīdu u.c. ķīmikāliju lietošana palienē.
Antropogēnie ārējie faktori	Latvijas un ES vides politika, ES atbalsts bioloģiski nozīmīgo zālāju uzturēšanai un citiem dabas aizsardzības un biotopu apsaimniekošanas pasākumiem pļavās.	Tradicionālās lauksaimniecības panīkums, lauksaimniecības politika Latvijā, nelabvēlīgā sociāli ekonomiskā situācija laukos.

2.2.2. Meži

Jaukti ozolu meži upju palienēs (kods 91F0) ir dabisks biotops uz aluviālajiem nogulumiem gar upēm. Latvijā sastopams samērā reti, galvenokārt Gaujas, Pededzes un Ogres krastos. Šajā teritorijā, tāpat kā Eiropas Savienībā reti un īpaši aizsargājams biotops (Kabucis 2000).

Pārmitri platlapju meži (91E0*) ir dabisks biotops, kas sastopams periodiski slapjās minerālaugsnēs uz aluviālajiem (upju veidotiem) nogulumiem. Sastopams visā Latvijas teritorijā, visvairāk ziemeļu un austrumu daļā. Šai Latvijas daļai tipisks, bet Eiropā reti un īpaši aizsargājams prioritārs biotops (Kabucis 2000).

Mežu biotopu dabas aizsardzības vērtības:

- vairāku īpaši aizsargājamo putnu sugu (vidējais dzenis, baltmugurdzenis, pelēkā dzilna, melnā dzilna, mazais mušķērājs u.c.) ligzdošanas un barošanās biotops;
- aizsargājamo augu atradnes.

Mežu biotopu sociālekonomiskās vērtības:

- kokmateriālu ieguves vieta;
- medību vieta;
- seno apmetņu un senkapu atrašanās vieta;
- ekotūrisma objekts;
- kultūrainavas elements;
- zinātnisko pētījumu objekts.

Ozolu mežus un pārmitros platlapju mežus ietekmējošie faktori.

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Reljefs, augsnes, dabiskā sukcesija, vairāku dzeņu sugu un citu kukaiņēdāju putnu sastopamība mežos.	Kaitēkļu un slimību ietekme.
Dabiskie ārējie faktori	Regulāri Daugavas pali, labvēlīgs un nemainīgs vai progresīvi siltāks klimats.	Krasas hidroloģiskā režīma pārmaiņas.
Antropogēnie iekšējie faktori	Zemes izmantošana mežu audzēšanai.	Mežu kailcirtes, meliorācija.
Antropogēnie ārējie faktori	ES vides politika, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss dabas parka teritorijai.	Latvijas mežsaimniecības politika, nelabvēlīgā sociāli ekonomiskā situācija laukos.

2.2.3. Saldūdeņi

Dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju (kods 3150) ir dabiski biotopi ar sugām bagātu floru un faunu, kurus minimāli iespaidojusi cilvēka saimnieciskā darbība. Latvijā pie tiem pieder lielākā daļa ezeru. Šai Latvijas daļai tipisks, bet Eiropā rets un īpaši aizsargājams biotops.

Ezeru dabas aizsardzības vērtības:

- aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas (lielais dumpis, melnais zīriņš, niedru lija u.c.) un barošanās (melns stārķis, zivjērglis u.c.) biotops;
- migrējošo ūdensputnu atpūtas un barošanās vieta galvenokārt pavasara migrāciju laikā;
- zivju nārsta un barošanās vieta palu laikā;
- zivju, saldūdens bezmugurkaulnieku u.c. dzīvnieku uzturēšanās vieta mazūdens periodā;
- būtisks Dvietes senlejas ainavas elements.

Ezeru sociālekonomiskās vērtības:

- medību un zvejas vietas;
- saldūdens krātuves;
- sapropeļa atradnes;
- niedru ieguves vietas;
- ekotūrisma objekts;
- akmens laikmeta arheoloģisko objektu koncentrēšanās vietas;
- zinātnisko pētījumu objekti.

Ezerus ietekmējošie faktori.

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Reljefs.	Eitrofikācija, aizaugšana.
Dabiskie ārējie faktori	Pastiprināta Dvietes upes notece mazūdens periodā, nepārveidots Daugavas hidroloģiskais režīms (regulāri pavasara pali, zems ūdens līmenis ziemā u.t.t.), mitrs klimats.	Daugavas hidroloģiskā režīma pārveidošana un regulēšana ar aizsprostu un dambju palīdzību, krasas klimata pārmaiņas
Antropogēnie iekšējie faktori	Ierobežota niedru pļaušana.	Meliorācija, ezeru ūdens līmeņa pazemināšana, pārmērīga niedru izpļaušana.
Antropogēnie ārējie faktori	Vides un dabas aizsardzības politika Latvijā un ES.	Piesārņojums.

2.3. Sugas kā dabas un sociālekonomiskā vērtība, tās ietekmējošie faktori

2.3.1. Īpaši aizsargājamās putnu sugas

Grieze *Crex crex* ir pasaulē apdraudēta putnu suga. Dvietes palienē vasarā ligzdo 100-200 griežu pāru, kas ierindo Dvietes palieni šai sugai globāli nozīmīgu teritoriju sarakstā pēc putniem nozīmīgo vietu izvēles kritērijiem A1 un C1, tā ir viena no 25 griežu aizsardzībai izdalītajām un viena no astoņām labākajām ligzdošanas vietām Latvijā, kur griežu populācijas vidējais vērtējums pārsniedz 100 īp. (Račinskis 2004). Grieze ligzdo galvenokārt dažāda veida mitrās pļavās un ganībās (LOB 1998), īpaši piemērotas griezēm ir palieņu pļavas (Keišs O., sagatavošanā) (9. tabula).

Ķikuts *Gallinago media* ir otra pasaulē apdraudētā putnu suga, pēc kuras populācijas lieluma Dvietes palienes dabas parka teritorija atbilst putniem nozīmīgo vietu kritērijiem. Līdzšinējais ķikutu skaita vērtējums teritorijai bija 6-20 pāru (Račinskis 2004), taču 2005. gada novērojumi liecina, ka ķikutu skaits šeit ir lielāks un var būt robežās no 20-35 pāriem. Viena no astoņām nozīmīgākajām sugas ligzdošanas vietām Latvijā. Ķikutu izplatība valstī ir ļoti nevienmērīga, to riestu un ligzdošanas vietas atrodas gandrīz vienīgi plašāko un mazāk pārveidoto zālāju biotopu teritorijās, galvenokārt upju palienēs (Auniņš 2001).

Ormanītis *Porzana porzana* ievērojamā skaitā (vismaz 10-20 pāru) ligzdo Dvietes palienes dabas parkā, kas ir viena no piecām labākajām šīs sugas ligzdošanas vietām Latvijā (Račinskis 2004). Suga saistīta ar dažādiem sekliem ūdeņiem un mitrām pļavām to piekrastē, Latvijā izplatīta nevienmērīgi (LOB 1999, Priednieks u.c. 1989).

Pļavās ligzdojošo putnu populācijas ietekmējošie faktori

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Hidroloģiskais režīms, regulāri pali, piemērotu biotopu klātbūtne, populācijas pieaugums, bagātie barības resursi	Plēsēju klātbūtne.
Dabiskie ārējie faktori	Migrācijas un regulāra ieceļošana, regulāri pali Daugavas ielejā.	Daugavas hidroloģiskā režīma un klimata krasas vienvirziena pārmaiņas.
Antropogēnie iekšējie faktori	Pļavu pļaušana, ganīšana, krūmu izciršana.	Pļavu uzaršana, agra un videi nedraudzīga pļaušana, nekontrolēta kūlas dedzināšana pavasarī.
Antropogēnie ārējie faktori	Latvijas un ES vides politika, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss dabas parka teritorijai, atbalsts bioloģiski nozīmīgo zālāju uzturēšanai un citiem dabas aizsardzības un biotopu apsaimniekošanas pasākumiem pļavās.	Tradicionālās lauksaimniecības panīkums, intensīvās lauksaimniecības attīstība.

Dvietes paliene ir regulāra un starptautiski (Eiropas un pasaules mērogā) nozīmīga migrējošo ūdensputnu atpūtas un barošanās vieta pavasarī, kas iekļauta putniem nozīmīgo vietu sarakstā un ir viena no svarīgākajām putnu koncentrēšanās vietām valstī (Račinskis un Stīpniece 2000, Račinskis 2004). Kopējais ūdensputnu skaits vienlaicīgi pavasara migrāciju laikā var pārsniegt 20000 īpatņus. Divas ūdensputnu sugas, kas sastopamas teritorijā vislielākajā skaitā, ir **sējas zoss** *Anser fabalis* un **baltpieres zoss** *A. albifrons*. Galvenais faktors, kas nosaka šo putnu pulcēšanos Dvietes palienē, ir plašās un klajās applūdušo palieņu pļavu platības, kas ir izcili piemērotas kā ūdensputnu barošanās, atpūtas un nakšņošanas vietas (10. tabula).

Migrējošo ūdensputnu populācijas ietekmējošie faktori

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Hidroloģiskais režīms, regulāri pali, piemērotu biotopu klātbūtne, bagātie barības resursi.	Plēsēji, starpsugu konkurence.
Dabiskie ārējie faktori	Regulāri Daugavas pali.	Daugavas hidroloģiskā režīma un klimata krasas vienvirziena pārmaiņas.
Antropogēnie iekšējie faktori	Pļavu pļaušana, ganīšana, krūmu izciršana, graudaugu sējumu klātbūtne palienē.	Traucējums, ko rada cilvēka klātbūtne barošanās un atpūtas vietās migrāciju laikā gk. pavasarī, medības rudenī.
Antropogēnie ārējie faktori	Graudaugu sējumu klātbūtne palienes apkārtnē, Latvijas un ES vides politika.	Sociāli ekonomiskā situācija laukos.

Melnais zīriņš *Chlidonias niger* ir Latvijā un Eiropā īpaši aizsargājama putnu suga, kurai Dvietes paliene ir viena no labākajām ligzdošanas vietām valstī. Šeit ligzdo 50-80 melno zīriņu pāru (Račinskis 2004). Ligzdošanas laikā suga cieši saistīta ar sekliem un stipri aizaugušiem ezeriem un dīķiem (LOB 1999) (11. tabula).

Ūdeņos ligzdojošo putnu populācijas ietekmējošie faktori.

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Populācijas pieaugums, ligzdošanas un barošanās biotopu klātbūtne, stabils ūdens līmenis ezeros.	Plēsēji, ezeru aizaugšana.
Dabiskie ārējie faktori	Agri pali, mērens ūdens līmenis vasarā.	Krasas ūdens līmeņa un klimata pārmaiņas, ļoti augsts vai ļoti zems ūdens līmenis vasarā.
Antropogēnie iekšējie faktori	Niedru pļaušana ezeros.	Meliorācija, traucējums, ko rada makšķerēšana un zvejošana ligzdošanas vietu tuvumā.
Antropogēnie ārējie faktori	Latvijas un ES vides politika.	Piesārņojums, sociāli ekonomiskā situācija laukos.

2.3.2. Īpaši aizsargājamās augu sugas

Dvīetes palienes dabas parka teritorija ir vairāku Latvijā retu un aizsargājamu augu sugu atradņu koncentrācijas vieta. Visas teritorijā sastopamās īpaši aizsargājamās augu sugas var dalīt divās grupās – sausās un mitrās augtenēs sastopamās augu sugas – kuras ietekmējošie faktori sugām abu grupu ietvaros ir ļoti līdzīgi, bet mazliet atšķirīgi starp grupām (12. un 13. tabula).

Atvašu saulrietenis *Jovibarba sobolifera* ir atrodams galvenokārt sausu priežu mežu malās. Suga sastopama visā Latvijas teritorijā. Šai teritorijai ne visai tipiska, Latvijā diezgan reta aizsargājama suga.

Stāvā vilkakūla *Nardus stricta* ir atrodama sausieņu pļavās, norās, sausos priežu mežos un izcirtumos. Suga sastopama samērā bieži visā Latvijas teritorijā. Šai teritorijai ne visai tipiska, Latvijā samērā parasta aizsargājama suga.

Sausās augtenēs sastopamos augus ietekmējošie faktori.

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Piemērotu biotopu klātbūtne, populācijas pieaugums, simbioze.	Mežmalu un pļavu aizaugšana, pārpurvošanās, starpsugu konkurence.
Dabiskie ārējie faktori	Nemainīgs klimats.	Krasas klimata pārmaiņas.
Antropogēnie iekšējie faktori	Mežmalu un pļavu pļaušana.	Mežmalu un pļavu pļaušanas pārtraukšana un uzaršana, mežu izciršana, meža zemsedzes izmīdīšana, augu izmantošana dekoratīvām vajadzībām.
Antropogēnie ārējie faktori	Latvijas lauksaimniecības tradīcijas.	Sociāli ekonomiskā situācija laukos.

Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica* ir atrodama purvainās pļavās, zāļu purvos, mitros jauktos un skujkoku mežos. Suga sastopama visā Latvijas teritorijā. Šai teritorijai tipiska, Latvijā diezgan izplatīta aizsargājama suga.

Stāvlapu dzegužpirkstīte *Dactylorhiza incarnata* ir atrodama mitrās un purvainās pļavās, zāļu un pārejas purvos. Suga sastopama ne visai bieži visā Latvijas teritorijā. Šai teritorijai tipiska, Latvijā diezgan izplatīta īpaši aizsargājama suga.

Plankumainā dzegužpirkstīte *Dactylorhiza maculata* ir atrodama mitrās un purvainās pļavās, zāļu un sūnu purvos. Suga sastopama visā Latvijas teritorijā. Šai teritorijai tipiska, Latvijā diezgan parasta īpaši aizsargājama suga.

Jumstiņu gladiola *Gladiolus imbricatus* ir atrodama purvainās pļavās, krūmājos, meža laucēs. Suga sastopama galvenokārt Latvijas centrālajā un austrumu daļā. Šai teritorijai tipiska, Latvijā diezgan reta īpaši aizsargājama suga.

Mānīgā knīdija *Chidium dubicum* ir atrodama mitrās, purvainās pļavās, krūmājos, upju krastos, mitros skujkoku un lapkoku mežos. Suga sastopama galvenokārt Latvijas austrumu daļā. Šai teritorijai ļoti tipiska, Latvijā ļoti reta īpaši aizsargājama suga.

Sibīrijas skalbe *Iris sibirica* ir atrodama mitrās un purvainās pļavās, krūmājos, mežmalās. Suga sastopama galvenokārt Daugavas baseinā un DR Kurzemē. Šai teritorijai ļoti raksturīga, taču Latvijā nevienmērīgi izplatīta un reta īpaši aizsargājama suga.

13. tabula.

Mitrās augtenēs sastopamos augus ietekmējošie faktori

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Piemērotu biotopu klātbūtne, populācijas pieaugums, simbioze.	Pļavu aizaugšana, pārpurvošanās, starpsugu konkurence.
Dabiskie ārējie faktori	Regulāri Daugavas pali, nemainīgs klimats.	Daugavas hidroloģiskā režīma un klimata krasas pārmaiņas.
Antropogēnie iekšējie faktori	Pļavu pļaušana un ganīšana.	Pļavu pļaušanas pārtraukšana un uzaršana, meliorācija, augu izmantošana dekoratīvām vajadzībām.
Antropogēnie ārējie faktori	Latvijas lauksaimniecības tradīcijas, Latvijas un ES vides politika, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss dabas parka teritorijai, atbalsts bioloģiski nozīmīgo zālāju uzturēšanai un citiem dabas aizsardzības un biotopu apsaimniekošanas pasākumiem pļavās.	Sociāli ekonomiskā situācija laukos.

2.4. Citas teritorijas vērtības un tās ietekmējošie faktori

2.4.1. Arheoloģiskie objekti

Dvietes senlejas akmens laikmeta apmetnes ir senākās cilvēka apmetnes Sēlijas novadā un vienas no senākajām apmetnēm Latvijā. Apmetnes ar neizpostītu kultūrslāni ir atrodamas Dvietes senlejas upju un ezeru krastos vietās, kur nav veikta augsnes aršana un meliorācija (14. tabula). Dvietes senlejas vēlā dzelzs laikmeta apmetnes un senkapi ir Dvietes senlejas senvēstures liecinieki un sēļu kultūras mantojuma nozīmīga daļa. Apmetnes un senkapi atrodami Dvietes senlejas krastu pauguros palienes malā (sk. 3. attēlu).

Arheoloģisko objektu dabas aizsardzības vērtības:

- aizsargājamo augu sugu atradnes (piemēram, atvašu saulrietenis Grantiņu senkapos).

Arheoloģisko objektu sociālekonomiskās vērtības:

- kultūrainavas elementi;
- derīgo izrakteņu ieguves vietas;
- lauksaimniecībā izmantojamas, īpaši auglīgas zemes;
- ekotūrisma apskates un izziņas objekti;
- zinātnisko pētījumu objekti.

14. tabula.

Arheoloģiskos objektus ietekmējošie faktori.

	Pozitīva ietekme	Negatīva ietekme
Dabiskie iekšējie faktori	Pļavu un atmatu aizaugšana, pārpurvošanās.	Augsnes ūdens un vēja erozija, bebru un lapsu darbība.
Dabiskie ārējie faktori	Daugavas palu ilguma pieaugums.	Daugavas palu ilguma samazināšanās.
Antropogēnie iekšējie faktori	Saimnieciskās darbības intensitātes samazināšanās.	Celtniecība, derīgo izrakteņu ieguve, tūrumu zemes apstrāde, pļavu uzāršana, tūrisma aktivitātes, nesankcionēti arheoloģiskie izrakumi.
Antropogēnie ārējie faktori	Iedzīvotāju izglītības un dzīves līmeņa pieaugums, ekotūrisma attīstība.	Lauksaimniecības un mežsaimniecības intensifikācija, nekontrolēta tūrisma attīstība, iedzīvotāju izglītības un dzīves līmeņa samazināšanās.

2.5. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums

Salīdzinot Dvietes palienes dabas parka vērtību dabas aizsardzības un sociālekonomisko nozīmi (15. tabula), iezīmējas šīs teritorijas dabas vērtību unikalitāte un aizsardzības augstā nozīme. Šeit sastopamo dabas apstākļu, biotopu un savvaļas augu un dzīvnieku populāciju ziņā Dvietes paliene ievērojami izceļas uz apkārtējo teritoriju fona vietējā un reģionālā mērogā. Būtībā dabas parka teritorija ir rets un neatkārtojams funkcionējošas palienes un dabisku, mazpārveidotu pļavu teritorijas etalons valsts un Eiropas Savienības mērogā, ar starptautisku – putnu gadījumā pat globālu – nozīmi

bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. Turpretī par dabas parka teritorijas vērtību sociālekonomisko nozīmi vispirms jārūnā vietējā ģeogrāfiskā mērogā, jo teritorija vistiešākajā veidā ir dzīves pamats tās vietējiem iedzīvotājiem un pašvaldībām.

15. tabula.

Dvietes palienes dabas parka vērtību kopsavilkums un pretnostatījums.

Teritorijas vērtības	Dabas aizsardzības nozīme	Sociālekonomiskā nozīme
Ļāvu biotopi	Valsts un starptautiskā mērogā unikāla reto un īpaši aizsargājamo dzīvnieku sugu vairošanās, barošanās, ceļošanas un atpūtas vieta; reto un īpaši aizsargājamo augu sugu atradnes.	Siena pļaušanas un mājlopu ganīšanas vieta; citiem lauksaimnieciskās darbības veidiem piemērota vieta; iespējas saņemt nozīmīgu ekonomisku atbalstu bioloģiski daudzveidīgo zālāju apsaimniekošanai, krūmu izciršanai un citiem dabas aizsardzības pasākumiem; zinātnisko pētījumu un ekotūrisma objekts.
Mežu biotopi	Retu un aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas un barošanās vieta, aizsargājamo augu sugu atradnes,	Kokmateriālu ieguves, medību un atpūtas vieta; zinātnisko pētījumu un ekotūrisma objekts.
Ezeru u.c. ūdeņu biotopi	Retu un aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas un barošanās vieta, nozīmīga Daugavas zivju populāciju pavasara nārsta vieta.	Niedru ieguves, zvejošanas, makšķerēšanas un medību vieta; zinātnisko pētījumu un ekotūrisma objekts.
Retās un aizsargājamās putnu sugas	Ekosistēmas funkcionāla sastāvdaļa, bioloģiskās daudzveidības elements.	Medību, ekotūrisma un zinātnisko pētījumu objekts.
Retās un aizsargājamās augu sugas	Ekosistēmas funkcionāla sastāvdaļa, bioloģiskās daudzveidības elements.	Dekoratīva nozīme, ekotūrisma un zinātnisko pētījumu objekts.
Arheoloģiskie objekti	Reto un īpaši aizsargājamo biotopu sastāvdaļa, augu sugu atradņu un dzīvnieku sugu uzturēšanās un dzīves vietas.	Dvietes senlejas un Sēlijas novada kultūrvēstures mantojums, ekotūrisma un zinātnisko pētījumu objekts.

Abu salīdzināto nozīmju samērs un teritorijas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss liecina par dabas aizsardzības interešu prioritāti Dvietes palienes dabas parkā. Tomēr veiksmīgas dabas aizsardzības pamatā ir saudzīga un ilgtspējīga vides resursu izmantošana, ievērojot zemes īpašnieku, apsaimniekotāju un vietējo iedzīvotāju intereses. Šī nostāja – saglabāt un pakāpeniski atjaunot Dvietes palienes dabas vērtības, to aizsardzības pasākumus harmoniski saistot ar cilvēku sociālekonomiskajām interesēm šajā teritorijā – ir arī abu nākamo plāna nodaļu (teritorijas saglabāšanas mērķu un apsaimniekošanas pasākumu) sastādīšanas pamatā.

Protams, Dvietes palienes dabas parka dabas, ainavas un kultūrvēsturisko vērtību sociālekonomisko nozīmi ir iespējams aplūkot ne tikai vietējā, bet arī plašākā – reģionālā, nacionālā un pat starptautiskā mērogā. Dabas parka teritorija kā viens no retajiem labi saglabājušos un funkcionējošu palieņu pļavas sistēmu paraugiem, potenciāla ekotūrisma vieta, īpatnēja ainava un bagāts kultūrvēsturiskais mantojums ir nozīmīga vērtība arī plašākā mērogā – Latvijas DA daļai un valstij kopumā.

Latvijas un Eiropas Savienības nozīmes īpaši aizsargājamās dabas teritorijas – dabas parka un *Natura 2000* vietas „Dvietes paliene” izveidošana 2004. gadā, galvenokārt pateicoties šeit dominējošajām zālāju platībām, nozīmē ne tikai ierobežojumus un aizliegumus dabas aizsardzības interesēs, bet arī jaunas attīstības iespējas zemes īpašniekiem, apsaimniekotājiem, vietējiem iedzīvotājiem un pašvaldībām. Ekonomiskais atbalsts bioloģiski daudzveidīgo zālāju apsaimniekošanai ir tikai viens piemērs tam, ka Dvietes palienes dabas vērtību aizsardzība un unikālā mantojuma saglabāšana nākamajām paaudzēm var būt saimnieciski izdevīga un ilgtspējīga. Paredzams, ka atbalsts dabisko un mazpārveidoto zālāju biotopu uzturēšanai un atjaunošanai turpmāk būs vismaz stabils vai pieaugs. Krūmu ciršanu un pļaušanu var papildināt atjaunota un paplašināta ganību lopkopība, kas ir tradicionāls palienes apsaimniekošanas veids, un abpusēji nepieciešams un izdevīgs pļavu biotopiem un cilvēkiem.

Dvietes palienei ir augsts potenciāls kā dabas tūrisma jeb ekotūrisma vietai, kuras unikālās vērtības var piesaistīt apmeklētājus gan no tuvākajām pilsētām Latvijā, gan visas valsts kopumā, un lielā mērā arī no ārzemēm. Pat dabas aizsardzības un biotopu atjaunošanas pasākumi, piemēram, pļavu noganīšana ar savvaļas zirgiem vai iztaisnoto upju gultņu atjaunošana, var piesaistīt apmeklētāju uzmanību un pildīt sabiedrību izglītojošas funkcijas.

3. Teritorijas saglabāšanas mērķi

Saskaņā ar likumu „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, Dvietes palienes dabas parka teritorijas aizsardzības un saglabāšanas mērķiem ir jāparedz:

- 1) saglabāt un atjaunot teritorijas dabas un kultūrvēsturiskās vērtības;
- 2) nodrošināt sabiedrībai ekotūrisma un izglītojošo pasākumu iespējas dabas parkā un tā apkārtnē.

Atbilstoši ĪADT dabas aizsardzības plānu izstrādāšanas vadlīnijām (Račinska 2002), turpmāk tekstā vispirms iezīmēts ideālais jeb vēlamais stāvoklis (apakšnodaļa 3.1.), kādā plānotāji vēlētos redzēt teritoriju ilgākā laika posmā, pēc tam (apakšnodaļa 3.2.) nosauktas darbības, ko būtu jāveic plānā apskatītajā apsaimniekošanas periodā no 2006. līdz 2015. gadam, lai tuvotos dabas parka teritorijas ideālajiem apsaimniekošanas mērķiem.

Galvenais mērķis jeb kopējā vīzija Dvietes palienes dabas parka teritorijas saglabāšanai sevī apvieno visus turpmāk apskatītos ilgtermiņa mērķus, tāpēc jāizceļ šeit atsevišķi:

Dvietes paliene ir viens no lielākajiem un labāk saglabātajiem dabisko palienu ekosistēmu paraugiem jeb etaloniem Latvijā un Eiropā.

3.1. Teritorijas apsaimniekošanas ideālie jeb ilgtermiņa mērķi

3.1.1. Saglabātas dabiski funkcionējošas Dvietes un Ilūkstes upju palienes ar atjaunotu hidrogrāfisko tīklu.

3.1.2. Teritorijai raksturīgs augsts dabas daudzveidības līmenis, ko nodrošina galvenokārt palienu pļavu un mitrāju biotopiem raksturīgie floras un faunas elementi.

3.1.3. Dabas parka prioritāro biotopu un savvaļas sugu aizsardzības statuss ir labvēlīgs, to platības un populācijas ilgtermiņā ir stabilas vai pieaug.

3.1.4. Teritorijas dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana notiek ilgtspējīgi un ir izdevīga zemes īpašniekiem, apsaimniekotājiem un pašvaldībām.

3.1.5. Dabas parkam ir loģiskas un dabā saskatāmas robežas.

3.1.6. Dabas parka teritorija un tās vērtības ir labi izpētītas.

3.1.7. Dvietes paliene ir Latvijā un ārzemēs labi pazīstama dabas teritorija atpūtai un tūrismam ar pārdomātu infrastruktūru apmeklētājiem.

3.2. Teritorijas apsaimniekošanas īstermiņa mērķi

- 3.2.1. Izstrādāt plānu palienu hidrogrāfiskā tīkla atjaunošanai.
- 3.2.2. Uzsākt palienu hidroloģijas atjaunošanas pasākumus.
- 3.2.3. Turpināt un attīstīt zālāju apsaimniekošanas un atjaunošanas pasākumus.
- 3.2.4. Saglabāt un aizsargāt nozīmīgākos mežaudžu fragmentus.
- 3.2.5. Ieviest dabas parka prioritāro biotopu un sugu populāciju monitoringu.
- 3.2.6. Attīstīt organizāciju dabas parka teritorijas pārraudzīšanai un apsaimniekošanas koordinēšanai.
- 3.2.7. Precizēt, labot un iezīmēt dabas parka teritorijas robežas.
- 3.2.8. Turpināt apzināt dabas parka faunas, floras, ainavas, kultūrvēsturiskās un sociāli ekonomiskās vērtības.
- 3.2.9. Attīstīt un uzturēt vidi nenoplicinoša un labi organizēta tūrisma infrastruktūru.
- 3.2.10. Veicināt teritorijas atpazīstamību Latvijā un ārzemēs.

4. Apsaimniekošanas pasākumi

4.1. Apsaimniekošanas pasākumi

Par apsaimniekošanas pasākumiem pieņemts uzskatīt jebkuras darbības dabas aizsardzības plānā formulēto mērķu (3. nodaļa) sasniegšanai, tostarp arī teritorijas aizsardzības, izpēti, labiekārtošanas un citus pasākumus (Račinska 2002). Līdz ar to teritorijas apsaimniekošanas ideālajiem jeb ilgtermiņa mērķiem (3.1.), īstermiņa mērķiem (3.2.) un apsaimniekošanas pasākumiem (šī nodaļa) ir jābūt savstarpēji saistītiem un pakārtotiem. Labākai šīs saistības uzskatāmībai, mērķi un to sasniegšanai veicamie pasākumi vienkopus apvienoti 16. tabulā. Apsaimniekošanas pasākumu apraksts un komentāri doti atsevišķi nākamajā apakšnodaļā (4.2).

Dvietes palienes dabas parka apsaimniekošanas pasākumi ilgtermiņa un īstermiņa mērķu kontekstā.

3.1. Ilgtermiņa mērķi						
3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
3.1.1. Saglabātas dabiski funkcionējošas Dvietes un Ilūkstes upju palienes ar atjaunotu hidrogrāfisko tīklu.						
3.2.1. Izstrādāt plānu palieņu hidrogrāfiskā tīkla atjaunošanai.	3.2.1.1. Saskaņot citu nozaru saistošos apsaimniekošanas noteikumus attiecībā uz virszemes ūdeņiem dabas parka teritorijā ar dabas aizsardzības plānu un individuālajiem noteikumiem.	I	2006-2007	-	RVP sadarbībā ar LAD RLP un pašvaldībām	Teritorijā darbojas saskaņota un plāna mērķiem atbilstoša hidroloģiskā režīma apsaimniekošanas kārtība. Novērsts palieņu pļavu meliorācijas risks LAP atbalsta pasākumu ietvaros. Esošo meliorācijas sistēmu kopšana vai jaunu meliorācijas sistēmu ierīkošana palienes dabas lieguma zonā nenotiek.
	3.2.1.2. Veikt kompleksu pētījumu par Dvietes palienes dabas parka hidroloģiju, lai novērtētu Dvietes un Ilūkstes, un šo upju lielāko pieteku iztaisnoto gultņu atjaunošanas iespējas, kā arī Dvietes un Skuķu ezeru mazūdens perioda ūdenslīmeņa paaugstināšanas iespējas.	II	2007-2009	Saskaņā ar cenu aptauju	Projekts konkursa kārtībā	Veikts pētījums, kas raksturo hidroloģiskā režīma pašreizējo stāvokli Dabas parka teritorijā, vēsturiski notikušos upju pārveidošanas un lauksaimniecības zemju meliorācijas pasākumus, analizē iespējamās hidrogrāfiskā tīkla un hidroloģiskā režīma atjaunošanas modeļus, iesaka efektīvākos atjaunošanas paņēmienus un vietas, optimālos un pieļaujamos ūdens līmeņa rādītājus u.c. informāciju, kas nepieciešama atjaunošanas plānam.

3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
	3.2.1.3. Izstrādāt detalizētu plānu palieņu hidrogrāfiskā tīkla un hidroloģiskā režīma atjaunošanai, un sagatavot iestrādes veicamo pasākumu tehniskajiem noteikumiem.	II	2009-2010	Saskaņā ar cenu aptauju	Projekts konkursa kārtībā	Izstrādāts plāns, kas balstās uz kompleksā hidroloģiskā pētījuma un dabas parka dabas aizsardzības plāna atziņām (4.2. apakšnodaļa), un satur detalizētu informāciju par hidroloģiskā režīma atjaunošanas inženiertehniskajiem pasākumiem, to veikšanas metodēm un vietām, piemēram, izlīkumojamo ūdensteču posmu konfigurāciju un aizsprostu vietām uz grāvjiem.
3.2.2. Uzsākt palieņu hidroloģijas atjaunošanas pasākumus.	3.2.2.1. Veikt atjaunošanas plāna pasākumu saskaņošanu un noformēt nepieciešamās būvatļaujas.	II	2010	Saskaņā ar cenu aptauju	Projekts konkursa kārtībā	Veikta hidroloģiskā režīma uzlabošanas pasākumu īstenošanai nepieciešamā saskaņošana un saņemti tehniskie noteikumi un būvatļaujas.
	3.2.2.2. Uzsākt grāvju aizdambēšanu vai citus pasākumus hidroloģiskā režīma atjaunošanas plānā paredzētajās vietās.	II	2010-2015	Saskaņā ar cenu aptauju	Projekts konkursa kārtībā	Dabas parkā uzsākta grāvju aizdambēšana vai citi hidroloģiskā režīma atjaunošanas pasākumi šim pasākumam prioritārajās vietās.
	3.2.2.3. Veikt dambju apsekošanu un tehniskā stāvokļa uzraudzību, un sekot pasākumu efektivitātei un ietekmei uz biotopu un populāciju stāvokli.	II	2010-2015	Saskaņā ar cenu aptauju		Vismaz divas reizes gadā tiek novērtēts dambju stāvoklis dabā un to ietekme uz hidroloģisko režīmu un biotopiem.

3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
3.1.2. Teritorijai raksturīgs augsts dabas daudzveidības līmenis, ko nodrošina galvenokārt palieņu pļavu un mitrāju biotopiem raksturīgie floras un faunas elementi.						
3.2.3. Turpināt un attīstīt zālāju apsaimniekošanas un atjaunošanas pasākumus.	3.2.3.1. Veikt pļavu vēlo pļaušanu, ievērojot dzīvniekiem draudzīgus pļaušanas termiņus un metodes.	I	2006-2015	138,00 EUR/ha	LAP agrovide (kopto un par BVZ atzīto pļavu apsaimniekošana), DAP (nepieteiktajām platībām).	Visas pļaušanai piemērotās pļavu un zālāju platības dabas parka teritorijā tiek nopļautas vismaz reizi trīs gados, bet LAP agrovides atbalstam pieteiktās - vienu reizi gadā. Tiek ievēroti ieteiktie pļaušanas termiņi un paņēmieni. Pastāvīgo un kopto zālāju platības DP teritorijā pieaugušas, salīdzinot ar plāna sastādīšanas brīdi.
	3.2.3.2. Atjaunot un palielināt atklāto pļavu platības, veicot krūmu ciršanu un pirmreizējo pļaušanu.	I	2006-2015	Ciršana 100-130 Ls/ha, Pirmreiz. pļauja 42, 69 vai 114 Ls/ha	LDF <i>LIFE-Daba</i> projekts	Līdz plāna pārskatīšanas laikam izcirsti krūmi, atjaunojot svarīgākās pļavu platības vismaz 150 ha platībā. Galvenās klajumu "zonas" DP teritorijā veido vienlaidu atklātu ainavu, ko netraucē fragmentācija ar vienlaidus krūmu rindām gar grāvjiem.
	3.2.3.3. Veikt ekstensīvo ganīšanu, īpaši kā biotopu atjaunošanas līdzekli visvairāk aizaugušajās pļavu platībās.	I	2006-2015	Lopu piegāde bez maksas	<i>ArcFoundation</i> , DAP, LAP neproduktīvo investīciju atbalsts	Līdz plāna pārskatīšanas laikam atjaunotas pļavu platības vismaz 330 ha platībā jeb 75% no ganīšanai ieplānotajiem rajoniem.
	3.2.3.4. Veikt kontrolēto dedzināšanu pļavu atjaunošanai un atbrīvošanai no apauguma ar krūmiem.	II	2006-2008	~8 EUR/ha	LDF <i>LIFE-Daba</i> projekts	Kontrolētā dedzināšana veikta vismaz 50 ha platībā.

3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
	3.2.3.5. Atjaunot pļavas palienes dabas lieguma zonas aramzemju vietā, atstājot tās atmatā.	I	2006-2008	~100 EUR /gadā (pirmos trīs gadus pārejas laikā uz BVZ)	Zemes īpašnieku, apsaimniekotāji LAD	Līdz 2010. gadam visos agrāk apartajos pļavu fragmentos palienes dabas lieguma zonā atjaunoti zālāji un šajā zonā aramzemju vairs nav. Atjaunotie zālāji atbilst BVZ izdalīšanas kritērijiem un tiek apsaimniekoti ar vēlās pļaušanas vai ekstensīvās ganīšanas metodēm.
	3.2.3.6. Veicināt zemes īpašnieku un apsaimniekotāju iesaistīšanos dabai draudzīgā dabas parka apsaimniekošanā.	I	01.2006. turpmāk, ja aktuāli	Projekta ietvaros	LDF <i>LIFE-Daba</i> projekts, pašvaldības, SO DSPA.	Visi LIZ īpašnieki un apsaimniekotāji dabas parka teritorijā, kas līdz šim nav pieteikušies uz LAD atbalstu agrovides pasākumiem, saņem vēstules ar aicinājumu to turpmāk darīt. Vismaz 80% no dabas parka lauksaimniecībā izmantojamo zemju teritorijas tiek apsaimniekota ar LAP agrovides ietvaros (gk. apakšprogrammām Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos un Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība).
3.2.4. Saglabāt un aizsargāt nozīmīgākos mežaudžu fragmentus.	3.2.4.1. Neiejaukšanās dabas lieguma zonas mežaudžu dabiskajos procesos.	I	2006-2015	Kompensācijas	Mežu zemes īpašnieki, apsaimniekotāji Kontroles funkcijas: VMD, RVP.	Saglabātas mežaudzes vismaz 135 ha platībā. Dabas lieguma zonas mežos ligzdojoši īpaši aizsargājamo putnu sugu populācijas kopš 2005. gada nav samazinājušās.

3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
3.1.3. Dabas parka prioritāro biotopu un savvaļas sugu aizsardzības statuss ir labvēlīgs, to platības un populācijas ilgtermiņā ir stabilas vai pieaug.						
3.2.5. Ieviest dabas parka prioritāro sugu populāciju un biotopu monitoringu.	3.2.5.1. Izstrādāt vienotu monitoringa plānu un metodiku dabas parkam prioritāro biotopu, augu un dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanai.	I	01.-03., 2006	Ls 500	LOB	Sastādīts Dvietes palienes dabas parka prioritāro sugu un biotopu monitoringa plāns, kas satur metodikas aprakstu, maršrutus vai punktus novērojumu veikšanai (paraugu ievākšanas vietas) un teritorijas apsekošanas protokolu.
	3.2.5.2. Veikt teritorijas dabas vērtību monitoringu.	I	2006-2015	Saskaņā ar cenu aptauju	Valsts BDMP <i>Natura 2000</i> monitoringa konkursa kārtībā	Monitoringa plānā paredzētajā kārtībā regulāri tiek iegūti dati par prioritāro sugu un biotopu stāvokli dabas parkā.
3.1.4. Teritorijas dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana notiek ilgtspējīgi un ir izdevīga zemes īpašniekiem, apsaimniekotājiem un pašvaldībām.						
3.2.6. Attīstīt organizāciju dabas parka teritorijas pārraudzīšanai un apsaimniekošanas koordinēšanai.	3.2.6.1. Deleģēt dabas aizsardzības plāna ieviešanas koordinēšanas funkcijas sabiedriskajai organizācijai "Dvietes senlejas pašvaldību apvienība" (DSPA).	I	2006	-	DAP, VidM	DSPA sekmīgi koordinē teritorijas izpēti un apsaimniekošanas pasākumus, piesaistot tam atbilstošos sadarbības partnerus, projektus un nepieciešamo finansējumu.

3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
3.1.5. Dabas parkam ir loģiskas un dabā saskatāmas robežas.						
3.2.7. Precizēt, labot un iezīmēt dabas parka teritorijas robežas.	3.2.8.1. Izvietot dabas parka esošo robežu marķējošās zīmes un informatīvās zīmes.	I	06.2006	Saskaņā ar cenu aptauju; <i>Life-Daba</i> projekta tāmes ietvaros	DAP, RVP, pašvaldības, LDF <i>Life-Daba</i> projekts	73 plānotajos punktos izvietotas dabas parka robežas marķējuma zīmes (robežstabi), tai skaitā 31 robežstabs ar informatīvajām plāksnītēm par teritorijas nosaukumu un kategoriju. Izgatavotas un izvietotas četras informatīvās zīmes.
	3.2.8.2. Pārbaudīt un novērtēt dabas parka robežu loģiskumu un atsevišķu ārpusē esošu biotopu fragmentu dabas aizsardzības nozīmi.	I	2006	Ls 900	DSPA, DU, LOB	Pabeigta pilna teritorijas robežas (61 km), kā arī potenciāli nozīmīgo zālāju biotopu platību (apmēram 580 ha) apsekošana dabā, izvērtēts robežu loģiskums un saskatīšanas iespējas dabā. Sagatavoti priekšlikumi un pamatojums nepieciešamajiem dabas parka robežu grozījumiem.
	3.2.8.3. Veikt nepieciešamos teritorijas robežu grozījumus.	I	2006-2007	-	VidM	Dabas parka teritorija paplašināta, ietverot vismaz Ilūkstes palienes pļavas apmēram 300 ha platībā, un ja nepieciešams, citus nozīmīgus prioritāro biotopu fragmentus. Pārskatīšanas un grozījumu rezultātā dabas parka robežas ir pamatotas, loģiskas un dabā saskatāmas.

3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
3.1.6. Dabas parka teritorija un tās vērtības ir labi izpētītas.						
3.2.8. Turpināt apzināt dabas parka faunas, floras, ainavas, kultūrvēsturiskās un sociāli ekonomiskās vērtības.	3.2.8.1. Veicināt zinātnisko pētījumu un izglītības pasākumu attīstību dabas parkā.	II	2006-2015	Projekti, izglītības iestāžu progr.	DU, Latvijas vēstures muzejs, vietējās skolas, DSPA, <i>ArcFoundation</i>	Dabas parka teritorijā tiek veikti skolu, augstskolu un akadēmiska līmeņa pētījumi vai mācību pasākumi dabas zinību un kultūrvēstures jomās.
	3.2.8.2. Izstrādāt kārtību informācijas apkopošanai par dabas parkā veikto gadījuma novērojumu un pētījumu rezultātiem.	II	2006-2007	-	DU, DSPA, LOB	Informācija vismaz kopsavilkumu vai saišu veidā tiek vākta un centralizēti uzkrāta vienuviet (DSPA, DU, pašvaldībās, vietējos muzejos vai skolās).
3.1.7. Dvietes paliene ir Latvijā un ārzemēs labi pazīstama dabas teritorija atpūtai un tūrismam ar pārdomātu infrastruktūru apmeklētājiem.						
3.2.9. Attīstīt un uzturēt vidi nenoplicinoša un labi organizēta tūrisma infrastruktūru.	3.2.9.1. Veikt padziļinātu atpūtas un tūrisma iespēju novērtējumu un izstrādāt plānu atbilstošas infrastruktūras ierīkošanai dabas parkā.	II	2007-2008	2500-5000 Ls	DU, DSPA, Latvijas Ekotūrisma savienība, LOB	Izstrādāts plāns, kurā, ievērojot dabas aizsardzības, zemes īpašnieku un vietējo iedzīvotāju intereses, sagatavots projekts tūrisma un atpūtas infrastruktūras objektiem un to izvietojumam dabas parka teritorijā.
	3.2.9.2. Ierīkot, uzraudzīt un apkalpot infrastruktūru.	II	2008-2015	Atkarībā no projektētā apjoma	Pašvaldības, uzņēmumi	Ierīkotas stāvvietas, novērošanas jeb skatu vietas, skatu torņi, informatīvās zīmes, izziņas takas un velomaršruti, kā arī norādes pie auto ceļiem ārpus dabas parka.

3.2. Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte (I-III)	Izpildes termiņš	Izmaksas	Izpildītājs	Izpildes rādītāji
3.2.10. Veicināt teritorijas atpazīstamību Latvijā un ārzemēs.	3.2.9.3. Popularizēt Dvietes palienu kā ievērojamu dabas tūrisma un atpūtas vietu.	II	2008-2015	-	Tūrisma aģentūras, viesu nami sadarbībā ar DU, DSPA, LOB	Izveidota un tiek regulāri uzturēta dabas parkam veltīta interneta lapa. Reizi 2-3 gados izdots jauns ĪADT informatīvo materiālu standartiem atbilstošs buklets ar atjaunotu informāciju par dabas parka teritorijas vērtībām un apmeklēšanas iespējām.

Tabulā lietotie saīsinājumi:

BDMP – bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma;
 BVZ – bioloģiski vērtīgie zālāji;
 DAP – Dabas aizsardzības pārvalde;
 DP – dabas parks;
 DSPA – Dvietes senlejas pašvaldību apvienība;
 DU – Daugavpils Universitāte;
 ĪADT – īpaši aizsargājama dabas teritorija;
 HES – hidroelektrostacija;
 LAD – Lauku atbalsta dienests;

LAP – lauku attīstības plāns;
 LDF – Latvijas Dabas fonds;
 LIZ – lauksaimniecībā izmantojamā zeme;
 LOB – Latvijas Ornitoloģijas biedrība;
 RLP – Reģionālā lauksaimniecības pārvalde;
 RVP – Reģionālā vides pārvalde;
 VidM – Vides ministrija;
 ZM – Zemkopības ministrija.

Prioritātes norādītas šādā dalījumā:

I - augstākā prioritāte, neatliekami, neaizstājami nepieciešams plāna ieviešanai;
 II - vidēja prioritāte, svarīgi plāna ieviešanai;
 III - zemākā prioritāte, pasākumu var atlikt uz plānošanas perioda vidu; vēlams īstenot laikā līdz perioda beigām.

4.2. Apsaimniekošanas pasākumu apraksts un komentāri

Pasākums 3.2.1.1. Saskaņot citu nozaru saistošos apsaimniekošanas noteikumus attiecībā uz virszemes ūdeņiem dabas parka teritorijā ar dabas aizsardzības plānu un individuālajiem noteikumiem.

Tā kā dabas parks „Dvietes paliene” ir nesen izveidota īpaši aizsargājamā dabas teritorija (ĪADT), tajā ir salīdzinoši blīvs ūdensteču tīkls un plaši izplatītas meliorācijas sistēmas, ir iespējama situācija, kad dabas aizsardzības prasības un līdzšinējās hidrogrāfiskā tīkla izmantošanas normas ir savstarpēji pretrunīgas. Teritorijas saglabāšanai un attīstībai svarīgo lauku attīstības plāna agrovides pasākumu prasības nav saskaņotas ar ĪADT un *Natura 2000* teritoriju saglabāšanas priekšnoteikumiem un prasībām, piemēram, paredzot meliorācijas sistēmu kopšanu bioloģiski vērtīgo zālāju platībās. Lai novērstu interešu sadursmes un turpmāku dabas aizsardzības vērtību apdraudējumu, šādas pretrunas prasa neatliekamu atrisinājumu.

Pasākums 3.2.1.2. Veikt kompleksu pētījumu par Dvietes palienes dabas parka hidroloģiju, lai novērtētu Dvietes un Ilūkstes, un šo upju lielāko pieteku iztaisnoto gultņu atjaunošanas iespējas, kā arī Dvietes un Skuķu ezeru mazūdens perioda ūdenslīmeņa paaugstināšanas iespējas.

Pētījuma mērķis ir sagatavot hidroloģiskā tīkla atjaunošanas plānam nepieciešamo informāciju. Pētījums un plāns ir cieši saistīti un šeit tikai uzskatāmības un procesa organizācijas ērtības labad atdalīti pasākumi. Atšķirībā no tehniskā un zinātniskā pētījuma, plāna saturs var būt plastisks attiecībā uz plānojamo pasākumu risinājumiem telpā un laikā. Tomēr hidroloģiskā tīkla atjaunošanas plānam ir jābūt saskaņotam ar dabas parka dabas aizsardzības plāna atziņām un vērstam uz galveno dabas, ainavas un kultūrvēstures vērtību saglabāšanu un līdzsvarotu atjaunošanu.

Hidroloģiskā režīma izpētei un upju tīkla atjaunošanai Dvietes palienē var būt augsta demonstrācijas projekta nozīme starptautiskā līmenī. Dabas parka teritorija ir unikāla, jo gandrīz pilnībā ietver joprojām funkcionējošu Dvietes un tās pieteku palieņu sistēmu. Par spīti tās degradācijai 20. gadsimtā veiktās meliorācijas ietekmē, šī sistēma joprojām turpina darboties un saglabā dabiskām, pulsējošām palienēm raksturīgās pazīmes un ar tām saistīto augsto bioloģiskās daudzveidības līmeni. Teritorija ir salīdzinoši neliela un saglabā pietiekami daudz agrākās hidroloģiskās sistēmas „nospiedumu”, lai tās atjaunošanas pasākumi būtu īstenojami. Tos var plānot kā atsevišķu liela mēroga dabas aizsardzības projektu, kura rezultātā iespējams gandrīz pilnībā atjaunot vienu no lielākajām palieņu teritorijām Latvijā.

Dabiskā palu pulsācija, kas joprojām regulāri aptver ievērojamu dabas parka teritorijas daļu, ir palienes ekosistēmas pamats – primārais faktors, kas ciešā mijiedarbībā ar cilvēka tradicionālo saimniecisko darbību nosaka šeit sastopamo biotopu un sugu sastāvu un daudzveidību. Dvietes palienes palu procesus nosaka plašā apkārtnē ārpus dabas parka Daugavas baseinā notiekoši hidroloģiskie un klimatiskie procesi. Viens no kritiski svarīgākajiem apstākļiem Dvietes palienes dabas parka saglabāšanai, ir nepieļaut Daugavas izmantošana jaunu aizsprostu būvēšanai augšpus līdzšinējām trim HES Latvijā un augstāk Baltkrievijas teritorijā. Diemžēl šādu Daugavas dabiskā tecējuma pārveidošanas plāni joprojām tiek apspriesti (Barkāns

2005; Iekšlietu ministrija 2005⁷). Būtisku negatīvu un ietekmi uz dabas parka teritoriju var atstāt pat viena jauna aizsprosta uzbūvēšana Baltkrievijas teritorijā.

Pasākums 3.2.1.3. Izstrādāt detalizētu plānu palieņu hidrogrāfiskā tīkla atjaunošanai, un sagatavot iestrādes veicamo pasākumu tehniskajiem noteikumiem.

Hidroloģiskā tīkla atjaunošanas plāna pasākumiem jābūt vēršot uz to, lai atjaunotu iztaisnotās upju gultnes ar aktīviem meandriem palienē, samazinātu noteces ātrumu un palielinātu palienes ūdens ietilpību palu un plūdu laikā⁸, stabilizētu Dvietes un Skuķu ezeru ūdens līmeņus un kavētu to izžūšanu mazūdens perioda laikā, samazināt ūdeņu piesārņojumu ar biogēnajiem elementiem, paaugstinātu gruntsūdens līmeni palienē, tādējādi kavējot krūmu un koku attīstību un samazinot ar to kontroli saistītos apsaimniekošanas izdevumus. Par pamatu atjaunojamo upju gultņu plānojumam jāņem esošie (dabā un uz mūsdienu kartēm, t.sk. ortofoto kartēm un satelītu uzņēmumos redzami) vecupju un sengultņu posmi, taču daudzviet ir jāizmanto arī vēsturiskais (pirmsmeliorācijas laika) karšu materiāls.

Atjaunošanas prioritāte ir Dvietes palienes posms starp Bebrene-Dvietes ceļa tiltu un sateku ar Ilūkstes upi (7. attēls). Te atsevišķās vietās var savienot esošos vecupju un vecgultņu (meliorācijas laikā atvienoto līkumu) posmus, tādā veidā samazinot darbu apjomus un izmaksas. Atjaunošanas pasākumi palienē acīmredzot jāveic pakāpeniski virzienā uz leju pa straumi, lai neapgrūtinātu atjaunošanas darbus augšup pa straumi esošajās platībās.

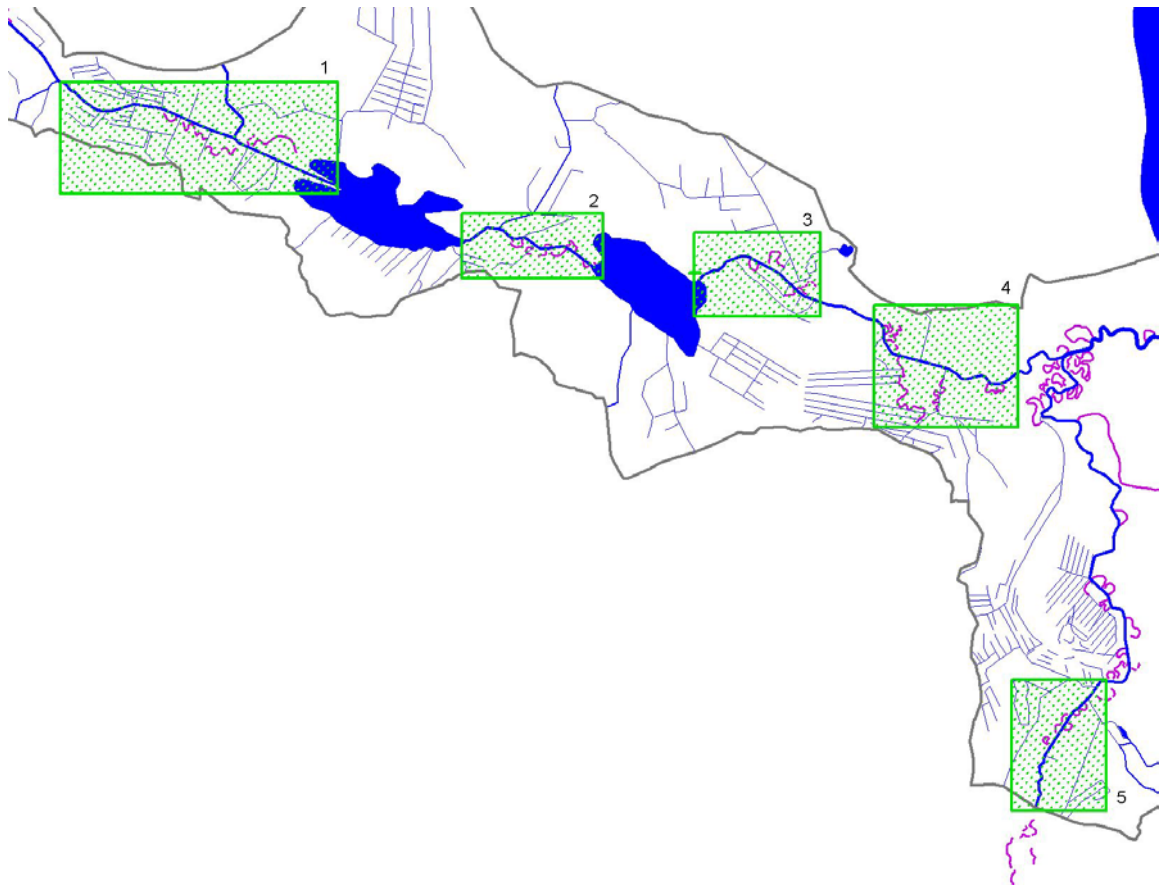
Ja finansējuma trūkums neļauj arī pēc dabas aizsardzības plāna pārskatīšanas 2015. gadā atjaunot upju tīklu visā dabas parka teritorijā, Dvietes upes posmā no dabas parka rietumu robežas līdz Bebrene ceļa tiltam var ļaut noritēt dabiskajiem procesiem - krastu izskalošanai un bebru darbībai, apvienojumā ar grāvju aizdambēšanu.

Galvenā problēma Dvietes upes posma dabiskajām atjaunošanās norisēm augšpus Bebrene ceļa tilta var būt nepietiekamais straumes ātrums. To vēl vairāk palēnina bebru dambji, kavējot krastu izskalošanās procesus. Taču šie aizsprosti dod arī vēlamas ietekmes – pastiprinātu sedimentāciju, upes un grunts ūdens līmeņu paaugstināšanu, un pastiprinātu ūdens attīrīšanos. Tāpēc dabisku ūdens līmeņa paaugstināšanos bebru darbības rezultātā var uzskatīt par izdevīgu palīgrisinājumu palieņu atjaunošanai, un bebru darbību būtu lietderīgi integrēt hidroloģiskā režīma atjaunošanas plānā. Izmaksu ziņā visai pieejama metode, kā pastiprināt dabiskās atjaunošanās procesus upēs, ir novietot pie krastiem šķēršļus (akmeņus, koku stubrus u.tml.) straumes novirzīšanai un krastu erozijas veicināšanai.

Svarīgi atzīmēt, ka pirms uzsākt upju atjaunošanu, plānoto darbu vietās noteikti jāveic rūpīga arheoloģiskā izpēte, lai, piemēram, upju gultņu padziļināšanas vai atsevišķu jaunu posmu rakšanas laikā netiktu bojāti vai iznīcināti nozīmīgi kultūrvēstures objekti.

⁷ Iekšlietu ministrijas koncepcija „Par pasākumiem, kas veicami, lai Jēkabpilī novērstu pēc Pļaviņu HES un tās ūdenskrātuves izveides radušos plūdu draudus” (2005. gads).

⁸ Dvietes un Ilūkstes upju palienes ir ievērojams sezonāls virszemes ūdeņu rezervuārs, kura darbība lielā mērā kavē plūdu veidošanos un spēku, tātad arī potenciāli negatīvo ietekmi uz saimniecības objektu un apdzīvoto vietu drošību Daugavas krastos plašā apkārtnē ārpus DP teritorijas.

7. attēls. Dviete palienes hidroloģiskā tīkla atjaunošanai prioritārie posmi: 1) starp Bebreņu–Dviete ceļa tiltu un Skuķu ezeru, 2) starp Skuķu un Dviete ezeriem, 3) Starp Dviete ezeru un Ilūkstes-Dviete ceļu, 4) starp Dvieti un sateku ar Ilūkstes upi, 5) Ilūkste starp Doļņajas-Kazimirišku ceļu un Mundas ieteku.

Pasākums 3.2.2.1. Veikt atjaunošanas plāna pasākumu saskaņošanu un noformēt nepieciešamās būvatļaujas.

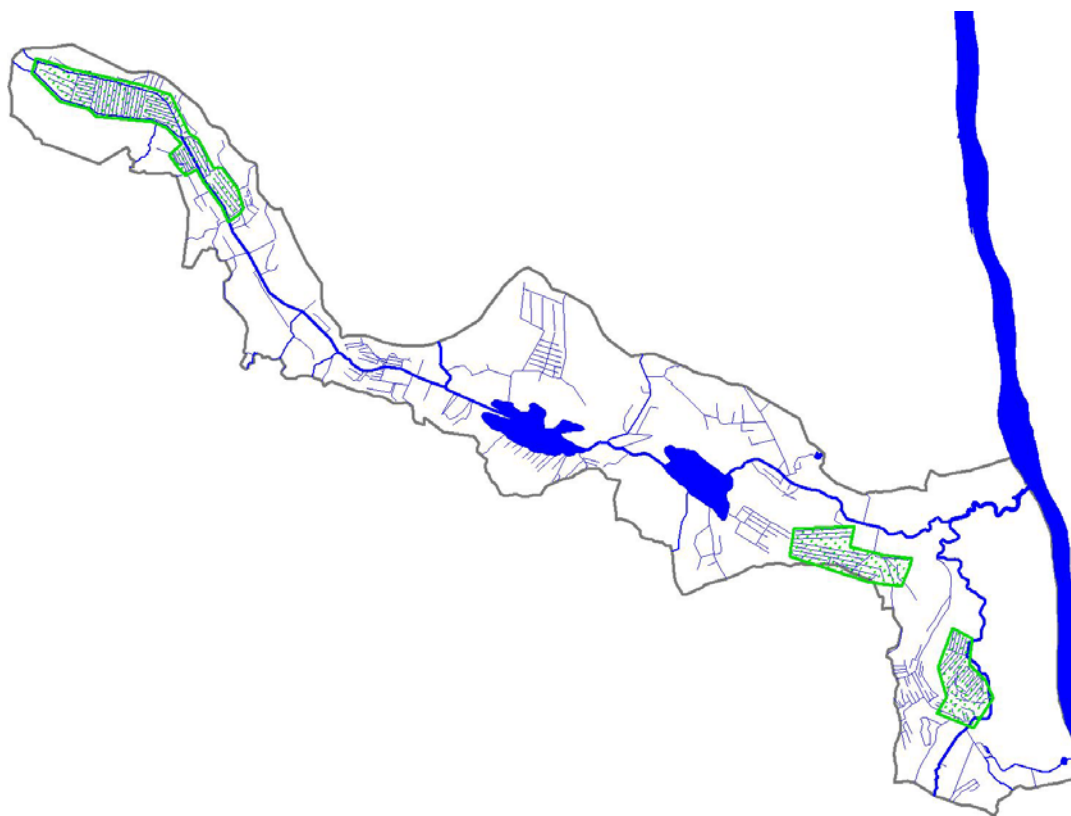
Saskaņošana jāveic ar zemes īpašniekiem, apsaimniekotājiem, pašvaldībām, RVP, kā arī jāveic hidrotehnisko būvju būvniecības saskaņošana. Viens no svarīgākajiem apsvērumiem, ar ko jāreķinās palienes hidroloģiskā režīma atjaunošanas plānā, ir pasākumu saskaņošana ar zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem, un paredzamās problēmas, ko upju atjaunošanas gaitā var radīt pārmaiņas zemes īpašumu pašreizējā sadalījumā. Īpašnieku viedokļus būtu lietderīgi apzināt vēl pirms atjaunošanas plāna uzsākšanas, kad ir pieejami pirmie hidroloģiskā režīma pētījuma secinājumi un ieteikumi iespējamo atjaunošanas pasākumu veikšanas vietām.

Pasākums 3.2.2.2. Uzsākt grāvju aizdambēšanu vai citus pasākumus hidroloģiskā režīma atjaunošanas plānā paredzētajās vietās.

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 27⁹, hidrotehniskās būves nav veidojamas uz Dvietes un Ilūkstes upēm. Uz grāvjiem dabas parka teritorijā var plānot dambjus ūdens līmeņa regulēšanai. Grāvju aizdambēšanas uzdevums ir kavēt pastiprinātu ūdens noteci, t.sk. palu laikā, un pļavu aizaugšanu ar krūmiem, tostarp krūmu joslu izplatību un atjaunošanos pēc krūmu ciršanas pasākumiem grāvmalās.

Lai saglabātu virszemes ūdeņu noteces kontroles un regulēšanas iespējas, piemēram, lai neļautu apsaimniekojamām pļavām applūst pastāvīgi (arī vēlās pļaušanas laikā), grāvju aizsprostiem var paredzēt slūžu uzbūvi. Hidroloģiskā režīma pakāpeniska uzlabošana jeb atjaunošana dabas parka teritorijā var kalpot gan kā pļavu atjaunošanas un uzturēšanas pasākumus veicinošs faktors, gan ekstrēmu plūdu postošo ietekmi mazinošs apstāklis Daugavas baseinā ārpus dabas parka robežām.

Atjaunošanas pasākumi palielinās acīmredzot jāveic pakāpeniski virzienā uz leju pa straumi, lai neapgrūtinātu atjaunošanas darbus augšup pa straumi esošajās platībās. Šiem pasākumiem svarīgākās teritorijas daļas ir dabas parka rietumu gals Dvietes upes posmā no Kaldabruņas ceļa tilta līdz Bebreņu-Dvietes ceļa tiltam, kā arī blīvi sagrāvju rajoni lejpus Dvietes, upes labajā krastā, un Ilūkstes upes kreisajā krastā pie Gulbjiem (8. attēls).

8. attēls. Grāvju aizdambēšanai prioritārās vietas Dvietes palienes dabas parkā.

⁹ Ministru kabineta noteikumi Nr. 27 „Par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostacijas aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus” (Rīgā 2002. gada 15. janvārī).

Pasākums 3.2.2.3. Veikt dambju apsekošanu un tehniskā stāvokļa uzraudzību, un sekot pasākumu efektivitātei un ietekmei uz biotopu un populāciju stāvokli.

Šis pasākums nepieciešams gan inženiertehnisko būvju ekspluatācijas un drošības kontrolei, gan to ietekmes izvērtēšanai. Pasākuma kārtību jānosaka saskaņā ar pastāvošajiem normatīviem un hidroloģiskā režīma atjaunošanas plānā aprakstīto metodiku.

Pasākums 3.2.3.1. Veikt pļavu vēlo pļaušanu, ievērojot dzīvniekiem draudzīgus termiņus un pļaušanas metodes.

Saskaņā ar ĪADT aizsardzības noteikumiem un ZM LAD atbalsta prasībām, pastāvīgās pļavas un ganības jā saglabā, nesamazinot to platības un nepārveidojot tās par zemi citām vajadzībām. Dvietes palienes dabas parka teritorijas prioritāte ir zālāju lauksaimniecība (pretēji aramzemēm), tāpēc arī parka zonā veicināma pļavu apsaimniekošana un atjaunošana, kā arī ganību lopkopība.

Šobrīd LAD prasības paredz, ka bioloģiski vērtīgo zālāju vēlā pļaušana jāveic laika posmā no 10. jūlija līdz 10. septembrim un nopļautā zāle ir jānovāc. Dvietes palienes gadījumā termiņa sākums jāpārceļ vismaz uz 15. jūliju griežu un citu pļavu putnu aizsardzības interešu dēļ. Vairākumam sugu nelidojoši mazuļi pļavās uzturas līdz jūlija beigām, bet griezei - arī visu augustu (Keišs 2005).

Šī prasība ir īpaši aktuāla Dvietes palienes gadījumā, kur palienes zemākās pļavas ilgāk ir applūdušas vai saglabā mitrumu, līdz ar to, iespējams, pļavu putniem izraisot vēlāku dēšanu un perēšanu. Pagaidām pastāv daļēja pretruna starp minēto LAD agrovīdes termiņu pļaušanai un LAD vispārīgajām prasībām labas lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem, kas prasa pļaut vēlākais līdz 1. augustam. Attiecībā uz nopļautās zāles izvākšanu, sākot ar 2005. gadu tika pieļauta un arī turpmāk jāparedz iespēja zāli izkliegt un atstāt neizvāktu pļavās.

Natura 2000 pļavu teritorijās, salīdzinot ar citām zālāju platībām, ir īpaši svarīgi pļaut vēlu un dzīvniekiem draudzīgi, jo, pirmkārt, te vispār ir sastopama lielāka un īpaši aizsardzībai nozīmīga griežu populācija, un otrkārt, pēc agrās (normālā laikā veiktās) pļaušanas apkārtējās teritorijās, daudzi tās iztraucētie pieaugušie putni pārlido uz aizsargājamo teritoriju vēl nenopļautajām pļavām. Putnu skaits tajās vēl vairāk pieaug un daļa pāru pat mēģina dēt atkārtotus dējumus.

Lai pasargātu daudzus putnus un citus pļavu dzīvniekus no bojāejas, ir jāpļauj no lauka vidus uz malām. Ja pļavas mazās platības vai neregulārās formas dēļ to ir grūti praktiski ievērot, var būt pieļaujama pļaušana no malām uz vidu ar nosacījumu, ka pļavas vidū vienmēr tiek atstātas vismaz 20x20 m lielas nenopļautas „dzīvības saliņas” vai tikpat platas joslas. Vislabāk šim nolūkam veidot pastāvīgas nepļautas vietas ap mitrām ieplakām, krūmu puduriem u.tml. ainavas elementiem.

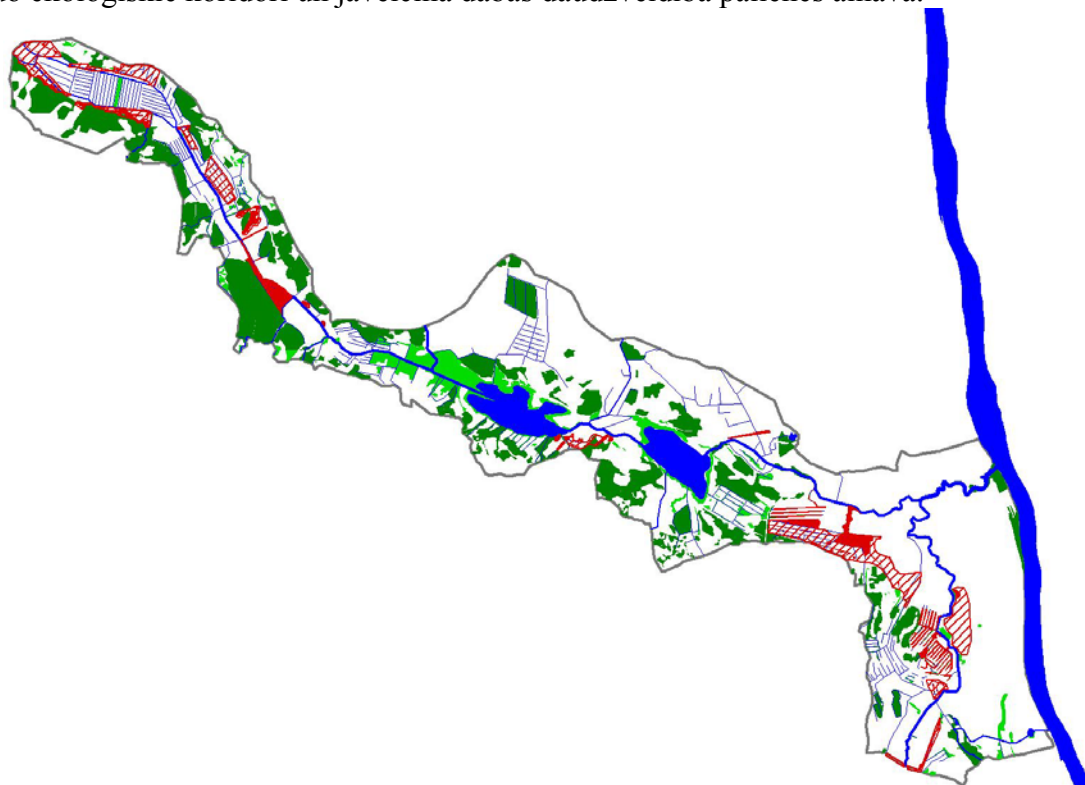
Tās pļavu un zālāju platības, kas nav pieteiktas LAD agrovīdes pasākumu atbalstam, vēlams nopļaut vismaz reizi divos trijos gados, lai nepieļautu to aizaugšanu ar krūmiem, kā arī blīvas kūlas veidošanos. Šai darbībai jānodrošina papildu finansējums. Pļaušana jāveic visos dabas lieguma zonas zālajos, kur pļaušana ir iespējama, bet kur to kavē apaugums ar krūmiem vai citi zemes izmantošanas veidi, jāuzsāk uzreiz pēc pļavu atjaunošanas.

Pasākums 3.2.3.2. Atjaunot un palielināt atklāto pļavu platības, veicot krūmu ciršanu un pirmreizējo pļaušanu.

Plānā ir izdalītas vairākas vietas dabas parka teritorijā, kur ir jāizcērt krūmi, lai atjaunotu palieņu pļavu biotopus un atklāto ainavu (9. attēls). LDF *LIFE-Daba* projektā jau līdz šim plānota un uzsākta krūmu izciršana vairākās vietās, kas atbilst dabas aizsardzības plāna interesēm. Visām krūmu ciršanas vietām noteikta apsaimniekošanas prioritāte (dilstošā secībā no „1” līdz „3”).

Krūmu ciršana jāveic laikā no 1. augusta līdz 31. martam. Pat tur, kur paredzēts pilnībā atbrīvot pļavas no krūmiem, vietām var atstāt atsevišķus nelielus krūmu pudurus (līdz 15 m caurmērā, taču vēlams – ne gar grāvjiem). To var darīt pie nosacījuma, ka ap tiem turpmāk notiks regulāra pļaušana vai ganīšana, un krūmi neizplatīsies pļavās. Šādi atsevišķi krūmi vai nelieli to puduri ir svarīgi kā dabas daudzveidību veicinošs ainavas elements, un kā „dzīvības saliņas” gadījumos, kad mehānizētā pļaušana notiek virzienā no lauka malām uz vidu. Vispiemērotākie šādām pļavu „dzīvības saliņām” ir zemie kārkli. Turpretī augstus krūmus vai jaunus kokus (baltalkšņus, bērzus, jaunus vītulus un priedītes) pļavās atstāt nav ieteicams.

Koki un krūmi dabas parka teritorijā, neatkarīgi no funkcionālā zonējuma, ir jā saglabā gar upju krastiem. Ūdensteču noēnojuma ir jāveicina ūdens bioloģiskās kvalitātes uzlabošanās, samazinot skābekļa patēriņu un eutrofikācijas procesus, kā arī jāveido ekoloģiskie koridori un jāveicina dabas daudzveidība palienu ainavā.

9. attēls. Krūmu ciršanai prioritārās vietas (ar sarkanu) Dviete palienes dabas parkā. Krūmainās platības ap Skuķu un Dviete ezeriem paredzēts atjaunot galvenokārt ar ganīšanas palīdzību.

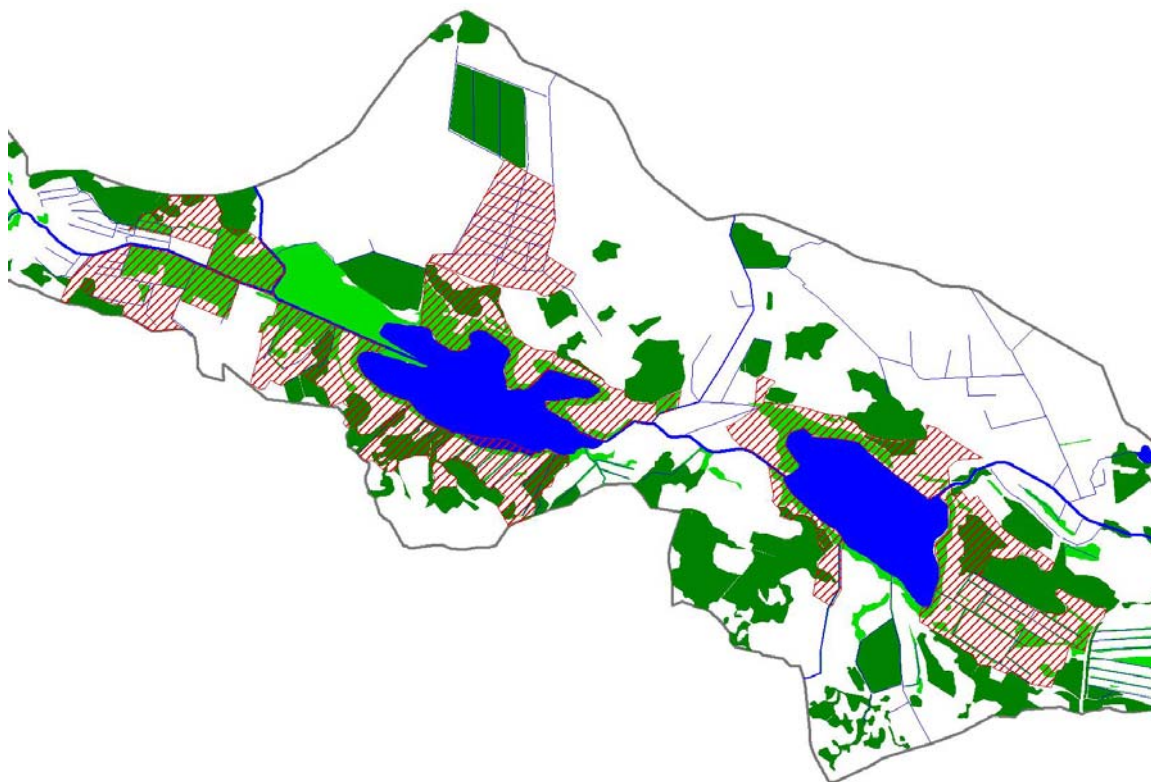
Vietām krūmu izkopšana var nebūt viegla un nedot ātrus rezultātus bez papildu pasākumiem, piemēram, ciršanai sekojošas pirmreizējās pļaušanas, lai nepieļautu atvasu ataugšanu. Ciršanu pēc nepieciešamības var pielietot arī ganīšanai izdalītajos krūmainajos rajonos kā papildu metodi pļavu atjaunošanai.

Pasākums 3.2.3.3. Veikt ekstensīvo ganīšanu, īpaši kā biotopu atjaunošanas līdzekli visvairāk aizaugušajās pļavu platībās.

Mājlopu ganībās zāle ne vienmēr ir pietiekami gara un piemērota griežu ligzdošanai, tāpēc labāks pļavu kopšanas paņēmieni Dvietes palienes gadījumā ir pļaušana. To jāņem vērā, turpmāk attīstot lopkopību Dvietes palienē, īpaši dabas lieguma zonā. Šeit ganīšana ir, pirmkārt, labs papildu līdzeklis salīdzinoši senāk pamesto un visvairāk aizaugušo pļavu atjaunošanai. Citās, labāk koptās pļavās ganīšanu vēlams veikt ne vairāk kā 25-30% no zālāju platības. Svarīgi ievērot LAD noteiktās ekstensīvās ganīšanas (zema lopu blīvuma) slodzes, lai nepieļautu pārganīšanu un pļavu veģetācijas noplicināšanu.

Plānā ir izdalītas perspektīvākās ganību teritorijas tieši ar krūmiem aizaugušo pļavu atjaunošanai ap Dvietes un Skuču ezeriem (10. attēls), kur citi paņēmieni nav lietderīgi un ekonomiski izdevīgi, jo var cerēto efektu nedot, krūmiem atkal ātri atjaunojoties. Šeit ganīšanai paredzēts izmantot dzīvei savvaļas apstākļos un ievērojami aizaugušās platībās piemērotas gaļas lopu un t.s. savvaļas zirgu šķirnes, kā tas jau veiksmīgi izmēģināts vairākās citās ĪADT Latvijā, piemēram, Engures ezera dabas parkā un Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidū.

Ganības pastāv un turpmāk var ierīkot arī citur dabas parkā, ievērojot augstākminētos nosacījumus par ganību platību īpatsvaru un ganīšanas slodzi.

10. attēls. Ganīšanai prioritārās vietas (ar sarkanu svītrojumu) Dvietes palienes dabas parkā.

Plānotajās ganību vietās vismaz kā papildu līdzeklis pļavu atjaunošanai būs nepieciešama arī ciršana. Precīzas krūmu ciršanas vietas un platības ganību vietās var plānot tad, kad zināms par pieejamo lopu skaitu un īpašībām šo platību noganīšanai.

Pasākums 3.2.3.4. Veikt kontrolēto dedzināšanu pļavu atjaunošanai un atbrīvošanai no apauguma ar krūmiem.

Platība, ko ar šo metodi paredz atjaunot LDF *LIFE-Daba* projekts, ir 50 ha. Kontrolēto dedzināšanu var pielietot pļavu atjaunošanai arī citur dabas parkā, piemēram, kā papildu līdzekli blīvā krūmu vai koku apauguma novākšanai plānotajās ganīšanas vietās.

Metodes piemērotība katrai konkrētajai vietai jāizvērtē atsevišķi, ņemot vērā, vai dedzināšana var dot gaidāmo rezultātu, kādas ir pasākuma kontroles iespējas un drošības pakāpe, kā arī to, vai dedzināšanu kā metodi pieļauj dotie augsnes apstākļi (to nedrīkst veikt ugunsnedrošās, kūdrainās augsnēs). Dvietes paliene dabas parkā augsnes virskārta daudzās vietās ir kūdraina un var viegli aizdegties. Šādas izcelsmes ilgstoši ugunsgrēki teritorijā notikuši jau agrāk. Tāpēc pirms uzsākt dedzināšanu, noteikti jāpēta augsņu profils.

Pasākums 3.2.3.5. Atjaunot pļavas paliene dabas lieguma zonas aramzemju vietā, atstājot tās atmatā.

Paredzams, ka turpmāk LAP agrovīdes atbalsta pasākumiem var būt izvirzāmi arī bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nozīmīgākie zālāji pārveidotās, uz doto brīdi botāniski mazvērtīgās platībās, kas ir nozīmīgas prioritāro putnu sugu aizsardzībai un īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ekoloģiskās vienotības nodrošināšanai. Nelielas aramzemes platības var atstāt dabiskajai veģētācijas atjaunošanai, bet lielākās platības var apsēt ar apkārtējo, pēc augsnes un mitruma apstākļiem līdzīgāko pļavu augu sugu sēklām. Atmatas jāsāk apsaimniekot, pļaujot apmēram trešajā gadā pēc aršanas beigām.

Pasākums 3.2.3.6. Veicināt zemes īpašnieku un apsaimniekotāju iesaistīšanos labai draudzīgā dabas parka apsaimniekošanā.

Vēstulēs LIZ īpašniekiem un apsaimniekotājiem jāizskaidro pieteikšanās uz LAP agrovīdes pasākuma maksājumiem, atbalsta iespējas un izdevīgums (17. tabula), atbalsta perspektīvas, kā arī īpašnieku intereses un pienākumus DP teritorijas aizsardzībā un saglabāšanā. Prioritāte Dvietes paliene dabas parka teritorijai, īpaši dabas lieguma zonai šobrīd ir agrovīdes apakšpasākums „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”, taču tās ieviešanu nepieciešams veicināt arī piemērotās platībās dabas parka zonā. Pie tam jāņem vērā, ka pārējā dabas parka teritorijā, kur bioloģiski vērtīgo zālāju uzturēšana nav piemērojama, jāveicina agrovīdes apakšpasākuma „Bioloģiskā lauksaimniecība” attīstība.

Pasākums 3.2.4.1. Neiejaukšanās dabas lieguma zonas mežaudžu dabiskajos procesos.

Ievērojamu dabas parka teritorijas daļu aizņem mežu biotopi, kas arī turpmāk būs šīs *Natura 2000* vietas sastāvdaļa, tāpēc dabas aizsardzības plānā jāparedz nozīmīgāko ar mežiem saistīto dabas vērtību saglabāšana. Dabas parka Dvietes paliene dabas lieguma zonā ir iekļauti meži, kas ir nozīmīgi īpaši aizsargājamām dzeņu sugām,

un kas var veidot plēsīgo putnu, tostarp mazā ērgļa, jūras ērgļa, melnās klijas, zivjērgļa u.c. aizsargājamu sugu ligzdošanai piemērotas audzes ar lielo ligzdu būvei piemērotiem izturīgiem koku vainagiem.

Lai šo aizsardzību nodrošinātu, dabas lieguma zonas mežos jāievēro galvenās cirtes aizliegums. Citur dabas parka mežos, izņemot zālāju biotopu vai hidroloģiskā režīma atjaunošanai nepieciešamās vietās (kur režīms var būt maināms), mežaudzēs jāievēro kailcirtes aizliegums. Visos dabas parka mežos ir jā saglabā dobumainie, sausie un kalstošie koki, koki ar lielām putnu ligzdām, kā arī stumbeņi un kritālas.

Par mežsaimnieciskās darbības aprobežojumiem dabas lieguma zonā var būt iespējama kompensāciju saņemšana. Šī zona ietver galvenokārt mitros un regulāri applūstošos melnalkšņu un ozolu mežus palienes zemākajā daļā. Salīdzinot ar daudzviet izplatītajiem jaunajām, sekundārajām baltalkšņu un bērzu audzēm aizlaistās lauksaimniecības zemēs, dabas liegumā ietilpst un ir saglabājamas atsevišķas vidēja vecuma audzes. To likvidēšana, atjaunojot palienes pļavas, praktiski un ekonomiski nav lietderīga, pie tam tas būtu pretrunā arī ar dabas aizsardzības un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas principiem.

Pasākums 3.2.5.1. Izstrādāt vienotu monitoringa plānu un metodiku dabas parkam prioritāro (indikatoru) biotopu, augu un dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanai.

ĪADT tiek dibinātas, lai aizsargātu noteiktus biotopus un sugu populācijas. Arī Dvietes dabas parka ilgtermiņa saglabāšanas mērķis 3.1.3. paredz nodrošināt prioritāro biotopu un savvaļas sugu labvēlīgu aizsardzības statusu dabas parkā, kā rādītāju izmantojot šo biotopu platību un sugu populāciju stabilitāti vai pieaugumu. Labvēlīgā aizsardzības stāvokļa sasniegšanu tiešā vai netiešā veidā veicina citi plāna mērķi un pasākumi, taču šis konkrētais īstermiņa mērķis un pasākums domāts, lai sekotu teritorijas dabas aizsardzības vērtību stāvokļa pārmaiņām - tās novērotu un novērtētu.

Vienoti ĪADT monitoringa principi Latvijā līdz šim nav bijuši izstrādāti. Arī *Natura 2000* teritoriju tīkls valstī ir dibināts nesen, un Eiropas Savienības normatīvu prasības attiecībā uz šo vietu monitoringu vēl nav ieviestas. Tāpēc Dvietes palienes dabas parka bioloģiskā monitoringa plāna detaļas turpmāk ir jā saskaņo ar valsts bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmas pārstrādāto variantu un īpaši tās *Natura 2000* sadaļu, kas šobrīd vēl top. Pagaidām iespējams iezīmēt galvenos principus, kam tajā būtu jāatspoguļojas. Par dabas parka teritorijas monitoringa minimālo (obligāto) programmu jāuzskata datu iegūšana par tām sugām un biotopiem, kuru dēļ šī vieta tikusi iekļauta *Natura 2000* sarakstā. Dvietes palienes gadījumā teritoriju kvalificējošās ir septiņas putnu sugas¹⁰, trīs biotopi¹¹, kā arī – pēc jaunākajiem datiem – arī migrējošie ūdensputni.

Vispārīgais teritorijas monitorings var kalpot par dabas aizsardzības stāvokļa rādītāju dabas parkā kopumā. Biotopu atjaunošanas pasākumu ietekmes novērtēšanai vēlams paredzēt speciālus novērojumus, piemēram, ligzdojošo putnu uzskaites noteiktos pļavu fragmentos pirms un pēc atjaunošanas pasākumu veikšanas. Šādā veidā putnu uzskaites kopš 2004. gada Dvietes palienē notiek LDF *LIFE-Daba* pļavu atjaunošanas projekta ietvaros. Monitoringa plāna izstrādē jāņem vērā šie un citi

¹⁰ Purva pūce, melnais zīriņš, baltais stārķis, pļavu lija, grieze, ķikuts, ormanītis.

¹¹ Eitrofas augsto lakstaugu audzes, dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju, upju palienu pļavas.

līdzšinējie teritorijas apsekošanas dati un kartes, t.sk. atsevišķu sugu (ķikuts kopš 2003. gada, grieze kopš 2004. gada, baltais stārķis kopš 2005. gada) vai sugu grupu (migrējošie ūdensputni kopš 2004. gada) uzskaišu metodika.

Pasākums 3.2.5.2. Veikt teritorijas dabas vērtību monitoringu.

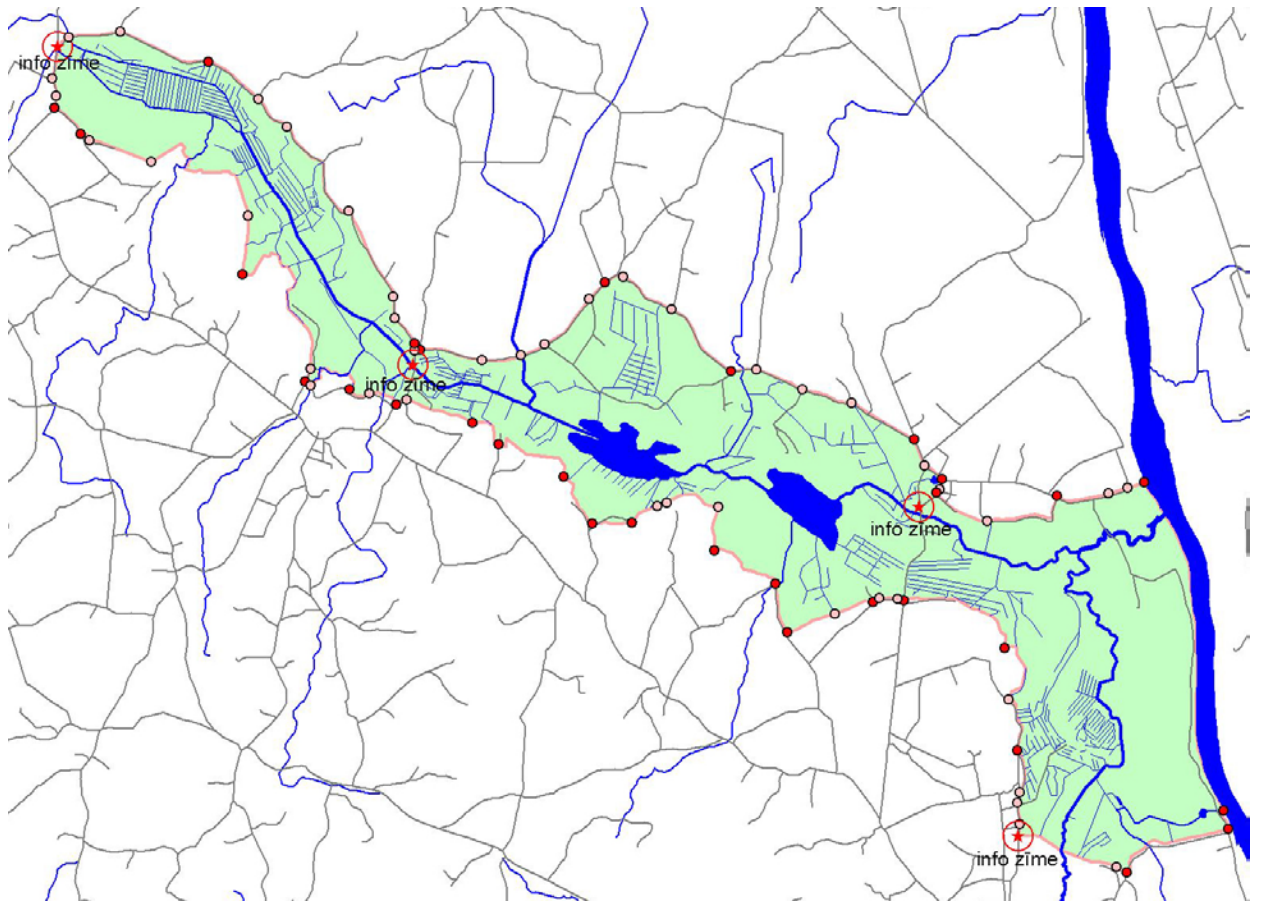
Tā kā dabas parkā arī turpmāk notiks dažādi biotopu atjaunošanas un apsaimniekošanas pasākumi, tiem integrāli jāpiesaista mērķtiecīgas sugu vai biotopu monitoringa „mikroprogrammas”. Tiem jābūt regulāriem novērojumi, kas ļauj novērtēt apsaimniekošana pasākumu ietekmi uz biotopiem un sugām, novērtēt šo pasākumu efektivitāti. Piemēram, jāplāno putnu uzskaites atjaunojamo pļavu un ganību platību krūmājos vēl pirms krūmu ciršanas, ganīšanas vai dedzināšanas sākuma, un vēlāk tās pēc tādas pašas metodikas jāatkārto. Ierīkojot ganības, to ietekmes novērtēšanai uz biotopu kvalitāti un augu sabiedrībām, pļavās var veidot iežogojumus veģetācijas kontroles paraugiem.

Pasākums 3.2.6.1. Deleģēt dabas aizsardzības plāna ieviešanas koordinēšanas funkcijas SO "Dvietes senlejas pašvaldību apvienība".

Atbilstošā ilgtermiņa mērķa sasniegšanu veicina arī pasākums 3.2.3.6. Koordinējošās organizācijas loma ir sadarboties ar valsts iestādēm un nevalstiskajām dabas aizsardzības organizācijām, lai kopīgi risinātu problēmas, kas saistītas ar teritorijas aizsardzību un apsaimniekošanu. Viens no svarīgiem uzdevumiem ir informācijas apkopošana un apmaiņa par saimnieciskajām un dabas aizsardzības aktualitātēm dabas parka teritorijā. Šai un citām organizācijas aktivitātēm var piesaistīt ES finansējumu. Ilgtermiņā šī organizācija var radīt pamatu pastāvīgas dabas parka administrācijas izveidošanai.

Pasākums 3.2.7.1. Izvietot dabas parka esošo robežu marķējošās zīmes un informatīvās zīmes.

Svarīgākās vietas robežu marķējuma (robežstabu) izvietojumam noteiktas, ņemot vērā teritorijas topogrāfiju (gk. ceļu un upju tīklu), un atzīmētas kartē (priekšlikumu sk. 11. attēlā). LDF *Life-Daba* projekta ietvaros paredzēts izgatavot un izlikt divas līdz četras informatīvās zīmes. Tām paredzētas šādas vietas: 1) Kaldabruņas ceļa mala pie Dronku salas un Olksnas ceļu sazarojuma, 2) blakus pieturai pie Bebreņu-Dvietes ceļa tilta pār Dvietes upi, 3) Dvietes-Ilūkstes ceļa mala starp tiltu pār Dvietes upi un Dvietes parku, 4) dabas parka robeža pie Doļņajas-Kazimirišku ceļa. Visām zīmēm pēc satura, noformējuma un izpildījuma ir jāatbilst DAP 2005. gadā izstrādātajam ĪADT robežzīmju standartam.

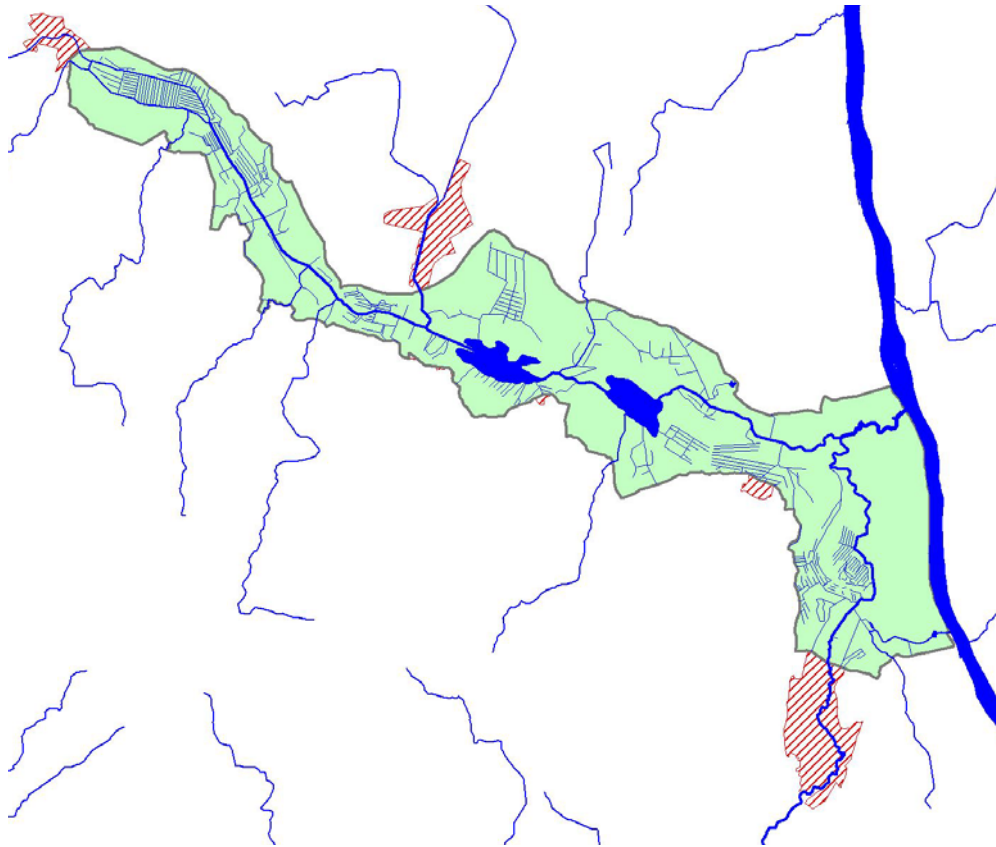

11. attēls. Svarīgākie punkti dabas parka robežstabu izvietojšanai (ar tumši sarkanu pildījumu – stabiņi ar informatīvajām plāksnītēm) un četru informatīvo zīmju vietas.

Pasākums 3.2.7.2. Pārbaudīt un novērtēt dabas parka robežu loģiskumu un atsevišķu ārpusē esošu biotopu fragmentu dabas aizsardzības nozīmi.

Pašreizējās dabas parka robežas garums ir 61 km. Plāna sastādīšanas laikā dažās vietās konstatētas nepilnības robežu konfigurācijā. Piemēram, dabas parka teritorijai līdzvērtīgi ūdeņu fragmenti paliek ārpusē vai robežas līnija šķērso apkārtni bez piesaistes dabā redzamiem orientieriem vai īpašumu robežām. Šobrīd ir iespējams izdalīt 10 vietas, kur robežas būtu precizējamas. Tomēr nepieciešamos grozījumus iespējams ieteikt tikai pēc robežu apsekošanas un izvērtēšanas, dabā uzskatējot svarīgākās dabas vērtības un labākos topogrāfiskos orientierus.

Robežu novērtējums jāveic ornitologiem un botāniķiem. Pārbaudāmās platības ārpus dabas parka robežām (potenciālās paplašinājuma vai samazinājuma vietas) aizņem aptuveni 580 ha un parādītas 12. attēlā. Tās ir lielākoties jau atzītas vai potenciālas bioloģiski vērtīgo zālāju platības, un to iekļaušanas dabas parkā veicinātu gan šīs ĪADT dabas aizsardzības vērtības un nozīmes palielināšanos, gan konkrēto zālāju platību mērķtiecīgu un saskaņotu apsaimniekošanu. Līdz ar platību novērtējumu, jā sagatavo atzinums par nepieciešamo apsaimniekošanas režīmu un zonējumu paplašinājuma vietās.

12. attēls. Pārbaudāmās dabas parka robežu un ārpusē esošo dabas vērtību vietas.

Pasākums 3.2.7.3. Veikt nepieciešamos teritorijas robežu grozījumus.

Pēc papildu izpētes un vēlamo robežu precizēšanas dabas parka teritorija atsevišķās vietās būs jāpaplašina, lai nodrošinātu dabas parka teritorijas ekoloģisko vienotību.

Pasākums 3.2.8.1. Veicināt zinātnisko pētījumu un izglītības pasākumu attīstību dabas parkā.

Dabas parka teritorija ir par lielu, lai tiktu labi izpētīta īslaicīgu ekspedīciju laikā, kas parasti notiek epizodisku projektu ietvaros. Savukārt teritorijas dabas monitorings aptvers tikai nelielu daļu no visām dabas parkā sastopamajām sugām, galvenokārt putnus. Ziņas par citām putnu sugām, citām dzīvnieku grupām, floru, vēstures un kultūras pieminekļiem, kā arī ievēribas cienīgiem ainavas un apskates objektiem būtu sistemātiski jāiegūst un jāapkopo ar speciālu pētījumu palīdzību. Līdz šim DP teritorijā dažādus pētījumus veikuši lielākoties Daugavpils Universitātes mācībspēki un studenti. Šo pētījumu rezultāti atspoguļojas studiju darbos, kā arī Latvijas un starptautiska mēroga zinātniskās publikācijās (piem., Gruberts *et al.* 2005¹²). Turpmāk vēlams popularizēt dabas parku kā daudzsološu pētījumu un izglītojošu pasākumu vietu, piesaistot interesentus un zinātniekus no dažādām Latvijas un ārzemju

¹² Gruberts D., Druvietis I., Klavins M. 2005. Seasonal variability of aquatic chemistry and phytoplankton communities in a shallow floodplain lake of the Daugava river, Latvia. – *Ecohydrology & Hydrobiology* 5(2).

organizācijām un iestādēm. Teritorijā iegūtās ziņas var palīdzēt uzlabot dabas parka aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti, un uzlabot zināšanu pamatu dabas aizsardzības plāna pārskatīšanai 2015. gadā.

Pasākums 3.2.8.2. Izstrādāt kārtību informācijas apkopošanai par dabas parkā veikto gadījuma novērojumu un pētījumu rezultātiem.

Datus un pētījumus, kas papildina līdzšinējās zināšanas un monitoringa rezultātus, jāapkopo ar nolūku uzlabot turpmāko teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu plānošanu, tostarp, dabas aizsardzības plāna pārskatīšanu.

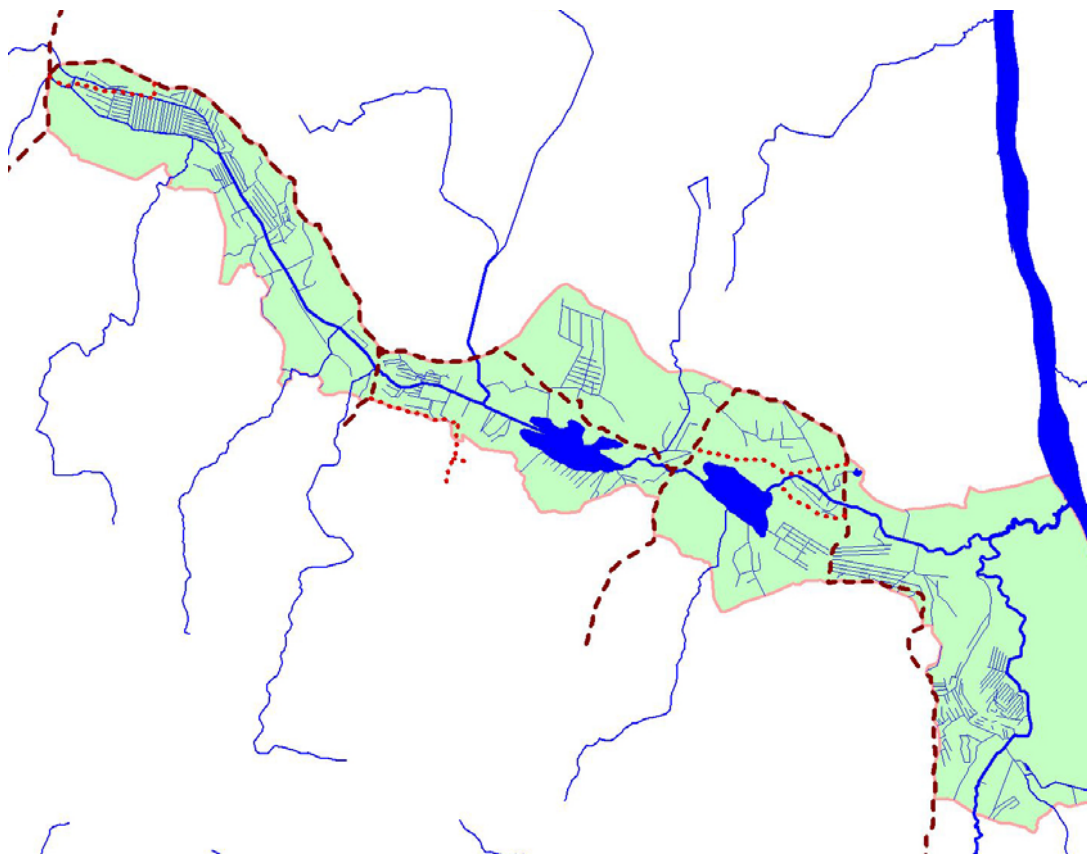
Pasākums 3.2.9.1. Veikt padziļinātu atpūtas un tūrisma iespēju novērtējumu un izstrādāt plānu atbilstošas infrastruktūras ierīkošanai dabas parkā.

Tūrisma plānošanai dabas parka teritorijā un tās apkārtnē nepieciešams padziļināts pētījums, kurā tiek ņemti vērā sociāli ekonomiskie apstākļi, dabas apstākļi (reljefs, hidroloģiskais režīms) un dabas aizsardzības intereses. Pagaidām atpūtas un tūrisma iespējas dabas parkā ir apzinātas nepietiekami. To kavē lielā teritorijas platība, kompleksā ainavas struktūra, daudzie zemes īpašumi, kā arī izteikti nepastāvīgie dabas apstākļi pali un plūdu ietekmē. Bez tam jāņem vērā, ka tūrisma attīstība dabas parkā nav iespējama atrauti no pakalpojumu nozares plašākā apkārtnē, attīstot jaunas ēdināšanas un naktsmītņu vietas.

2005. gadā izvērtējot iespējamās putnu novērošanas (torņu) vietas dabas parkā, konstatēts, ka atsevišķu vietu piemērotība šim mērķim ir ļoti īslaicīga un sezonāla. Palu ūdeņiem krītoties, ievērojami samazinās novērojamo objektu skaits un pārskatāmība, savukārt tuvāk pastāvīgajiem mitrājiem novietoti skatu punkti augstu ūdens līmeņu periodos var būt cilvēkiem nepieejami. Ievērojamās ūdens līmeņu svārstības pagrūtina arī citu infrastruktūras objektu – taku, skatu laukumu, atpūtas vietu, tiltiņu, atkritumu tvertņu vai norāžu un citu zīmju plānošanu. Daudzās vietās, kas vasaras laikā tiem būtu ļoti piemēroti, pavasara palu un dažkārt arī vēlāk plūdu ūdeņi šos objektus var sabojāt vai aizskalot pavisam.

Pasākums 3.2.9.2. Ierīkot, uzraudzīt un apkalpot infrastruktūru.

Šobrīd zināmas atsevišķas iespējamās tūrisma maršrutu un apskates objektu vietas. Izstrādāts velosipēdu maršruta plāns (D. Gruberts, 2004; 13. attēls), ko turpmāk var papildināt ar dabas izziņas takām. Arī šie iespējami tūrisma un izziņas maršruti vismaz pavasara palu laikā var būt daļēji applūduši un līdz ar to pārtraukti.

13. attēls. Velotūrisma maršruts (ar raustītu līniju, pēc: D. Gruberts, 2004) un atsevišķi iespējamo dabas izziņas taku posmi (ar punktētu līniju pie Kaldabruņas ietekas, Putnu salas un Dvietes ezera apkārtnē).

Pasākums 3.2.9.3. Popularizēt Dvietes palieni kā ievērojamu dabas tūrisma un atpūtas vietu.

Līdz ar piemērotas infrastruktūras attīstību dabas parka teritorijai var sākt piesaistīt gan pašmāju, gan ārzemju apmeklētājus.

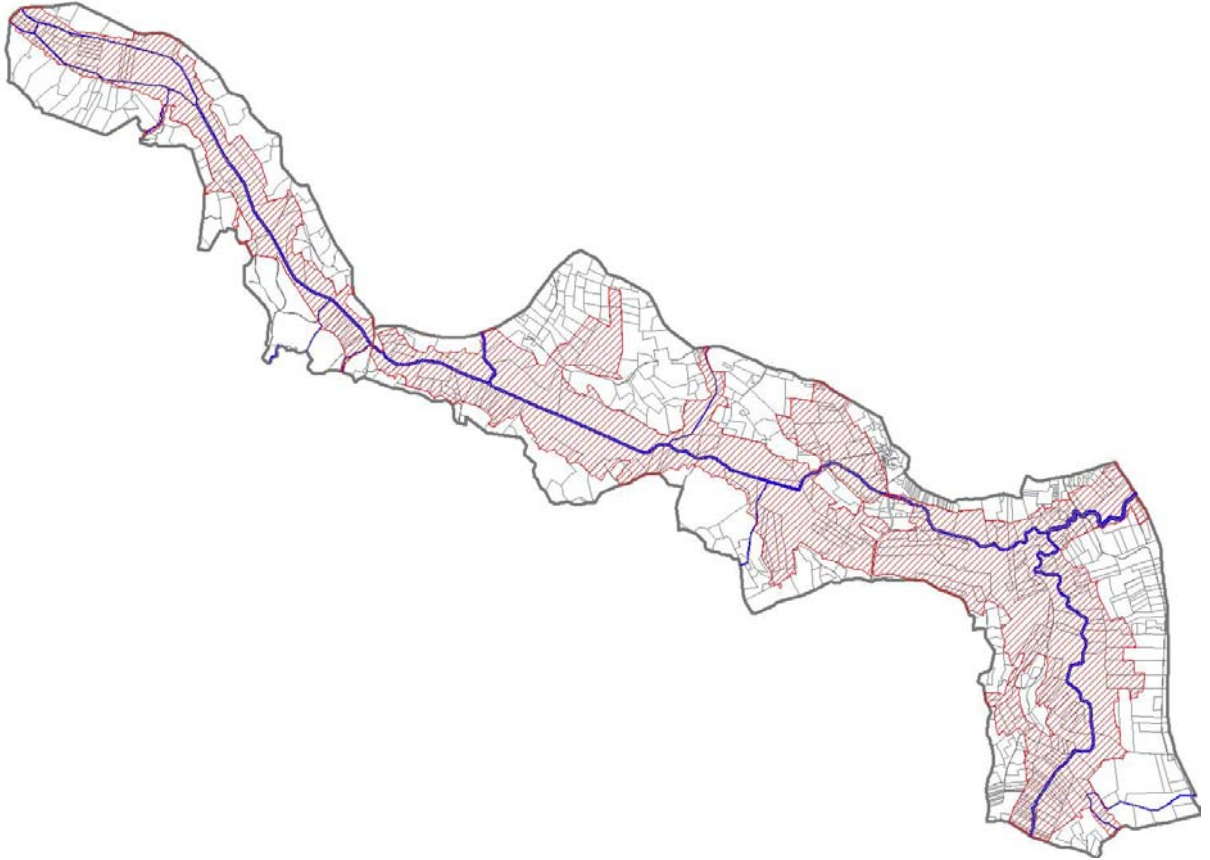
17. tabula

Eiropas Savienības tiešie platību maksājumi, ko 2005. gadā varēja saņemt Lauku atbalsta dienestā Dvietes palienes dabas teritorijas zālāju apsaimniekošanai.

Pašvaldības	Dvietes pagasts	Bebrenes pagasts, Ilūkstes novads
Maksājums	EUR/ha MLA 2. kategorija	EUR/ha MLA 3. kategorija
VPM (vienotais platību maksājums)	26,44	26,44
MLA (mazāk labvēlīgo apvidu atbalsta maksājums)	46,00	64,00
AIVAN (LAP pasākums Apvidi ar ierobežojumiem vides aizsardzības nolūkā)	28,00	28,00
Agrovīde (LAP pasākums apakšpasākums, gk. Atbalsts bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos)	138,00	138,00
Kopā, EUR	238,44	256,44

4.3. Ieteicamais teritorijas zonējums

Dvietes palienes dabas parkā izdalītas divas funkcionālās zonas – dabas lieguma zona un dabas parka zona (14. attēls).

14. attēls. Dabas parka „Dvietes paliene” zonējums uz kadastra robežu fona. Dabas lieguma zona iezīmēta ar slīpo svītrojumu, pārējā teritorijas daļa ietilpst dabas parka zonā.

5. Plāna ieviešana un atjaunošana

5.1. Plāna ieviešanas praktiskie aspekti

Atsevišķu plānā paredzēto pasākumu ieviešana uzsākta jau pirms plāna izstrādes vai tā tapšanas laikā. Nozīmīgākais projekts palieņu pļavu atjaunošanai Dvietes dabas parkā ir LDF *Life-Daba* projekts „Latvijas palieņu pļavu atjaunošana ES prioritāro sugu un biotopu saglabāšanai” (2004. oktobris - 2008. jūnijs). Tā ietvaros uzsākta un tiks turpināta krūmu izciršana, pļavu pirmreizējā pļaušana un veicināti pļavu vēlās pļaušanas pasākumi dabas parkā. Šī projekta ietvaros notiek arī palieņu pļavu prioritāro putnu sugu monitorings ar projekta palīdzību apsaimniekoto pļavu platībās, kā arī paredzēta informatīvo zīmju izgatavošana un uzstādīšana plānā paredzētajās vietās.

Dabas parka teritorijas, īpaši tās pļavu un ganību apsaimniekošanas neatsverams pamats ir ZM Lauku atbalsta dienesta agrovīdes apakšprogrammu atbalsts, īpaši tiešie maksājumi bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos, kā arī atbalsts bioloģiskajai lauksaimniecībai.

2005. gadā Latvijas Ornitoloģijas biedrība uzsāka sadarbību ar Nīderlandes fondu *ArcFoundation*, lai veicinātu pamesto un ar krūmiem aizaugušo pļavu atjaunošanu, kā galveno metodi izmantojot liellopu un savvaļas zirgu ganīšanu. Sadarbības ietvaros jau 2006. gada pavasarī plānots ierīkot pirmos ganību aplokus palienes teritorijā starp Skuķu un Dvietes ezeriem. Izskatīšanas stadijā atrodas LOB, *ArcFoundation* un *Vogelbescherming Nederland (BirdLife International)* partnerorganizācija Nīderlandē) kopīga projekta pieteikums, kas paredz 2006. gadā uzsākt darbu pie vairāku citu dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu ieviešanas.

Starp šiem un citiem iespējamiem ar Dvietes palienes dabas parka teritorijas apsaimniekošanu un atjaunošanu saistītiem projektiem būs nepieciešama regulāra informācijas apmaiņa un saskaņota rīcība. Lielā mērā to var nodrošināt tiešie kontakti starp izpildošo organizāciju pārstāvjiem. Tomēr papildus tam ir nepieciešams uzturēt ciešu saikni ar zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem, pašvaldībām, Dabas aizsardzības pārvaldi, Reģionālajām vides pārvaldēm, Daugavpils Universitāti un Valsts meža dienestu.

Ņemot vērā dabas parka teritorijas lielo platību, zemes īpašumu un administratīvo struktūru, kā arī dabas aizsardzības plāna apjomīgo mērķu un pasākumu spektru, jāsecina, ka dabas parkam ilgtermiņā ir nepieciešama sava administrācija, ko var attīstīt uz vietēja līmeņa koordinējošas organizācijas pamata. Atbilstošākā šai lomai ir sabiedriskā organizācija „Dvietes senlejas pašvaldību apvienība”, kas var kalpot par zināšanu un cilvēkresursu pamatu pastāvīgas dabas parka administrācijas izveidošanai nākotnē.

5.2. Plāna atjaunošana

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts laika periodam no 2006. līdz 2015. gadam. Plāns ir jāpārskata un jāatjauno 2015. gadā.

5.3. Nepieciešamie grozījumi teritorijas plānojumos

Daugavpils rajona Ilūkstes novada teritorijas plānojumā jau 2005. gada nogalē tiek iekļautas dabas parka robežas un zonējums saskaņā ar dabas aizsardzības plānu. Šī plāna pabeigšanas brīdī teritoriju plānojumi ir pabeigti Dvietes pagastam un Jēkabpils rajona Rubenes pagastam, līdz ar to tajos turpmāk būs jāveic nepieciešamie grozījumi. Dabas parka dabas aizsardzības plāns jāņem vērā arī Daugavpils un Jēkabpils rajonu teritorijas plānojumos.

5.4. Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts

Projekts
Ministru kabineta noteikumi Nr. ____
Rīgā 2006. gada __. ____ (prot. Nr. __, __. §)

Dabas parka “Dvietes paliene” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi

Izdoti saskaņā ar likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 17. panta otro daļu

1. Noteikumi nosaka dabas parka “Dvietes paliene” (turpmāk – dabas parks) individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību.
2. Dabas parka teritorijā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, ja šajos noteikumos nav noteikts citādi.
3. Dabas parka platība ir 4989 ha. Dabas parka funkcionālo zonu shēma un funkcionālo zonu robežas ir noteiktas šo noteikumu pielikumā.
4. Lai nodrošinātu savvaļas sugu un biotopu aizsardzību, atbilstoši to izplatībai Dabas parkā ir noteiktas šādas funkcionālās zonas:
 - 4.1. dabas lieguma zona;
 - 4.2. dabas parka zona;
5. Dabas parkā aizliegts:
 - 5.1. uzstādīt vēja enerģijas ģeneratorus un telekomunikāciju torņus;
 - 5.2. rīkot autosacensības, motosacensības, ūdensmotosporta un ūdensslēpošanas sacensības, kā arī rallijus, treniņbraucienus un izmēģinājuma braucienus;
 - 5.3. pārvietoties ar ūdens motocikliem un motorjahtām;
 - 5.4. laikā no 1. marta līdz 31. oktobrim veikt aviācijas lidojumus augstumā, kas zemāks par 500 metriem, izņemot gadījumus, kad tas nepieciešams zinātniskiem

pētījumiem, dabas aizsardzības plānā paredzēto apsaimniekošanas pasākumu kontrolei un teritorijas pārraudzībai, un rakstiski saskaņots ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi;

5.5. pļaut virzienā no lauka malām uz centru, izņemot gadījumus, kad citādi pļaušanu veikt nav iespējams un tiek ievēroti dabas aizsardzības plānā minētie papildu nosacījumi dzīvnieku drošībai;

5.6. no 1. aprīļa līdz 31. jūlijam veikt mežsaimniecisko darbību, izņemot meža ugunsdrošības pasākumus, meža atjaunošanu ar rokas darbarīkiem un bīstamo koku (koku, kas apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras objektus) ciršanu un novākšanu;

5.7. veikt nemeža zemju mākslīgo apmežošanu vai pieļaut dabisko apmežošanu;

5.8. meža zemēs cirst dobumainus kokus, kā arī kokus ar lielām putnu ligzdām;

5.9. ierīkot polderus vai polderu dambjus.

5.10. bojāt vai iznīcināt (arī uzarot vai kultivējot) palieņu un terašu pļavas;

5.11. nobraukt no ceļiem un pārvietoties ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem, mopēdiem, motorrolleriem un pajūgiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, ja tas nav saistīts ar šo teritoriju apsaimniekošanu vai uzraudzību;

6. Dabas lieguma zona izveidota, lai saglabātu un atjaunotu mitrāju, palieņu pļavu un palieņu mežu biotopus un tiem raksturīgo savvaļas augu un dzīvnieku sugu populācijas.

7. Dabas lieguma zonā ir aizliegts:

7.1. veikt zemes transformāciju un mainīt zemes lietošanas mērķi, izņemot gadījumus, kad tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzēto biotopu atjaunošanas pasākumu īstenošanai un ir rakstiski saskaņots ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi;

7.2. sadalīt zemes īpašumus zemes vienībās, kas mazākas par 10 hektāriem;

7.3. lietot pesticīdus (ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus);

7.4. nosusināt mitrājus;

7.5. ierīkot jaunus un padziļināt esošos meliorācijas grāvjus;

7.6. veikt upju padziļināšanu;

7.5. izjaukt bebru dambjus, izņemot gadījumus kad tie bojā ceļus, mežaudzes ārpus dabas lieguma zonas vai padara neiespējamu pļavu apsaimniekošanu;

7.6. dedzināt sauso zāli un niedres, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešams dabas aizsardzības plānā paredzēto dabas apsaimniekošanas pasākumu veikšanai un rakstiski

saskaņots ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi;

7.7. meža zemēs cirst kokus galvenajā cirtē un rekonstruktīvajā cirtē;

7.8. pēc ciršanas atstāt neizvāktus vai nesadedzinātus nocirstos krūmus un kokus.

8. Dabas parka zona ir izveidota, lai saglabātu raksturīgo ainavu un kultūrvēsturisko vidi, kā arī veicinātu sugu un biotopu aizsardzību ārpus dabas lieguma zonas.

9. Dabas parka zonā aizliegts:

9.1. cirst kokus kailcirtē un rekonstruktīvajā cirtē;

10. Dabas parkā atļauts:

10.1. ierīkot jaunus aizsprostus un citas ūdens regulēšanas ietaises, kas nepieciešamas dabas aizsardzības plānā paredzēto palienu hidroloģiskā režīma atjaunošanas pasākumu ieviešanai, rakstiski saskaņojot ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi;

10.2. medīt bebrus, kā medību paņēmieni izmantojot šaušanu;

10.3. savācot kaudzēs, dedzināt sanesumus, ko palu ūdeņi atstājuši uz pļavām un laukiem.

11. Būvniecība dabas parkā pieļaujama tikai atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam un detālplānojumam (ja tāds ir izstrādāts), kas rakstiski saskaņoti ar aizsargājamās teritorijas administrāciju vai, ja tādas nav, ar reģionālo vides pārvaldi, kā arī ievērojot citus šajos noteikumos, citos normatīvajos aktos un dabas aizsardzības plānā noteiktos ierobežojumus.